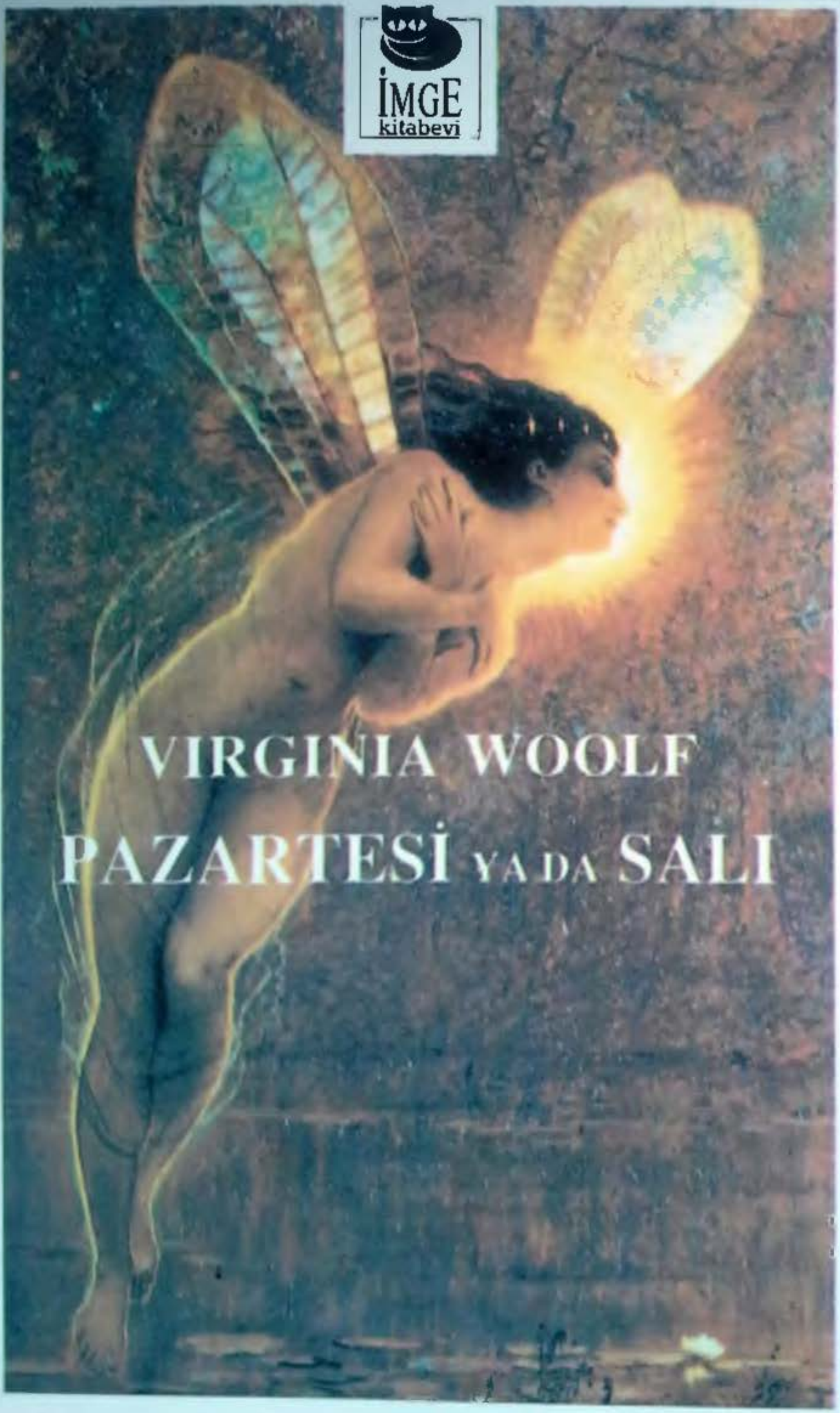

İMGE
kitabevi
VIRGINIA WOOLF
PAZARTESİ YA DA SALI

Virginia Woolf 1882'de dört çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. 1904'de babasının ölümü (annesi 1895'te ölmüştü) ve geçirdiği ikinci ciddi sinir krizinden sonra Virginia Woolf'un ilk olarak imzasız bir yorumu *The Guardian*'da yayınlandı (1905). Böylece *The Times Literary Supplement* ile ölümüne dek sürecek olan ilişkisi de başlamış oldu. Birinci Dünya Savaşı öncesi Woolf, Bloomsbury Gordon Square'de yazıyordu. Kısa sürede 'Bloomsbury Circle' adlı ünlü edebiyat topluluğunun aktif ve önemli bir üyesi oldu. Lytton Strachey ve 1912'de evlenmeyi kabul ettiği Leonard Woolf da bu toplulukta bulunuyordu. 1915 Mart'ında Woolf'un ilk romanı *The Voyage Out* yayınlandı ve büyük yankılar uyandırdı. 1917'de Virginia ve Leonard Woolf The Hogarth Press'i kurdular. Virginia'nın en önemli eserleri bu yayınevinden çıktı. Bitmek bilmez delilik nöbetleri çocukluğunu olduğu gibi evlilik hayatını da zehir etmişti ve Virginia Woolf 1941 Mart'ında yaşamına son verdi. Öldüğü zaman artık İngiliz Edebiyatı'nın önemli ve unutulmayacak bir ismiydi.

İMGE
kitabevi

VIRGINIA WOOLF'un başlıca yapıtları

- Night and Day (Gece ve Gündüz)
- Jacob's Room (Jacob'un Odası)
- Mrs. Dalloway
- To The Lighthouse (Deniz Feneri)
- The Waves (Dalgalar)
- Orlando
- A Room of One's Own (Kendine Ait Bir Oda)
- The Years (Yıllar)

Özgün adı «**A Haunted House and Other Short Stories**» olan bu yapıt yazarın ölümünden önce yayımlanan «**Monday or Tuesday**» adlı öykü kitabına Leonard Woolf'un eklediği öykülerle oluşturulmuştur. Alev Bulut'un Türkçeye kazandırdığı kitabın ilk baskısı Nisan 1992'de İmge Kitabevi Yayınları'nca gerçekleştirilmiştir.

VIRGINIA WOOLF

PAZARTESİ YA DA SALI

Çeviren: Alev BULUT

İMGE kitabevi

İmge Kitabevi Yayınları: 48

Nisan 1992

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. ve San. Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak No: 3 Kızılay/ANKARA
Tel: 418 19 42 Fax: 425 65 32

Baskı: Özkan Matbaacılık Ltd. Şti.

ISBN 975-533-010-0

LEONARD WOOLF'UN ÖNSÖZÜ

'Virginia Woolf'un yaşarken basılı tek kısa öykü kitabı **Monday or Tuesday** (Pazartesi ya da Salı), **A Haunted House** (Perili Ev)'den 22 yıl önce 1921'de yayınlanmıştı. Woolf tüm yaşamı boyunca ara ara kısa öyküler yazmıştır. Aklına ne zaman bir fikir gelse kaba bir taslak halinde karalayıp çekmecesine atmayı alışkanlık edinmişti. Sonra bir yayıncı ondan bir öykü ister, onun da ruh hali yazmaya uygun olursa (çoğunlukla olmazdı) çekmeceden bir taslak çıkarıp yeniden, bazen defalarca, yazardı. Bazen de bir roman yazarken zihnini başka bir şeyle uğraşarak dinlendirmeye karar verip ya bir eleştiri yazar ya da kısa öykü taslaklarından biri üzerinde çalışırdı.

Ölümünden kısa bir süre önce **Pazartesi ya da Salı**'yı yeniden basmak ya da yeni bir derleme öykü yayınlamak konusunda sık sık konuşur olmuştuk. Sonunda Virginia 1940'da yeni bir öykü kitabı hazırlamaya, öykülerin çoğunu da öncelikle **Pazartesi ya da Salı**'dan almaya karar verdi. Dergilerde daha önce yayınlanmış ve henüz yayınlanmamış öykülerinden de katacaktı. Aslında düşüncemiz 1941'de eleştiri yazılarını, 1942'de de öykülerini derleyip basmaktı.

Bu kitapla ben onun isteğini gerçekleştirmeye çalıştım. **Pazartesi ya da Salı**'da yayınlanmış sekiz öyküden altısını seçtim.Kitaba almadığım iki öyküye, 'A Society' ve 'Blue and Green'e gelince; Virginia bunlardan ilkini yeni kitaba almayı düşünmüyordu, ikincisini almak istemediğine de ben eminim. Ardından 1922-1941 yılları arasında çeşitli dergilerde yayınlanmış altı öyküsünü seçtim, bunlar: 'The New Dress' (Yeni Elbise), 'The Shooting Party' (Avcılar),' Lappin and Lapinova' (Lappin ile Lapinova),' Solid Objects' (Somut Cisimler), The Lady in the Looking Glass' (Aynadaki Kadın) ve 'The Duchess and the Jeweller' (Düşes ile Kuyumcu). Son olarak da hiç yayınlanmamış altı öykü seçtim. Aslında bunlardan 'Moments of Being'in (Varoluş Anları) yayınlandığını hatırlıyorum fakat elimizde bunu belgeleyen bir yayın yok, ben öyküyü özgün daktilo metninden bastım. Bu son gruptaki öyküleri basmada kararsız kaldığını söylemeliyim. 'Moments of Being' (Varoluş Anları) ve 'The Searchlight' (Projektör) dışında hiçbiri Virginia tarafından son haline getirilememişti. Eminim o yayınlamadan önce bunların üzerinde daha çok çalışacaktı. Yine de bu az işlenmiş dört öykü de yazarın ilk taslak aşamasından geçmiş öykülerdir.'

PERİLİ EV

Ne zaman uyansanız kapanan bir kapı duyardınız. Elele odadan odaya dolaşan, orayı kaldırıp burayı açan hayalet bir çift.

'Burada bırakmıştık' derdi kadın. Erkek eklerdi, 'Evet ama burada da.' 'Yukarıda', diye mırıldanırdı kadın. 'Ve bahçede', diye fısıldardı erkek. 'Yavaş,' derlerdi, 'yoksa uyandıracağız.'

Oysa uyandırdığınız filan yoktu. Kesinlikle. 'Onu arıyorlar; perdeyi çekiyorlar,' deyip bir iki sayfa daha okunabilirdi. 'İşte buldular,' denilebilirdi emin, kalemi satır bitimine dayayıp. Sonra okumaktan yorulunca insan kalkıp gözleriyle görebilirdi, bomboş evi, açık kapıları; keyifle guruldayan güvercinleri ve çiftlikten gelen harman döğme makinesinin uğultusu dışındaki sessizliği. 'Peki, ben buraya niçin girmiştim? Ne bulmak istiyordum?' Ellerim boştu. 'Belki de yukarıdadır?' Elmalar tavan arasındaydı. Yeniden aşağıya; bahçe her zamanki sessizliğinde, yalnızca kitap çimenlerin üzerine düşmüş.

Fakat oturma odasında bulmuşlardı onu. Kimse görememişti doğal olarak. Camlardan elmalar, güller yansırdı; tüm yapraklar yeşil görünürdü camda. Oturma odasında dolandıklarında elma yalnızca sarı yüzünü gösterirdi. Bir an sonra, kapı açılsa, yerlere yayılmış,

duvarlarda asılı, tavandan sarkıyor olurdu -ne? Ellerim boştu. Halıdan bir ardıç gölgesi süzüldü, güvercin gurultusunu sessizliğin en derin kuyularından çekip çıkardı. 'Bir şey yok, bir şey yok, bir şey yok,' diye atıyordu evin yüreği usul usul. 'Gömü saklı; oda...' yürek soluk soluğa duruyordu. Yoksa, gömü bu muydu?

Bir an içinde ışık soluklaşmıştı. Öyleyse dışarıda, bahçede mi? Ağaçlar güneşin kol gezen ışınlarını gölgeliyordu. Öylesi güzel, öylesi eşsiz ve dingin derinlere gömülmüş, aradığım ışık aslında hep camın ardında yanıyormuş. Ölüm camdı; ölüm aramızdaydı; önce kadına gelmiş, yüzlerce yıl önce tüm pencereleri sürgüleyerek evden ayrılmış; odalar karanlıkta kalmıştı. Erkek evi terketti, kadını da, Kuzey'e gitti, Doğu' ya gitti, Güney semalarında yıldızların gezinişini izledi; evi aradı, onu Büyük Ayı'nın derinliklerine atılı buldu. 'Bir şey yok, bir şey yok, bir şey yok' diye atıyordu evin yüreği coşkuyla. 'Gömü senin.'

Rüzgâr sokakları dövüyor. Ağaçlar bir o yana bir bu yana yatıyor. Ayışığı yağmurda rasgele dökülüp saçılıyor. Fakat lambanın ışığı tam pencereden geliyor. Mum sessiz sessiz yanıyor. Hayalet çift evin her köşesinde dolanıp, camları aralıyor, bizi uyandırmamak için fısıldaşarak mutlu günlerini anıyor.

'Burada yatardık,' diyor kadın. 'Sayısız öpüşlerle,' diye ekliyor erkek. 'Sabah uyanınca-' 'Ağaçlar arasındaki gümüş-' 'Yukarıda-' 'Bahçede-' 'Yaz gelince-' 'Kışın karda-' Uzakta kapılar bir yüreğin atışı gibi hafifçe çarpılarak kapanıyor.

Yaklaşıyorlar; kapının eşiğinde duruyorlar. Rüzgâr esiyor, yağmur camdan gümüş damlalarını süzüyor.

Gözlerimiz kararıyor; yanımızda ne adım sesleri duyuyoruz, ne de hayali pelerinini savuran soylu kadını görüyoruz. Erkek ellerini fener ışığına siper ediyor. 'Bak,' diyor soluk soluğa. 'Derin uykudalar. Dudaklarında sevgi'.

Duralayıp gümüş lambalarını üzerimize tutarak uzun uzun bize bakıyorlar. Öyle bir vakit kalıyorlar. Rüzgâr yine geziniyor; alev cılız, titrek. Ayışığının inatçı demetleri yeri, duvarı geçiyor ve donuk yüzleri; düşünceli yüzleri; uyuyanları gözleyen, onların gizli nıutluluğunu arayan yüzleri bulup gölgeliyor.

'Bir şey yok, bir şey yok, bir şey yok,' diye atıyor evin yüreği gururla. 'Uzun yıllar-' diye iç geçiriyor erkek. 'Yine buldun beni.' 'Burada' diye mırıldanıyor kadın, 'uyurken; bahçede okurken; kahkahalar atar, tavanarasında elmalarla oynarken. Gömümüzü buralarda bıraknıışız-' Yaydıkları ışıktan gözkapaklarım aralanıyor. 'Bir şey yok! Bir şey yok! Bir şey yok!' diye atıyor evin yüreği hızla. Haykırarak uyanıyorum. 'Ah, bu muydu *sizin* gömünüz? Yürekteki bu ışık.'

PAZARTESİ YA DA SALI

Balıkçıl miskin, kayıtsız, yolundan emin, kanatlarını boşlukta kolayca çırpa çırpa aşağılarda uzanan kilisenin üzerinden süzülüyor. Beyaz ve uzak, kendi içinde yitmiş, uçsuz bucaksız örtüyor gök her yeri ve açıyor, bir hareketlenip bir duruyor. Bir göl mü? Kıyılarını karalayın! Bir dağ mı? Ah, harika- eteklerinde güneşin altın ışıltısı. Oradan aşağı dökülüyor. Derken eğreltiotları, ya da beyaz tüyler, sonsuza, ta sonsuza uzanan-

Hakikati istemek, onu beklemek, bıkmadan usanmadan kelime kelime damıtarak sonsuza dek istemek- (soldan bir çığlık, bir çığlık da sağdan. Tekerlekler ayrı yönlere vurmuş. Otobüsler karışık bir halde kümelenmiş) -sonsuza dek istemek- (saat oniki, belirgin vuruşla tekrar tekrar öğlen olduğunu duyuruyor; ışık altın pullar yayıyor; çocuklar fıkır fıkır) -hakikate duyulan o sonsuz istek. Kubbe kırmızı; çil çil paralar sallanmada ağaçlarda; bacalardan duman süzülmede; bağırışlar, çığlıklar, 'Demir satarım' sesleri-ya hakikat?

Kadınların, erkeklerin ayakları, kimi gölgede, kimi altın ışıltılar içinde, bir noktaya ışınlanmış gidiyor- (Bu sisli hava-Şeker? Hayır, teşekkürler-Gelecek güzel günler)- ateşin yalımları ok ok dağılıp odayı, siyah silüetler ve onların parlak gözleri dışında, kızıla boyuyor, dışa-

ndaysa bir kamyonet yükünü boşaltıyor. Bayan Falanca masasında çayını yudumluyor, vitrin kürk mantoları koruyor-

Köşelerde ayrılış, kibirli, yapraklar denli hafif, tekerlekler boyunca süreklenmek gümüş ışıltılarla, eve mi değil mi, birarada, ayrı, ama hep harcanmış, canından bezmiş, bitik, paramparça, batmış, birlik olmuş- ya hakikat?

Artık doğru ateşin yanına, mermerin beyaz karesinde hatırlamaya. Fildişi derinliklerden çıkıp gelen kelimeler karalıklarından silkinip çiçeğe duruyor, içine işliyor insanın. Kitap düşüyor; ateşe, küllerin içine, anlık kıvılcımlara- ya da gezinmek şu an, altta kare mermer, minareler ve Hint denizleri, gökler maviye dönmüş yıldızlar parlamada iken- ya hakikat? Yoksa şu an yakın olmak mı yetiyor?

Balıkçıl miskin, kayıtsız geri dönüyor. Gökyüzü yıldızlarını örtüyor; sonra döküyor ortaya.

YAZILMAMIŞ BİR ROMAN

İnsanın gözlerini okuduğu gazeteden ayırıp zavallı kadının yüzüne çevirmesi için böylesi bir mutsuzluk ifadesi yeterliydi- olmadığında harcıalem, olduğunda ise sanki insan kaderinin sembolü yapan o ifade. Hayat insanların gözlerinde gördüklerimizdir; hayat onların görüp geçirdikleridir, gizlemeye çalışsalar da bilmezden gelseler de saklayamadıkları-neyi peki? Hayat işte böyle bir şey galiba. Yüzyüze beş kişi-beş görmüş geçirmiş yüzve her yüzde birşeylerin bilgisi. Tuhaf, nasıl da saklamaya çabalıyorlar bunu! Bu yüzlerin hepsinde ağzısıkılık kol geziyor; dudaklar mühürlü, gözler yarı kapalı, her biri bildiğini ele vermemeye -ya da boşa çıkarmayayarayacak bir şeyler yapıyor. Biri sigara içiyor; diğeri okuyor; üçüncüsü bir not defterine harcamalarını yazıyor; bir dördüncü karşıda duran yol haritasına bakıyor ve beşinci bir kadın -işin kötüsü onun hiçbir şey yapmıyor olması. Yaşamı izliyor. Vah benim zavallı talihsiz kadınım, sen bu oyunu oynayadur- hepimiz adına yap bunu, sezdirmeden!

Beni duymuş gibi bakındı, yerinde şöyle bir doğrulup iç geçirdi; özür diler, bir yandan da bana 'Ah bir bilseniz' der gibi bir hali vardı! Sonra yine yaşamı izlemeye koyuldu. 'Ben zaten biliyorum' dedim usulca, görgü kuralları uğruna gözümü *Times*'dan ayırmadan. 'Herşeyi bili-

yorum. "Dün Paris'te Almanya ve Müttefikler arasında barış resmen ilan edildi-İtalyan Başbakanı, Sinyor Nitti-Doncaster'da bir yolcu treni ile yük treni çarpıştı..." Hepimiz biliyoruz -aslında *Times* biliyor- fakat bilmiyormuş gibi yapıyoruz.' Gözlerim tekrar gazetenin ucundan öteye kaydı. Kadın şöyle bir ürpermiş, kolunu tuhaf bir hareketle sırtının ortasına seğirtmiş başını sallıyordu. Tekrardan yaşam bilgileri kaynağıma döndüm. 'Ne isterseniz seçin' dedim; doğumlar, ölümler, evlilikler, dava tutanakları, kuşların alışkanlıkları, Leonardo da Vinci, Sanhills cinayeti, yüksek ücretler ve hayat pahalılığı -evet, ne isterseniz seçin,' diye yineledim, 'hepsi *Times*'da!' Yüzünde bir bıkkınlıkla başını yine iki yana salladı, ta ki hareket etmekten yorulan bir kapak gibi boynuna oturtana dek.

Times onun çektiklerine nereden çare bulacaktı? Bazıları da ilişkiyi yasaklamakla meşguldü. Yaşama verilebilecek en iyi yanıt gazeteyi şöyle tam kare katlayıp kaldırmaktı, yaşam karşısında kat kat, buruşuk, yine de dayanıklı. Ben de öyle yaptım, sonra da görünmez bir kalkan ardında etrafa hızla göz gezdirdim. Ama kadın kalkanımı delip geçiverdi; sanki derinliklerinde işleyebileceği cesaret tortuları arar gibi uzun uzun gözlerime baktı. Ama o seğirme yok mu, bütün ümitleri boşa çıkarıyor, gizli anlaşmamızı bozuyordu.

Böylece Surrey'e ve sınırın ötesine, Sussex'e dek sarsıla sarsıla yol aldık. Ben gözlerimi yaşamın ta kendisine diktiğimden diğer yolcuların bir bir inip gittiklerini, okuyan adamı saymazsak, tümüyle yalnız kaldığımızı farketmemiştim. İşte Üç Köprü istasyonundaydık. Yavaşça platforma yanaşıp durduk. Adam bizi bırakıp gide-

cek miydi? Her iki ihtimal için de dua ettim- sonunda kalması için dua ettim. Tam o sırada ayağa kalktı, gazetesini kibirli bir edayla artık işe yaramaz bir şey gibi buruşturup kapıyı hışımla açtı ve bizi yalnız bırakıp gitti.

Mutsuz kadın biraz öne eğilip, bitkin, solgun benimle sohbete başladı-istasyonlardan, tatillerden, Eastbourne'daki erkek kardeşlerden, yılın hangi bölümünde olduğumuzdan, başı mıydı sonu mu, şimdi hatırlamıyorum, dem vurup durdu. En sonunda pencereden bakıp, eminim sadece yaşamı görerek soluklandı, 'Uzakta olmak-işte bunun kötülüğü de bu-' Eyvah işte felaket gelip çatmıştı, 'Yengem' -sesinin kesin tonu soğuk çelik üzerinde bir limon damlası gibiydi, aslında benimle değil kendi kendine konuşarak mırıldanmayı sürdürdü, 'duysa saçma derdi-zaten herkes öyle diyor ya,' konuşurken kıpır kıpırdı, vücudunu saran deri soyulup da tavukçu vitrinine koyulmuş bir kümes hayvanınınki gibiydi.

'Ah şu inek!' dedi sinirle, sanki çayırdaki koca gövdeli inek çok dikkatini çekmiş, böylece de onu olası bir boşboğazlıktan kurtarmıştı. Sonra şöyle bir ürperip önceden de gördüğüm o tuhaf kaba hareketi yaptı, sanki bir sinir kasılmasının ardından omuzları arasında bir yer yanıyor ya da kaşınıyormuş gibi. Sonra yine dünyanın en mutsuz kadını oluverdi, ben de bir kez daha kızıverdim ona, her ne kadar o ilk hislerimle olmasa da; çünkü bir neden varsa ve ben bu nedeni biliyorsam izler yaşamdan silinmiş oluyordu.

'Yengeler,' dedim-

Dudakları söyleyeceği kelimeyle birlikte ağzından zehir dökülecekmişçesine büzüldü, öyle kaldı. Tüm yaptığı

eldivenini alıp cam üzerinde bir noktaya sert hareketlerle sürtmek oldu. Sanki bir lekeyi, izi çıkmaz bir pisliği temizlemeye çalışıyormuş gibi sürtüyordu. Aslında, onun tüm sürtüşlerine karşın leke çıkmıyordu; tekrar bir ürperiş ve artık alıştığım o kol hareketiyle yerine gömüldü. Bir şey beni de eldivenimi alıp penceremi ovalamaya zorladı. Benim tarafımdaki camda da küçük bir leke vardı. Tüm oğuşturmalarıma karşın çıkmadı. Sonra vücudumda bir sinir kasılması oldu; kolumu kıvırıp sırtımın ortasına götürdüm. Benim derim de tavukçunun vitrinindeki yeni soyulmuş piliç derisi gibi olmuştu; omuzlarım arasında bir nokta kaşındı ve bu soğuk soyulmuş deri hissi beni sinir etti. Oraya ulaşabilir miydim? Sezdirmeden denedim. Fakat kadın gördü. Derin bir alay ve acı dolu bir gülüş yüzünde belirip kayboldu. Fakat iletişim kurmayı başarmış, gizini paylaşmış, zehirini bana geçirmişti. Artık konuşmasa da olurdu. Tekrar köşeme gömülüp gözlerime onun gözlerine karşı kalkan çektim; sadece yamaçları, vadileri, grileri, morları, kışa ait yerşekillerini izledim, artık mesajını almıştım, bakışlarının ötesini okuyup gizini çözmüştüm.

Yengenin adı Hilda. Hilda? Hilda? Hilda Marsh-taptaze açan Hilda, koca yürekli, anaç. Araba yaklaşırken Hilda elinde bozuk paralarla kapıda bekliyor. 'Zavalh Minnie, nasıl da çekirgeye benziyor, her zamankinden de çok-yine geçen seneki eski mantosu. Eh, tabii ya, bu zamanda iki çocuklu biri daha fazlasını nasıl yapsın? Dur, Minnie, ben veririm, işte buyrun şoför bey-ben varken izin vermem. İçeri gel Minnie. Sepet ne kelime, *seni* bile taşırım!' Böylece yemek odasına girerler. 'Çocuklar Minnie halanız geldi.'

Bıçaklar, çatallar usulca tabaklara daldırılıyor. Birden ayaklanıyorlar (Bob ve Barbara) elleri kolları havada, tekrar sandalyelerine oturtulup ağızları dolu kaldıkları yerden devam ediyorlar. (Biz bunları atlayacağız, süslemeleri, perdeleri, yonca desenli porselen tabakları, dikdörtgen şekilli sarı peyniri, beyaz kare bisküvileri atlayacağız, ah durun o da ne! Öyle yemeğinin ortalarına doğru yine o kaşıntılardan biri; Bob kaşığı ağzında ona bakıyor, 'Tatlını bitir Bob'. Hilda çok ayıplıyor. '*Niye* kaşınıyor ki?' Atlayalım, atlayalım üst kata kadar olan herşeyi; pirinç kenarlı, muşamba kaplı merdivenleri, ah işte! Eastbourne evlerinin damlarına bakan küçük bir yatak odası-tırtıl sırtı gibi bir o yana bir bu yana zigzaglı damlar, kırmızı-sarı çizgili, mavi-siyah ahşap kaplamalı.) Evet Minnie, kapı kapandı. Hilda tüm haşmetiyle aşağı inerken sen sepetinin iplerini çöz, yatağın üstüne şöyle gösterişsiz bir gecelik çıkar, tüylü terliklerin yanında kal. Ayna-hayır, aynadan uzak dur. Düzgün hareketlerle şapkanı tutan tokaları çıkar. Belki deniz kabuğu şeklindeki kutuda bir şey vardır? Şöyle bir salla; geçen seneki ince iğne-hepsi o kadar. Sonra burun çekiş, iç çekiş, pencere kenarında oturuş. Bir aralık öğlen sonrasında saat üçte; yağmur çiseliyor! Manifaturacı dükkanının çatı penceresinden görünen bir ışık, hizmetçilerin odasından görünen bir başka ışık-ama bu dışarı süzülüyor. Bunlar ona bakma isteği vermiyor. Bir anlık boşluk-sonra, ne düşünüyorsun? (Durun arkasına geçip bakayım; uyuyor ya da uyur gibi yapıyor; öğleden sonra saat üçte pencere kenarında oturmaya ne der acaba? Sağlık, para, tepeler. Tanrı'sı?) Evet koltuğun tam kenarına ilişmiş Eastbourne'ın damlarını seyreden Minnie Marsh Tanrı'ya dua ediyor. Buraya kadar iyi; pencere

camını da temizleyebilir; sanki Tanrı'yı daha iyi görmeye çalışır gibi; acaba hangi Tanrı'yı görüyor? Minnie Marsh'ın Tanrı'sı hangisi, Eastbourne'ın arka sokaklarının Tanrı'sı mı, öğleden sonra saat üçün Tanrı'sı mı? Ben de görüyorum damları, göğü ben de görüyorum- fakat şu Tanrı'yı görme işi! Prens Albert'dan çok Başkan Kruger'ı görmek gibi mi?-bundan iyisini de söyleyemem; onu bir sandalyeye oturmuş görüyorum; siyah redingotlu; öyle çok yükseklerde değil; belki oturması için bir iki bulut ayarlayabilirim; sonra bulutlar arasından görünen eline de bir değnek, yoksa bir çomak mı?-siyah, kalın, budaklı-yaşlı, acımasız bir zorba-şu Minnie'nin Tanrı'sı! Kaşıntıyı, yanma ve ürpertiyi o mu gönderdi? Onun için mi dua ediyor Minnie? Pencereden çıkarmaya çalıştığı şey bir günah lekesi. Bir suç işledi demek ki!

Suçlar arasından seçmek bana kalıyor. Dört bir yan ağaç dolu-yazın çançiçekleri, şurada girişte, baharda çuha çiçekleri. Yirmi yıl önceki bir ayrılık mı? Ya da tutulmamış sözler? Minnie'ninkiler değildir.... O sadıktır. Annesine ne kadar iyi bakmıştı! Kenardaki tüm parası mezar taşına, camın altındaki çelenklere-vazodaki nergislere. Fakat galiba konudan sapıyorum. Bir suç... Yasını tuttu, sırrını derinlere gömdü diyecekler-kadınlığını da diyecekler-şu bilgiç insanlar. Ne saçmalık *ona* cinsiyet yüklemek. Hayır-ya da böyle bir şey bulmalı. Yirmi yıl öncesi, Craydon sokaklarında yürüyor, manifatura-cının vitrininde elektrik ışığında parıldayan deste deste eflatun kurdele gözünü alıyor. Amaçsız dolanıyor-saat altı buçuk. Koşarsa hâlâ eve yetişebilir. Sallanan cam kapıyı itip açıyor. Ucuzluk zamanı. Gösterişsiz tezgâhlar kurdele dolu. Durup birini çekiyor, büyük güllü bir diğerine parmaklarıyla dokunuyor-seçmeye gerek yok, al-

maya da, her tezgah sürprizlerle dolu. 'Yediye kadar açığız', saat yedi oluyor. Telaşla eve koşuyor, varıyor ama çok geç. Komşular-doktor-küçük kardeşi-kaynayan çaydanlık-hastane-ölü-ya da sadece olayın şoku, suçlama mı-? İyi de ayrıntıların ne önemi var! Üstünde taşıdığı bir şey önemli olan; bir leke, bir suç, cezası çekilecek bir şey, her zaman orada omuzları arasında. 'Evet', diyerek onaylıyor sanki beni, 'işlediğim bir suç'.

İşledin ya da işlemedin umurumda değil, benim istediğim bu değil. Manifaturacının vitrini eflatunlara bulanmış-bu iyi; belki biraz ucuz, biraz beylik ama-insanın suçlar arasından seçme şansı varsa, öyle de çoklar ki (durun yine kolaçan edeyim-hâlâ uyuyor, ya da numara yapıyor! Solgun, bitkin, ağzı kapalı-inatçı bir ifade, tahminimizden de fazla cinsiyet belirtisi sıfır)- suçların çoğu *sana* uymuyor; senin suçun hafifti, ne ki bedeli ağırdı; şimdi kilise kapısı açılıp sert tahta sıra onu buyur ediyor; kahverengi döşeme üzerinde diz çöküyor; her gün, kış, yaz, gün doğumu, gün batımı (işte orada) dua ediyor. Tüm günahlarından arınıyor, sonsuza dek arınıyor. Bir nokta onları çekiyor. Büyük, kırmızı, yanan bir nokta. Sonra yine o ürperti. Çocuklar işaret ediyor. 'Bob bugün öğle yemeğinde' -En kötüsü de yaşlı kadınlar.

Şimdi gel de duaya devam et. Kruger bulutlar arasına gömülmüş-bulutlar, bir ressamın bir parça siyahlık kattığı gri yağlıboya fırçasıyla boyanmış gibi-artık değneğin ucu da görünmez oldu. Hep böyle olur zaten! Tam onu görüp hissedersin, biri araya girer. Bu seferki Hilda.

Nasıl da nefret ediyorsun ondan! Eminim gece banyo kapısını bile kapayacak, aslında istediğin sadece soğuk su, bazen gece kötü geçmişse bir banyo iyi gelir. Kahval-

tıda ise John-çocuklar-en kötüsü öğle ve akşam yemekleri-bazen arkadaşları da oluyor-eğreltiotları tümden gizleyemiyor-onlar da farkında bunun; sonra ön taraftan dışarı çıkıyorsun; dalgalar gri burada, kağıtlar uçuşuyor; yeşilimsi cam hava akımını tutuyor, sandalyelerin her biri iki peni-etmez ya-kumsal boyunca vaizler olmalı. Aa, bir marsık-şu da komik bir adam- Şunun da papağanı var-zavallı küçük yaratıklar! Kimse yok mu burada Tanrı'yı düşünen?- orada, yukarıda, iskelenin üstünde, elinde değneği-ama durun- gökte griden başka renk yok, maviyse de beyaz bulutlar onu gizliyor olmalı, derken müzik-askeri marşlar-ne balığı avlıyorlar acaba? Yakalayabilecekler mi? Çocuklar nasıl da izliyor! Pekala öyleyse eve geri marş marş- 'Eve geri marş marş' Kelimeler anlamlı; şu favorili yaşlı adamın ağzından çıkmış olabilir-hayır, hayır o hiç konuşmadı; fakat herşeyin anlamı var-kapı girişlerindeki ilanların-mağaza vitrinlerinin üzerindeki isimlerin- sepetlerdeki kırmızı meyvelerin-kuaförlerde kadın kafalarının-hepsi 'Minnie Marsh!' diyor. İşte bir münasebetsiz 'Ucuz yumurtalarım var! 'Hep böyle oluyor! Onu şelaleye doğru çekiyordum, tamgaz deliliğe, rüyadaki koyun sürüleri gibi öte yana dönünce parmaklarımın arasından kayıverdi. Ucuz yumurtalar. Dünya kıyılarında yaşayan zavallı Minnie Marsh'a suçların, acıların, heyecan veya deliliklerin hiçbiri uymaz; öğle yemeğine hiç geç kalmamış, asla yağmurluksuz yağmura yakalanmamış, yumurtaların ucuzluğuna hiç ilgisiz kalamamış. Derken eve varır-çizmelerini çıkarır.

Seni çözebilmiş miyim? Aslında insan yüzü en ayrıntılı basılmış sayfalardan da kapsamlı, insan yüzü çoğu ifadeyi taşıyor, pek çoğunu da saklıyor. Şimdi gözleri

açık dışarı bakıyor; insan gözünde-nasıl demeli?- bir çatlak- bir bölme var-öyle ki yakalıyorsun ama kelebek uçuveriyor-akşam karanlığında sarı çiçek üstündeki pervane-hareket et, elini kaldır, uzağa, yükseğe, öteye. Elimi bile kıpırdatmam. Öyle asılı kal, titre yaşam, ruh, duygu, Minnie Marsh'a ilişkin her neyin varsa-ben de kendi çiçeğimde-atmaca tepeler üzerinde-tek başına, yoksa zaten değeri nedir ki yaşamın? Yükselmek; akşam asılı kalmak; öğlen; tepeler üstünde dolanmak. Bir elin hareketi-aşağı, yukarı! sonra tekrar havada asılı. Tek başına, görünmeden, aşağılardaki her şeyi çok sessiz, çok güzel görmek. Kimse görmez, kimse aldırmazken. Başkalarının gözleri hapishanelerimiz, düşünceleri parmaklıklarımız. Üstümüzde hava, aşağımızda hava. Ve ay ve ölümsüzlük... Aman, durun çimenlere düşüyorum. Sen de mi aşağıdasın, köşedeki, adın ne senin-kadın- Minnie Marsh; böyle bir ad mı? İşte orada tomurcuğuna sıkı sarılmış; çantasını açıp içinden boş bir kabuk çıkarıyor-bir yumurta-kimdi yumurtalar ucuz diyen? Sen mi, ben mi? Ah sizdiniz tabii, eve dönerken, hatırlıyor musunuz, yaşlı adam ansızın şemsiyesini açarken-yoksa hapşırırken miydi? Her neyse Kruger gitti, siz de 'marş marş' eve geldiniz, çizmelerinizi çıkardınız. Şimdi de dizlerinizin üzerine içine küçük, köşeli kabuk parçalarının düştüğü mendilinizi yayıyorsunuz-harita parçaları-bir boz-yap oyunu ya da. Onları tekrar birleştirebilmeyi isterdim! Şöyle kıpırdamadan otursanız. Dizlerini oynattı-harita tekrar dağıldı. Andların eteklerinden aşağı beyaz mermer bloklar dökülüyor, dağılıyor, bütün bir katırlı İspanyol birliğini yerle bir ederek, tümünü birden-Drake'in yağmaladıkları, altın ve gümüş. Neyse geri dönelim-

Neye nereye? Kapıyı açtı, şemsiyesini yerine koydu- söylemeye gerek yok; aşağıdan gelen et kokusunu söylemeye de; nokta, nokta, nokta. Fakat atamayacaklarım, başım öne eğik, gözlerim kapalı, bir taburun gözüpekliği ve bir boğanın körlüğü ile saldırıp dağıtman gerekenler eğreltiotlarının gerisindekilerdir, gezgin tüccarlar. Yani şu ana kadar kuşkusuz nasılsa giderler hatta daha iyisi ortaya çıkarlar diye değinmemiştim onlara, hep böyle olur çünkü, öykü zengin ve tumturaklı sözlerle, kader ve trajedi konularıyla devam edince, üç olmasa bile iki gezgin tüccar ve bir koru dolusu yıldızkalkan da gelir peşinden. Yıldızkalkan yaprakları gezgin tüccarı yarımyamalak gizliyordu-' Fundalık olsa tümden gizlerdi onu, üstelik açlığını duyduğum kırmızı ile beyazı da sunardı bana. Fakat Eastbourne'da- Aralık'da- Marshların masasında fundalıklar-hayır, hayır, buna cesaret edemem; bu bir şarap ile sirke, fırfır ile eğreltiotu sorunu. Belki ileride, gün gelir deniz kıyısında kullanırım. Dahası içimde, yeşil oymaları ve kırık camı tatlı tatlı delip geçen bir şey hissediyorum; karşıdaki adama bakma, onu gözleme isteği bu-yapabildiğimce. Marsh'ların Jimmy diye çağırdığı James Moggridge mi? (Minnie, bunu bitirene kadar kaşınmayacağına söz vermelisin). James Moggridge düğmeler içinde seyahat eder mi desek?- fakat daha *onlardan* sözetme zamanı gelmedi- uzun bir karton üzerinde irili ufaklı, kimi tavus gözlü, kimi mat altın rengi kimi taşa benzer, bazıları mercan serpme- fakat dediğim gibi daha zamanı gelmedi. Gezer durur Jimmy, Perşembeleri Eastbourne günü, Marshlarla yemek yer. Kırmızı yüzü, ufak donuk gözleri - sıradan denemez ama müthiş iştahı (bu iyi; ekmeğiyle salçayı temizleyene kadar Minnie'ye bakamaz) peçete dörtgen katlanmış - iyi de

bu çok ilkelce ve, hadi ben neyse, okurda ne etki bırakır bilemem. Şimdi Moggridge'in evine girip orayı canlandıralım. Evet, evdeki çizmeleri Pazar günleri kendisi onarır. Truth okur. Özel merakına gelince. Güller - karısı emekli hemşire - ilginç - Tanrı aşkına bırakın bir kadının adı da benim beğendiğim bir şey olsun! Ne gezer; o da zihnimin doğmamış çocuklarından biri, yasaklanmış ama yine de sevdiğim, fundalıklarım gibi. Yazılan her romanda kaç kişi ölür - en iyiler, en sevilenler ölürken Moggridge yaşar. Bu yaşamın hatası. İşte Minnie şu an karşıda yumurtasını yiyor, sıranın öbür ucunda ise - Lewes'u geçtik mi? - Jimmy olmalı - yine niye ürperiyor, bu kadın?

Moggridge olmalı - yaşamın hatası. Yaşam kurallarını kabul ettirir; yaşam yolları kapar; yaşam eğrelti-otlarının gerisinde; yaşam bir tiran; ama zorba değil! Hayır, inanın ben kendi isteğimle buradayım; Tanrı biliyor ya, eğreltiler ve şişelerin, ıslak masanın ve lekeli şişelerin ötesinde bir şey çekiyor beni. Engel olunamaz bir güçle kendimi sağlam bir gövde üzerine bir yere, güçlü bir sırt üzerine, Moggridge'in ruhunda, gövdesinde girip ayak basabileceğim neresi varsa oraya yerleştirmeye geliyorum. Vücut çatısındaki inanılmaz denge; belkemiği, bir balinanınki kadar sert, meşe kadar düz; kalçalar, boğuz boğum; kaslar, gemici muşambası kadar sıkı; kırmızı oyuklar; kalbin açılıp kapanışı; et parçaları düşüyor yukardan, bira geliyor çağıl çağıl, kana karışacak - gözlere varıyoruz böylece gözlere geldik. Yıldızkalkanların gerisinde bir şey görüyorlar; siyah beyaz, donuk; sonra tekrar tabak; yıldızkalkanların ardında yaşlı kadını görüyorlar; 'Marsh'ın ablası, Hilda daha benim tipim', gözler şimdi masa örtüsünde. 'Marsh Morrislerin

ne derdi olduğunu hemen anlardı...' bunu tekrar söyle; peynir geldi, tekrar tabak; çevir - tombul parmaklar; şimdi karşıdaki kadın. 'Marsh'ın ablası - Marsh'a hiç benzemiyor; perişan, yaşlı bir kadın... Tavukları doyurmalısın... Asıl konuya gelince, onun böyle kaşındıran ne? Söylediğim şey değil herhalde? Ah, ah, ah! Şu yaşlı kadınlar yok mu? Ah, Ah!'

(Evet, Minnie; kaşındığını biliyorum, fakat biraz dayan - James Moggridge).

'Ah, ah, ah!' Ne güzel bir ses! Tahtaya vurulan plastik bir sopanın sesi gibi, denizler kabarıp ortalık bulutlanınca yaşlı bir balina avcısının kalbinin atışı gibi. 'Ah, ah!' Sıkıntılı ruhları sakinleştirip avutmaya çalışan, onları ketenden bezlere sarıp 'Güle güle gidin. Hepinize bol şans!' diyen sonra da Moggridge'e güllerinden birini onun için koparacağını bilse de 'Özel merakınız nedir?' diye soran, işte bitti, artık bitti. Sırada ne var? 'Bayan, treninizi kaçıracaksınız', trenler beklemez.

Bu adam böyle işte, yankılanan ses de bu; Aziz Paul'ün ve otobüslerin sesi. Fakat ayrıntıları atacaktık. Moggridge biraz daha kalmaz mıydınız? Demek gitmek zorundasınız? Bugün öğleden sonra şu küçük arabalardan biriyle Eastbourne'dan mı geçeceksiniz? Şu yeşil karton kutular arasında kaybolmuş, bazen bir taş anıt gibi kaskatı, her en bir mezar, daha çok da bir mezarcı, bir tabut, at ve sürücünün olanca kasvetini taşıyan adamı siz değil misiniz? Söyleyin bana-fakat kapılar kapandı. Bir daha hiç karşılaşmayacağız Moggridge, elveda!

Tamam, tamam geliyorum. Evin ta tepesine. Bir dakika gecikeceğim. Bellekteki balçık nasıl da fır dönüyor - bu canavarlar nasıl bir burgu bırakıyorlar arkalarında,

sular dalgalanıyor, yosunlar bir yerde yeşil, bir yerde siyah, kuma vura vura dalgalanıyorlar, zerrecikleri tekrar birleşene dek, herşey bir elekten geçiyor gibi, yine de göze berrak ve durgun görünüyor; dudaklarda gidenler için dualar; insanın öylesine tanıdığı, bir daha da göremeyeceği insanların ruhları için bir çeşit gömme töreni.

James Moggridge yok artık, sonsuza dek. Evet, Minnie-' Artık buna dayanamayacağım'. Tabii böyle dediyse - (Durun bakayım ne yapıyor. Deniz kabuğunu en ince kıvrımlarına kadar fırçalıyor). Evet, evet böyle dedi, yatakodası duvarına dayanıp şarap rengi perdenin küçük toplarını çekiştirerek. İnsan kendi kendine konuşurken, kim konuşuyor acaba? - gömülen ruh, yerin ta dibine, en dibine itilen ruh; örtüsünü çekip dünyadan ayrılan benlik - belli korkak fakat yine de karanlık dehlizlerde elinde feneri huzursuz huzursuz bir aşağı bir yukarı dolanırken bir güzelliği var. 'Artık buna dayanamayacağım' diyor ruhu. 'Öyle yemeğindeki şu adam - Hilda - çocuklar. 'Aman Tanrım şimdi de hıçkırığı! Kaderine yanan ruh olmalı bu, bir oraya bir buraya itilip kakılan ruh, ufala ufala kilim kadar bir yere sığmış - belli belirsiz ayak izleri - tümden yokolan bir evrenin küçülen dilimleri - sevgi, yaşam, inanç, koca, çocuklar, genç kızlıkta ne harikalar, ne görkemli hayaller görülür bilmem. 'Benim için değil - benim için değil'.

Derken - pandispanyalar, tüyleri dökülmüş yaşlı köpek? Hayal etmeye çalıştığım boncuk işli minderler ve iç çamaşırlarıyla oyalanmak. Minnie ezilip hastaneye götürülse, hemşireler ve doktorlar da şaşırırlardı... Gerçekler ve hayaller - aradaki uzaklık - sokağın sonundaki mavi leke, çay enfes, pandispanya sıcak ya yeter, bir de

köpek -' Benny, sepetine dön ve bak bakalım annen sana ne getirmiş!' Eldivenin sökük başparmağını eline alıp şişi sırayla her deliğe meydan okur gibi daldırıp gri yünle bir ters bir düz örmeyi sürdürmekle sanki kendini kanıtlamaya çalışıyorsun'.

Bir ters, bir düz, geçirmeler, atmalar bir ağ örer gibi, içinden Tanrı'nın geçeceği - şşt, Tanrı'yı karıştırma! İlmekler ne kadar sıkı atılmış! Örüşünle gurur duyuyor olmalısın. Hiç bir şey ona engel olmamalı. Işık usulca üstüne düşsün, bulutlar hani o ilk yeşil yaprağın ince damarlarını bile gösterecek şekilde kenara çekilsin. Kırlangıç dala tüneyip ucundan sarkan yağmur damlasını düşürsün... Neden başını kaldırdın? Bir ses, bir düşünce mi? Ah, tabii! Yine şu eski hikaye, camın ardındaki mor desteler değil mi? Aman Hilda geliyor. Eyvah aşağılamalar, bağırış, çağırış! Çabuk çek ilmeği.

Minnie Marsh eldivenini onardıktan sonra çekmeceye koyuyor. Çekmeceyi kaparken kararlı. Tabaktan yansıyan yüzünü görüyorum. Dudaklar büzülü, çene yukarıda. Şimdi ayakkabılarını bağlıyor. Sonra boğazını tutuyor. Broşun neden yapılmış? Ökseotu mu, lades kemiği mi? Neler oluyor? Yanılmıyorsam nabzın hızlandı, vakit geliyor, ağlar örülüyor, Niagara önümüzde. İşte kriz geliyor! Tanrı yardımcın olsun! Aşağıya sürekleniyor. Cesaret, cesaret! Dayan, göster kendini! Tanrı aşkına bırak paspasın üstünde durmayı bırak! İşte kapı! Ben yanındayım. Konuş! Karşı koy ona, yık onu mahvet!.

'Ah, özür dilerim! Evet, Eastbourne'a geldik. Ben aşağıya uzatırım. Durun sapından tutayım.' (Evet Minnie birbirimize rol yapmamıza karşın seni çok iyi tanıyorum - içini biliyorum).

'Tüm eşyanız bu mu?'

'Çok teşekkürler',

(İyi ama neden etrafına bakınıyorsun? Hilda istasyona gelmeyecek, John da; Moggridge ise Eastbourne'ın uzak köşelerine doğru yol alıyor).

Çantamın yanında durayım bayan, en güvenlisi bu. Karşılarım demişti... Ah, işte gelmiş! Oğlum!'

Ve birlikte yürüyüp giderler.

Aklım öyle karıştı ki Minnie... Evet, Minnie, sen daha iyi biliyorsun ya. Yabancı bir genç... Dur! Ona söyleyeceğim - Minnie! - Miss Marsh! - Adı bu mu onu da bilmiyorum ya. Mantosunun inip kalkışında tuhaf bir şey var. Bu doğru olamaz, hayır, hiç hoş değil... Bakın kapıya vardıklarında nasıl da kadına yol veriyor. Biletini buluyor. Şaka mı bu? Uzaklaşıyorlar, yol boyu yan yana... Evet kurgum yıkıldı. Neye dayanıyorum? Ne biliyorum? Bu Minnie değil. Moggridge diye biri hiç olmadı. Ben kimim? Hayat taş gibi katı.

Ya o son görünüşleri - genç adam kaldırıma çıkmış, kadın da beni hayrete düşürerek - baştan ayağa yeni duygularla doldurarak - büyük yapının dibinden onu izliyor. Ne gizemli tipler! Anne ile oğul. Siz kimsiniz? Neden caddede yürüyorsunuz? Bu gece nerede yatacaksınız, ya sonra, ya yarın? Ah, her şey nasıl da karmakarışık fır dönüyor - beni almış sürüyor - Peşlerine düşüyorum. Her yönde insanlar gidip geliyor. Beyaz ışık donuklaşmış dökülüyor. Dökme cam vitrinler. Karanfiller, krizantemler. Karanlık bahçelerde sarmaşıklar. Kapıda süt arabaları. Nereye gitsem sizi görüyorum, gizemli ikili, köşeyi dönüyorsunuz, anneler ve oğullar; siz, siz, hep

siz. Hızlanıp peşlerine takılıyorum. Bu deniz olmalı. Her yer gri, küller gibi boz bulanık; su şırıl şırıl akıyor. Dizlerimin üzerine yığılıp, o eski tuhaf törenlerle göçüp gitsem de hayranım size, siz, tanımadığım insanlar; kollarımı bir açsam hepinizi kucaklarım, bağrıma basarım - tapılası dünya!.

YAYLI ÇALGILAR DÖRTLÜSÜ

Evet, işte geldik, camdan dışarı bir göz atarsanız Metroyu, tramvayları, otobüsleri, üç beş atlı araba ve hatta doğru gürüyorsam içleri özel bölmeli landonları seçebilirsiniz; hepsi de Londra'nın bir ucundan diğerine ağ örmekle meşgul. Yine de şüphelenmeden edemeyeceğim-

Gerçekten, dedikleri gibi, Regent Caddesi ileride, Antlaşma imzalanmış, hava yılın bu zamanı için oldukça sıcak, hatta bu paraya kiralık ev bulmak zor, gribin en kötü yanı da sonradan ortaya çıkan etkileri ise; kilerdeki sızıntıdan sözetmeyi unuttuğumu, eldivenlerimi trende bıraktığımı hatırlarsam; kan bağlarım belki de kararsızlıkla uzatılan bu eli kibarca eğilip içtenlikle sıkmamı gerektiriyorsa-

'Görüşmeyeli yedi yıl oldu!'

'En son Venedik'te'

'Şimdi nerede oturuyorsunuz?'

'Aslında en çok akşam üzerleri uyar bana, çok şey mi istiyorum-'

'Sizi hemen tanıdım ama!'

'Savaştan beri görüşemiyoruz-'

İnsanın kafasına böyle okçuklar saplanıyorsa ve -

çünkü insan ilişkileri böyle gerektirir - insan ağzını açamadan başkası erken davranıp söze girerse bu, arada bir sıcaklık doğurur, hele bir de elektrik düğmesine basılırsa; her şeyi söylemek insanda tüm o pişmanlık, sevinç, boşluk ve isteklere karşın sözü sürdürme, geliştirme ihtiyacı uyandırıyorsa; yani hep gerçekler, şapkalar, yılan derileri, beyefendilerin uzun kuyruklu frakları, ince kravat iğneleri çıkıveriyorsa ortaya - geriye ne şans kalıyor?

Ne şansı? Her geçen dakika neden şu an herşeye karşın bunu söyleyecek, hatta en son ne zaman olduğunu hatırlayacak durumda olmadığımı açıklayabilmek güçleşiyor.

'Töreni izlediniz mi?'

'Kral çok soğuktu.'

'Yok canım, hayır. Fakat ne olmuştu?'

'Malmesbury'de bir ev aldı.'

'Bulduğu için ne kadar şanslı!'

Oysa tam tersine sözettikleri kadının, her kimse, bütün derdi evler, şapkalar ve martılar olduğu için kınandığına adım gibi eminim, ya da buradaki giyimli kuşamlı, kürklere bürünmüş insanların gözünde öyle; bakmayın siz yine de, yaldızlı bir koltuğa oturduğuma göre kendimle iftihar edecek halim yok. Benim yaptığım, aslında hepimizin yaptığı gibi yaşamı geçmiş anılar üzerine kurmak; yanılmıyorsam hepimize bir şeyleri hatırlatan, gizli gizli aratan işaretler vardır. Neden mutsuzuz? Neden paltoların üzerimize oturup oturmadığı, düğmeleri ilikleyip iliklememiz gerektiği böylesine huzursuz ediyor bizi? Kara perdeye dönük şu yaşlı yüze bir bakın -

daha bir dakika önce nasıl da kibar ve havalıydı, oysa şimdi gölgede kalmış gibi mutsuz duruyor. Bu ses girişte akordunu yapan ikinci kemandan mı çıktı? İşte geliyorlar; dört kara siluet, ellerinde enstrümanları, yüzlerini ışığın altındaki beyaz karelere vererek oturuyorlar; yaylarını nota sehpasına dayıyorlar; hepsi aynı anda eline alıyor; yavaşça dik tutup karşıdaki kemancıya bakıyorlar ve başkeman sayıyor bir, iki, üç-

Çiçekler, bahar, goncalar, çiçeğe duruş! Dağın tepesindeki armut ağacı. Çeşmeler gürüldüyor; damlalar akıyor. Fakat Rhone'un suları sert ve derinden akıyor, kemerler altından dört nala suyun bıraktığı izleri silerek geçiyor, gümüş renkli balıkların üstündeki gölgeleri yıkıyor, benekli balık suyun sert akışıyla aşağı sürüklendi, şimdi de tüm balıkların bir havuzcuk içine kümelendiği bir anafora girdi - ne zor bir durum; suları sıçrata zıplaya, sert solungaçlarını vurup duruyor; sarı çakıl taşlarını evire çevire, evire çevire, evire çevire sallayıp atan bir akıntı - neyse kurtuldu, aşağıya iniyor, inerken havada zarif helezonlar bile çiziyor; havadaki uçağın altında uçuşan talaşlar gibi, yukarı, yukarı... Şu uçar adımlarla keyifle dünyayı turlayan şeylerin ne müthiş bir güzelliği var! Su kemerleri altına tünemiş ağzı bozuk yaşlı kadınların, neşeli yaşlı balıkçı kadınların da öyle; bir yandan öbür yana yürürken nasıl da katılırcasına, sarsıla sarsıla keyifle gülüyorlar, hah, hah, ha.

'Bu Mozart'ın ilk yapıtlarından tabii -'

'Fakat genel havası, diğer eserleri gibi, insana hüzün hissi veriyor - yani ümit. Ne demeye çalışıyorum? Bu müziğin yüz karası! Ben dansetmek, gülmek, pembe, sarı pastalar yemek, güzel keskin bir şarap içmek istiyorum.

Ya da açık saçık bir hikaye - işte şimdi bu hoşuma giderdi. İnsan ahlaksızlıktan ne kadar hoşlanırsa o kadar büyür. Hah, hah! Gülüyorum. Neye? Hiçbir şey demediniz, karşıdaki yaşlı beyefendi de öyle... Fakat bir düşünün - düşünün - Şşşşt!'

Hüzün ırmağı götürüyor bizi. Ay söğüt dalları arasından süzülürken yüzünü görüyorum, sepetçi söğütlerinin yanından geçtiğimizde senin ve öten kuşun sesini duyuyorum. Ne fısıldıyorsun? Acı, acı. Sevinç, sevinç. Ayışığının huzmeleri gibi içiçe geçmişler. Çözülmesi imkansız bir şekilde içiçe girmiş, örülmüş, kaynaşmış, acıyla kenetlenmiş, kederle bezenmiş - çatırt.

Kayık batıyor. Burnu dışarıda, insanlar gömülüyor, şu an bir yaprak denli ince, inceldikçe incelen, yangınını yüreğimden alan, kızgın uçlu bir tayf halinde artık. Şarkılarını bana söylüyor, acımı tazeliyor, merhametimi eritip güneşsiz dünyayı sevgiyle suluyor, güzel duygularını yok ediyor, bir içe bir dışa büyük bir ustalık ve çeviklikle bu yapıyı dokuyor, sonuna, yarımlar birleşene dek; yücel, hıçkır, dinginliğe, acıya ve sevince gömül.

Öyleyse üzülmek neden? Ne istiyoruz? Neden hep doyumsuzuz? Her şey yoluna girdi diyorum: evet; düşen gül yapraklarından bir örtü altında dinlenmek üzere uzandı. Düşen. Fakat o da ne? Durdular. Korkunç bir yükseklikten düşmekte olan bir gül yaprağı görünmez bir balondan atılmış küçük bir paraşüt gibi dönüyor, havada çırpınıp debeleniyor. Yere ulaşamayacak.

'Hayır, hayır. dikkatimi çekmedi. Berbat bir müzik bu - şu saçma hayaller yok mu? İkinci keman geç mi kaldı dedin?'

'Yaşlı Bayan Munro bu kaygan zeminde el yordamıyla dışarı çıkmaya çabalıyor - zavallı kadıncağız her yıl biraz daha körleşiyor'.

Görmeyen bir yaşlı, gri başlı bir Sfenks. Kaldırımda durmuş, büyük bir ciddiyetle otobüse el ediyor.

'Ne güzel! Ne kadar güzel çalıyorlar! Ne kadar - ne kadar - ne kadar!'

Dil bir yağcıdan başka nedir ki? Sadeliğin ta kendisi. Yanıbaşımdaki şapkanın tüyleri bir çocuğun çıngırağı kadar parlak ve hoş. Çınar ağacındaki yaprak perdedeki yırtıktan yeşil yeşil görünüyor. Ne ilginç, ne heyecan verici.

'Ne kadar - ne kadar - ne kadar!' Şşşt!

Bunlar çimenlerdeki aşıklar.

'Bayan, eğer elimi tutacak olursanız.'

'Bayım, size bütün kalbimle güveniyorum fakat, bedenlerimizi ziyafet salonunda bırakmıştık. Bu çimenler üzerindeki sadece ruhlarımızın gölgesi.'

'Öyleyse bu da ruhlarımızın kucaklaşması.'

Limon ağaçları da sallanarak onu onaylıyor. Kuğu kıyıdan ayrılıp akıntının ortasına rüya gibi süzülüyor.

'Dönsek iyi olur. Beni koridor boyunca izledi, biz köşeyi dönerken jüponumun danteline bastı. 'Ah!' diye bağırmaktan başka ne yapabilirdim ki? Bunun üzerine o da kılıcını çekip sanki bir şeye saplayıp öldürüyormuş gibi hamleler yaptı, 'Çılgın! Çılgın! Çılgın!' diye bağırdı. İşte ben de onun üzerine bastım çığlığı, cumbalı pencerede oturmuş parşömenine bir şeyler yazan Prens kadife başlığı ve kürklü terlikleriyle dışarı fırladı; duvardan kılıcını - hani şu İspanya

Kralı'nın hediye ettiğini - aldı, hemen kaçtım, eteğimdeki delikleri saklamak için de bu pelerini kaptım kaçarken - saklamak için... İşte, duyuyor musunuz? borular!'

Genç adam kadına o kadar hızlı cevap veriyor, o da teraziyi öyle akıllıca komplimanlar göndererek dengede tutuyor ve sonunda öyle arzulu bir hıçkırıkla sarsılıyor ki, kelimeler anlaşılmıyor ama anlamları açık - aşk, kahkaha, kaçış, kovalayış, ilahi mutluluk; her biri yumuşak, sevgi dolu anların en gamsız dalgalarında süzülüyor - ta ki gümüş boruların sesi, önce çok uzakta, sonra yavaş yavaş daha yakında, saray teşrifatçıları şafağı selamlıyor ya da aşıkların kaçışını uğursuzca duyuruyormuş gibi duyulana dek... Yeşil bahçe, ayışığıyla aydınlanan havuz, limonlar, aşıklar ve balıklar, borulara katılan trompetler ve onlara yardıma gelen klarinetler çalarken, hepsi mermer sütunlar üzerine oturtulmuş beyaz taklar üstünde yükselen opal renkli göğe dağılıyor... Adım ve trompet sesleri. Gürültüler, tıkırtılar. Köklü kuruluşlar. Hızlı atılımlar. Her cinsten şeyin geçidi. Dünyayı adım adım saran karışıklık ve karmaşa. Oysa geldiğimiz bu şehirde ne taş, ne mermer var; herşeye katlanıyor, yerinden kımıldamıyor; selamlayan, karşılayan ne bir yüz var, ne de bir bayrak. Öyleyse ümitlerinden vazgeç gitsin; coşkumu çöllere at; çırılçıplak ilerle. Sütunlar çıplak, çatıkkaşlı, gölgesiz; görkemli, katı. Derken geriye gidiyorum, artık hevesim yok, sadece gitmek, sokağa çıkmak, yapılara bakmak, elmacı kadını selamlamak, kapıyı açan hizmetçiye: 'Ne yıldızlı bir gece' demek istiyorum.

'İyi geceler, iyi geceler. Bu tarafa mı gidiyorsunuz?'

'Hayır, ne yazık ki şu tarafa'.

KEW BAHÇELERİ

Oval biçimli çiçek tarhından yukarılara doğru belki yüz dalcık uzanıyordu; altta kalp ya da damla şekilli yapraklar, en tepede ise yüzeyi renkli noktacıklarla kaplı çiçek yaprakları; dalın kırmızı, mavi ya da sarı kararlılı sarılarla gölgeli boynu altın tozuna bulanmış gibi tüylü, bitimi belli belirsiz kalp şekilli düz bir çubuk halini alıyordu. Çiçek yaprakları yaz melteminin darbelerine dayanabilecek büyüklükteydi. Sallandıklarında birbiri ardına kırmızı, mavi ve sarı ışıklar geçiyor; altlarında uzanan kahverengi toprağın her santimini buğulu, şaşırtıcı renklerinin vuruşuyla gölgeliyorlardı. Işık, ya bir çakıl taşının gri, yumuşak yüzeyine ya da kahverengi yuvarlak boğumlu bir salyangozun kabuğuna vuruyordu; bazen de bir yağmur damlasına vuruyor, ince su çeperine öylesine yoğun kırmızı, mavi ve sarılar yayıyordu ki, su damlacığı patlayıp dağılacak sanıyordu insan. Oysa damla yine bir an için gümüş grisi oluyor, ışık artık altlarda dal dal ayrılan lifi ortaya çıkaracak şekilde bir yaprağa vuruyor, öylece de kalıyordu; derken yine yer değiştiriyor, aydınlığını kalp ve damla şekilli yaprakların oluşturduğu kubbenin altındaki geniş, yeşil boşluğa yayıyordu. O sırada meltem tepede daha bir sert kımıldanmaya başlıyor, renk yukarıya, havaya Tem-

muz'da Kew Bahçeleri'nde gezinen kadınlarla erkeklerin gözlerine vuruyordu.

Bu kadın ve erkekler tuhaf, düzensiz hareketlerle çiçek tarhının bir orasından bir burasından geçiyorlardı, o halleriyle bir çiçek öbeğinden diğerine çapraz uçuşlarla çimleri turlayıp duran beyazlı mavili kelebeklerden hiç farkları yoktu. Erkek kadının yarım adım kadar önünde pervasız geziniyor, kadın ise ara sıra çocuklar çok geride kalmasın diye arkasına bakmanın dışında daha bir amaçlı ilerliyordu. Erkek kasıtlı, belki de gerçekten farkında olmadan, kadınla arasındaki mesafeyi koruyordu; çünkü düşünceleriyle başbaşa kalmak istiyordu.

'Buraya onbeş yıl önce de Lily ile gelmiştim' diye düşündü. 'Şuralarda göl kıyısında bir yerlerde oturmuştuk ve ben ona o yakıcı öğle sonrası boyu benimle evlenmesi için yalvarmıştım. Yusufçuk nasıl da tepemizde dönüp duruyordu- Şu an o yusufçuğu ve Lily'nin burnu kare şeklindeki gümüş tokalı ayakkabısını nasıl da açık seçik hatırlayabiliyorum. Konuşurken gözümü ayakkabısından ayıramamıştım, telaşla kıpırdanmasından yüzüne bile bakmadan ne söyleyeceğini anlamıştım. Ve aşkım, tüm arzum yusufçuğun elindeydi; sanki oraya, o yaprağın üstüne, ortası kırmızı çiçekli olana konarsa Lily hemen 'Evet' diyecek gibi gelmişti. Oysa yusufçuk dolandı, dolandı: Hiçbir yere konmadı - hiç konmadı, iyi ki de konmadı yoksa şu an burada Eleanor ve çocuklarla yürüyor olamayacaktım. Söylesene Eleanor. Hiç geçmişi düşündüğün oluyor mu?'

'Neden soruyorsun Simon?'

'Deminden beri geçmişi düşünüyorum da ondan. Lily'i, evlenmiş olabileceğim kadını, düşünüyorum... Neden su-

suyorsun? Geçmişi düşünmem seni rahatsız mı ediyor?'

'Neden rahatsız olayım Simon? İnsan erkeklerin, kadınların ağaçların gölgesine sereserpe uzandığı bir bahçede geçmişi düşünmez olur mu? Geçmişimiz, ondan tüm geri kalanlar, ağaçların gölgesine uzanmış şu hayaller değil midir? mutluluğumuz, gerçekliğimiz?'

'Benimki, kare şeklinde gümüş bir ayakkabı tokası ve bir yusufçuk-'

'Benimki, bir öpüş. Yirmi yıl geriye git, tuvalleri başına oturmuş altı küçük kız düşün, göl kıyısında nilüferleri, hayatımda gördüğüm ilk kırmızı nilüferleri, çiziyorlar. Ve birden bir öpücük, orada boynumun arkasında. Bütün öğleden sonra elim titrediği için çizememiştim. Saatimi çıkarmış, kendime öpücüğü düşünmek için bir beş dakika tutmuştum - öylesine değerliydi - burnu siğilli, saçları kır bir yaşlı kadının öpücüğü, hayatımdaki gelmiş geçmiş tüm öpücüklerin anası. Hadi, Caroline, hadi, Hubert.'

Çiçek tarhının yanından geçtiler, şimdi dördü de aynı hizada yürüyordu, çok geçmeden gün ışığı ve gölgeler sırtlarında iri, oynak, dağınık parçalar halinde yüzerken ağaçlar arasında ufalıp yarı şeffaf göründüler.

Oval çiçek tarhında, iki dakikadır kabuğu kırmızı, mavi, sarı lekeli duran salyangoz artık kabuk içinde usul usul hareket etmeye başlamıştı. Sonra da üstlerinden geçtiği için parçalanıp yuvarlanan toprak kırıntılarıyla uğraşmaya koyuldu. Önünde kesin bir hedefi var gibiydi; bu yönüyle seyrek, iri adımlarla önüne geçmeye çalışan şu sıska yeşil böcekten farklıydı. Bir an antenlerini önlem olarak titretip bekledi, sonra olabil-

diğince hızlı ve tuhaf adımlarla öte yana seğirtti. Kahverengi tepeler, vadilerde yeşil derin göller, kökünden yaprağına tek bir çizgi halinde sallanan çakı gibi ağaçlar, gri taşın yuvarlak oyuntuları, ince çıtırtılarla dağılan bir toprak öbeğinin derin, oyuklu yüzeyi - bunların hepsi salyangozu hedefine yaklaştıran bir adımla diğeri arasında uzanıyordu. O, önündeki kuru yaprak dağını dolanıp mı geçsin, meydan mı okusun karar veremeden yeni insan ayakları tarhı aşıp gelmişti.

Bu gelenlerin ikisi de erkekti. Genç olanı yapmacık bir serinkanlılık ifadesi takınmıştı; arkadaşı konuşurken gözlerini yukarıda bir noktaya dikmiş bakıyordu. Arkadaşının konuşması bitince de tekrar dosdoğru yere bakıyor, uzun bir sususun ardından bazen dudaklarını aralıyor, bazen de hiç açmıyordu. Yaşlı olanın tuhaf, düzensiz, sarsak bir yürüyüşü vardı, elini ileri atıyor, başını sert bir hareketle yukarı kaldırıveriyordu; evin önünde beklemekten usanmış sabırsız bir araba atı gibi tıpkı, tek farkla, adamda bu hareketler kararsız ve amaçsızdı. Neredeyse hiç durmadan konuşuyor; kendi kendine gülüyor, bu gülüş bir cevapmış gibi tekrar konuşmaya başlıyordu. Ruhlardan sözediyordu - dediğine göre şu an bile ona Cennet'de başlarından geçen tuhaf şeyleri anlatan ölülerin ruhlarından.

'Eskiler Cennet'i Teselya diye bilirlerdi William, oysa şimdi şu savaş yüzünden ruh konusu tepeler arasında gidip gelen gökgürültüsüne döndü'. Durdu, dinler gibi yaptı, gülümsedi, başını atıp devam etti:

'Elimizde küçük bir pil ve bir parça kauçuk var diyelim, teli yalıtmak için - ya da tecrit etmek? - ayırmak? - neyse ayrıntıları geçelim, anlaşılması güç ayrıntılara

girmenin anlamı yok-kısacası küçük aletimiz yatağın başucunda, düzenli bir maun sehpa üzerinde duruyor. Emrimde çalışanlar tüm hazırlıkları tamamlamış, dul kadın işaret üzerine kararlaştırıldığı gibi kulağını dayayıp ruhu çağırıyor. Kadınlar! Dul kadınlar! Karalar giymiş kadınlar-'

O an sanki gözü uzakta bir kadının karanlıkta morumsu siyah görünen elbisesine takılmış gibi durdu. Şapkasını çıkardı, elini kalbine koydu, kadının telaşlı mırıltılarına ve hareketlerine kapılıp ileri atıldı. Neyse ki William yaşlı adamı ceketinin kolundan yakalayıp, dikkatini başka yöne çekmek için bastonunun ucuyla bir çiçeğe dokundu. Yaşlı adam karmakarışık bir ifadeyle bir an çiçeğe baktıktan sonra, kulağını eğdi; çiçekten gelen bir sese karşılık veriyor gibiydi; çünkü yüzyıllar önce Avrupa'nın en güzel genç hanımıyla gezdiği Uruguay ormanlarından sözetmeye başlamıştı. Parlak yapraklı tropik güller, bülbüller, deniz boyunca kumsalı, deniz kızları ve boğulan kadınlarıyla Uruguay ormanlarını mırıldandığı duyuluyordu. Bu arada yüzündeki o metin, sabırlı ifade gittikçe derinleşen William tarafından da sürekli çekiştirilip yürümeye zorlanıyordu.

Tam arkasından, hareketlerini görüp de şaşıracak kadar yakından, iki orta-halli, yaşlı kadın geliyordu, biri iri, hantal, diğeri kırmızı yanaklı, ataktı. Sırf meraktan hasta bir kafaya, hele bir de zengin birininse, delalet eden her türlü tuhaflık belirtisi ile ilgilenmeleri doğaldı, fakat bu hareketlerin tuhaflık mı, yoksa halis delilik mi olduğunu anlayacak kadar yakında değillerdi. Bir an yaşlı adamı çıt çıka madan inceleyip birbirlerine tuhaf, sinsi bir bakış attıktan sonra anlaşılmaz laflar-

dan oluşan konuşmalarını sürdürdüler:

'Nell, Bert, Lot, Cess, Phil, Pa, dedi, dedim, o dedi, ben dedim, dedim -'

'Bert'im, Sis'im, Bell'im, Büyükbabam, ihtiyarcık, şeker,

Şeker, un, çiroz, yeşillik,

Şeker, şeker, şeker'.

İri olanı meraklı bir ifadeyle yerde sakin, sağlam, dimdik duran çiçekler üzerine kelimelerin kalıp kalıp dökülüşünü izledi. Onları gece derin uykudan uyanıp alışmadığı yansımalar yayan bir pirinç şamdanla burun buruna gelen uykulu birinin gözüyle görüyordu; uyku akan gözlerini kapıyor, açıyor, tekrar şamdanı görüyor, sonunda iyice uyanıp gözünü tüm gücüyle şamdana dikiyordu. Böylece şişman kadın oval çiçek tarhının karşısında kıpırtısız kalmış, diğer kadının söylediklerini dinler gibi yapmayı bile bırakmıştı. Orada kelimelerin üzerine akışına aldırmadan öylece durmuş, çiçeklerden gözünü ayırmadan vücudunun üst kısmını yavaşça öne geriye sallıyordu. Derken bir yere oturup çay içmeyi önerdi.

Salyangoz artık kuru yaprağın hem etrafından dolaşmadan, hem de üzerine çıkmadan hedefine ulaşma yollarını tümden gözden geçirmişti. Antenlerinin ucuyla şöyle bir dokunduğunda bile çıtırtıyla sarsılan bu hassas şeyin, tırmanırken uygulanacak güç bir yana, kendi ağırlığını taşıyacağından da emin değildi; bu, sonunda altından sürünmeye karar vermesine neden oldu, çünkü yaprağın tam yerden eğimlendiği kısımda sığabileceği yükseklikte bir yer vardı. Tam kafasını girişe sokmuş kah-

verengi yüksek çatıyı ölçüp biçiyor, soluk kahverengi ışığa alışmaya çalışıyordu ki iki yeni kişi tarhı aşıp geldi. Bu seferkilerin ikisi de gençti, genç bir erkekle genç bir kadın. İkisi de gençliklerinin doruğundaydılar, ya da gençliğin doruktan önce gelen mevsiminde, çiçeğin yumuşak pembe kıvrımlarının henüz kapalı olduğu, kelebeğin kanatlarının yeterince gelişmiş olmasına karşın, güneş altında kıpırtısız durduğu mevsim.

'İyi ki bugün Cuma değil,' dedi genç adam.

'Neden? Uğursuzluk mu getirir?'

'Cumaları altı pens daha fazla ödeniyor.'

'Altı pens nedir ki canım? Altı pense değmez mi bu?'

'"Bu" ne demek?-" bu demekle neyi kasdediyorsun?"

'Hiç canım, herhangi birşey - yani - biliyorsun işte neyi kastettiğimi?

Bu cümleciklerin her biri arasında uzun sessizlikler oldu; ifadesiz sıradan bir sesle söylenmişlerdi. Çiçek tarhının köşesinde öylece durmuş, kadının güneş şemsiyesinin ucuyla yumuşak toprağı ikisi birden eşeliyorlardı. Bu hareket ve erkeğin elinin kadınınkinin üzerinde oluşu duygularının tuhaf bir ifadesi olmuştu, o önemsiz küçük sözler de birşeyler ifade ediyordu tabii, anlamlarının ağır gövdesi yanında kanatları bu anlamları çok uzağa götüremeyecek denli güdük kalan kelimeler. İşte onun için de gidip münasebetsizce çevrelerindeki en sıradan şeylerin üzerine konan kelimeler, iyi kullanılmamalarına karşın dopdolu; içlerinde uçurumlar gizlenmediğini ya da güneşin öteki tarafında buzlu yamaçların parıldamadığını kim bilebilir? (Şemsiyeyle yeri eşelerken böyle düşünüyorlardı) Kimbilir? Kim görmüştür

bunu daha önce? Kadın Kew'daki çay nasıldır diye merak ederken bile erkek aslında bu sözlerin gerisine birşeylerin takılmış, öylece koskocaman, kaskatı durduğunu hissediyordu; sonra duman perdesi yavaşça kalktı ve ortaya - Neydi o şekiller Tanrım? - küçük beyaz masalar, önce kadını, sonra erkeği süzen garson kızlar çıktı; erkeğin gerçek iki poundla ödeyeceği bir hesap pusulası vardı, gerçekti bunlar, tümü, cebindeki bozuk paralara dokunduinanmak için, kendisi ve yanındaki kadın dışında herkes için gerçek; kendisine bile gerçek gelmeye başlamıştı ya; derken - fakat artık herşey durup düşünemeyeceği denli heyecan verici olmuştu; şemsiyeyi topraktan çekip çıkardı, herkesle, herkes gibi çay içebilecekleri o yeri bulmak için sabırsızlanıyordu.

'Gel Trissie; çay içme zamanı.'

'İnsan çayını nerede içebilir ki?' diye sordu Trissie sesinde en tuhafından bir heyecan titreyerek; çevreye boş boş bakıyor, yeşil çimli yolda kendini bırakmış gidiyor, şemsiyesini yerde sürüyor, başını bir o yana, bir bu yana çeviriyor, çayı çoktan unutmuş aşağılara, ta aşağılara gitmek istiyor, orkideleri, kır çiçekleri arasındaki turnaları, bir Çin pagodasını, kırmızı ibikli bir kuşu düşünüyordu; oysa erkek onu çekmiş götürüyordu.

İşte çiftler böyle birbiri ardına az çok aynı düzensiz, amaçsız hareketlerle tarhı geçtiler, katman katman yeşilimsi mavi bir buhara bulandılar, önce bedenleri belirgindi, bir tutam renk vurmuştu üzerlerine, fakat sonra beden de renk de bu yeşilli mavili atmosferde dağıldı. Ne kadar sıcaktı! Öyle sıcaktı ki ardıç kuşu bile çiçeklerin gölgesinde her hareketi arasında uzun duraklamalarla bir oyuncak kuş gibi hoplamayı yeğliyordu; beyaz kele-

bekler orada burada uçmak yerine en uzun çiçeklerden daha yüksekte incecik beyaz kanatlarının açılıp kapanışıyla kırık bir mermer sütun halinde, üstüste dansediyorlardı. Seraların cam çatıları, bir dükkan dolusu parlak yeşil şemsiye güneşte açılmış gibi parlıyordu; uçakların vızıltısı arasında yaz göğünün sesi çılgın ruhundan dem vuruyordu. Sarı ile siyah, pembe ile kar beyazı, tüm bu renklerin şekilleri, erkekler, kadınlar ve çocuklar ufkun üzerinde bir an nokta halinde beliriyor, sonra çimenleri kaplayan göz alıcı sarılığı görünce duralayıp ağaçlar altında gölgelik bir yer arıyorlardı. Bu sarılı yeşilli ortamda dağılan su damlaları gibiydiler, etrafa hafiften sarı kırmızı lekeler saçıyorlardı. Bu iri, ağır gövdeler güneş altında hareketsiz gömülmüş, toprak üzerine dağınık yayılmış gibiydiler, sesleri ise mumların kalın balmumu gövdelerinden taşan alevler gibi bedenlerinden ayrılıyordu. Sesler. Evet, sesler. Böylesi derin bir iç huzuru ve arzu ateşi ile sessizliği ansızın bozan sözsüz sesler, yoksa çocukların seslerindeki o taptaze şaşkınlık mıydı sessizliği bozan? Oysa sessizlik yoktu; otobüsler sürekli tekerlek döndürüp vites değiştiriyordu; şehir, içiçe yerleştirilmiş, birbiri ardına durmak bilmeden dönen dövme çelikten bir dizi Çin işi kutu gibi mırıldanıyordu; en tepesinde de bağırış çağırış sesleri ve renkleri havaya vuran çeşit çeşit çiçek yaprağı vardı.

DUVARDAKİ LEKE

Duvardaki lekeyi galiba ilk defa bu yılın Ocak ayı ortalarında farkettim. Bir tarihi kesinleştirmek için insanın o an gördüklerini hatırlaması gerekir. Onun için şu an ateşi; sarı ışığın kitabımın sayfaları üzerindeki durağan yansısını; şöminenin üstündeki yuvarlak cam kasedeki üç krizantemi düşünüyorum. Evet, mevsim kıştı büyük olasılıkla, çaylarımızı yeni bitirmiştik, çünkü duvardaki lekeyi ilk gördüğümde sigara içiyordum. Dumanların içinden bakmıştım, gözüm yanan kömürlere dalmış, kale gönderinde dalgalanan kırmızı bayrak geçmişten bir hayal gibi canlanmıştı, kırmızı şövalye alayının siyah kayanın yanından dolu dizgin geçişini hatırlamıştım. Allah'tan lekeyi görmemle hayal dağılmıştı, zaten eski bir hayaldi, kanıksanmış, belki de ta çocukluğumda yarattığım bir hayal. Şömine rafının bir karış kadar üstünde beyaz duvarda siyah, küçük, yuvarlak bir lekeydi bu.

Düşüncelerimiz yeni bir cisim üzerine hazırmış gibi nasıl da çabuk üşüşür, tıpkı karıncaların bir saman çöpünü hararetle taşıyıp sonra da oracıkta bırakıvermeleri gibi... Bu leke çivi yeriyse bir tablo için kullanılmış olamazdı, olsa olsa bir minyatür içindi - bukle-

leri beyaz pudralı, yanakları fondöten içinde, dudakları kırmızı karanfilleri andıran bir bayan minyatürü. Şüphesiz sahtesi, çünkü evin bizden önceki sahipleri eminim öyle resimler seçmişlerdir - eski odalara eski resimler. Bu da onların zevkiymiş - ne ilginç insanlar, böyle ilgisiz yerlerde öyle sık aklıma geliyorlar ki, herhalde artık onları görmek, ne olduklarını bilmek imkansız da ondan. Mobilyalarını değiştirmek için bu evden ayrılmak istemişler, böyle demişti adam ve tam sanatın fikirle yüklü olması gerektiğini söylecekti ki kopuverdik ondan, insanın trende son hız giderken çay koyan yaşlı kadından ve şehir dışında bir villanın arka bahçesinde tenis topuna vurmaya hazırlanan genç adamdan ayrılıp koptuğu gibi.

Oysa şu leke var ya, pek emin değilim ondan; aslında çivi izi olduğundan kuşkuluyum; öyle olamayacak kadar büyük ve yuvarlak. Kalkabilirim, ama kalkıp baksam da, bire on iddiasına, kesin bir şey söyleyemeyeceğim; çünkü bir şey bir kez yapıldı mı, nasıl yapıldığını sonra kimse bilemez. Tanrım, nedir bu yaşamın gizi, düşüncelerin yanlış, yetersiz kalışı! İnsanoğlunun acizliği, bilgisizliği! Sahip olduğumuz şeyler üzerinde ne kadar az kontrolümüz olduğunu - tüm gelişmişliğimize karşın şu yaşamın ne şans eseri bir şey olduğunu - göstermek için durun size yaşam yolunda kaybedilenlerden şöyle bir ikisini sayayım; kayıpların en gizemlisi gibi göründüğü için bunlarla başlıyorum - kediler ne dişler, fareler ne kemirirdi - üç uçuk mavi teneke kutu dolusu kitap ciltleme malzemesi mi? Sonra kuş kafesleri, demir kasnaklar, çelik patenler, Kraliçe Anne devri kömür kovaları, ıvır zıvır panoları, küçük orglar vardı - hepsi şimdi tarihe karıştı, mücevherler de öyle. Opaller, zümrütler şal-

gam köklerinin yanına düştü. Emin olmak ne kadar kazıp deşmeyi gerektiren bir iş! Şu an sırtımdaki giysilerin varlığı, mobilyaların kaskatı gerçekliği ile çevrili oturuşum bile soru götürür. İnsan yaşamı illa bir şeye benzetecekse Metro'da saatte elli mil hızla - indiğinizde saçınızda tek bir toka kalmamışcasına - gitmeye benzetmeli! Tanrı'nın ayakları dibinden anadan doğma şutlanmış! Fulya tarlasında başaşağı olmak, tıpkı pastanede kutuya tepe taklak bırakılmış kahverengi ambalaj kağıtları gibi! Saçlar geride bir yarış atının kuyruğu gibi uçuşurken. Evet, bunlar yaşamın hızını, sonu gelmez tükeniş ve oluşları açıklar gibi, hepsi çok basit, çok gelişigüzel...

Ya yaşamdan sonrası. Kalın yeşil sapların yavaştan bükülüşü, çiçek çanağı döndüğünde insanı mor - kırmızı bir ışık seline bulasın diye. İnsan burada olduğu gibi orada da doğamaz mı, yardıma muhtaç, konuşamaz, önünü göremez, devlerin ayakları dibinde ot köklerine tutunmaya çalışır herhalde? Hangileri ağaç, hangileri erkekler ve kadınlar ya da gerçekten böyle şeyler var mı?- Bunun cevabına gelince, insan elli yılda bile bunu söyleyecek yetiye ulaşamaz. Kalın çubuklar halinde kesişen aydınlık ve karanlık noktalar, daha yukarıda ise, belli belirsiz bir renkte - bulanık pembeler, maviler - gül biçimi karartılar dışında hiçbir şey kalmayacak geriye. Zaman aktıkça bunlar da daha bir belirginleşip, daha bir... - ne olacaklar bilmiyorum.

Fakat duvardaki şu lekenin bir delik olmadığı kesindi. Yazdan kalma küçük bir gül yaprağı gibi yuvarlak, siyah bir şeyden kalmış bile olabilir. Ben öyle titiz bir ev sahibi sayılmam - şömine rafının üzerindeki şu tozdan, dediklerine göre Truva'yı üç kez gömüp örtecek tozdan da belli, tahmin edebileceğiniz gibi sadece çanak çömlek

parçaları yokolmaya sonuna dek direniyor.

Pencerenin dışındaki ağaç usul usul camı tıklatıyor... Sessiz, sakin, ağır ağır, hiç rahatsız edilmeden, sandalyemden kalkmak zorunda kalmadan, hiçbir karşılık ve engelleme görmeden bir şeyden diğerine kolayca süzülerek düşünmek istiyorum. Derine, daha derine dalmak, yüzeysel kaskatı gerçeklerden kurtulmak istiyorum. Bir dakika, önümden akan düşüncelerden ilkine tutunup durayım... Shakespeare... Tabii, ha o, ha başkası farketmez. Koltuğuna sağlam kurulmuş ateşi seyreden bir adam - en tepelerden, Göklerden zihnime sürekli bir fikir sağanağı yağıyor. Alnını avuçları arasına almış, açık kapıdan içeri bakan insanlar var - kapı açık çünkü bu sahnenin bir yaz akşamı geçtiğini varsayıyoruz - Aman ne sıkıcıdır şu tarihsel yazın. Hiç mi hiç ilgimi çekmiyor. Şöyle keyifli bir düşünce akışı yakalayabilsem, şöyle çaktırmadan kendimi yücelten bir akış, zaten en keyifli düşünceler de bunlar değil midir? Övüldüklerini duymaktan gerçekten hoşlanmayan en alçak gönüllü, sade insanların zihinlerinden bile çok geçerler. Doğrudan kişiyi öven düşünceler değildirler; güzellikleri de buradadır ya; şöyledirler:

'Derken odaya girdim. Botanikten sözediyorlardı. Ben de Kingsway'de eski bir evin çevresinde, tozlu bir tepecikte gördüğüm çiçekten söz ettim. Tohumu, dedim, I. Charles zamanında dikilmiş olmalı. I. Charles zamanında hangi çiçekler yetişiyordu? 'Sordum- (Yanıtı anımsamıyorum). Mor püsküllü uzun çiçekler belki de. Ve böyle sürer gider. Düşüncelerimde vücudumu sürekli giydiriyorum, gizliden gizliye severek, öyle açık bir hayranlıkla değil. Zaten öyle olsa, kendime hemen bir ihtar verip raftan öz - savunma üstüne bir kitap çekmem gere-

kir. İnsanın kendi görünümünü içgüdüyle tapınılmaktan ya da komik duruma düşürecek, inanılmayacak derecede aslından farklı bir şeyden koruduğunu görmek ilginç. Yoksa o kadar da ilginç değil mi? Çok önemli bir konu. Diyelim ayna parçalansın, görüntü dağılsın, orman kuytularının yeşilliğine bürünmüş o romantik karakter yokolsun, yerine sadece insanın dışarıdan görülen kabuğu kalsın - dünya o zaman ne boğucu, yüzeysel, açık ve gizsiz olur! İçinde yaşanamaz bir dünya. Otobüslerde, metro raylarında yüzyüze geldikçe aynaya bakmış gibi oluyoruz; gözlerimizdeki o anlaşılmazlık, o camsı pırıltı işte bundan. Gelecekte romancılar bu yansımaların önemini daha iyi anlayacaklar; çünkü sadece bir yansıma olmadığı kesin, sayıları neredeyse sonsuz, işte gelecekte romancıların keşfedeceği derinlikler, peşine düşeceği hayaletler bunlar olacak. Öykülerinde gerçeğin tanımına giderek daha az yer verecek, onu, Yunanlıların ve belki Shakespeare'in yaptığı gibi bir olgu olarak kabul edecekler - aslında bu genellemelerin hiç değeri yok. Sözcüğün kendisi bile insana askerliği çağrıştırıyor. Baş yazıları, kabinedeki bakanları - gerçekten de insanın çocuklukta aslını, en ideal şeklini, gerçeğini düşündüğü bir dizi şeyi - çağrıştırıyor. İnsanın çağrışım bir kez yiterse bir daha ismini koyamama belasına düşeceği şeyleri. Genellemeler nedense Londra'da Pazarları, Pazar öğle sonrası yürüyüşlerini, Pazar öğle yemeklerini ve ölmüşleri, giysileri, alışkanlıkları (kimse bir zevk almasa da bir odada belli bir saate kadar birlikte oturmak gibi alışkanlıkları) akla getiriyor. Herşeyin bir kuralı varmış bir zamanlar. Masa örtülerinin kuralı, üzerlerinde markalı küçük sarı bölmeler olan desenli duvar halılarından yapılmış olmakmış; şu fotoğraflarda gör-

düğümüz saray koridorlarındaki halılar gibi. Bunun dışındaki örtüler gerçek masa örtüsü sayılmazmış. Gerçek denen şeylerin, Pazar öğle yemeklerinin, Pazar yürüyüşlerinin, kır evlerinin ve masa örtülerinin aslında tümden gerçek olmadıklarını keşfetmek hem şaşırtıcı, hem de güzel; gerçekte yarı yarıya hayal olduklarını, kendilerine inanmayanın düştüğü lanetin de yasak özgürlük hissinden başka bir şey olmadığını keşfetmek. O şeylerin, o gerçek ideal şeylerin yerini şimdi neler aldı merak ediyorum? Erkek olmak belki de, kadınsanız tabii; yaşamımızı yöneten, kurallar, koyan, Whitaker'ın Öncelikler Listesi'ne(*) önayak olan erkek üstünlüğü; gerçi Whitaker'in listesi savaş sonrası pek çok erkek ve kadının gözünde yarı hayaletleşmişti, umalım çok yakında da hayaletlerin atıldığı çöplüğü boylasın, maun vitrinlerin, Landseer baskıların, Tanrıların, Şeytanların, Cennetin ve daha pek çok şeyin boyladığı çöplüğü; arkalarında bize başdöndüren bir yasak özgürlük hissi-özgürlük diye bir şey varsa tabii- bırakarak...

Leke, bazen ışığın da yardımıyla duvarda bir çıkıntı gibi duruyor. Öyle tümden yuvarlak bir şekli de yok. Emin değilim ama gözle görülür bir gölgesi var gibi; neredeyse parmağımı duvar yüzeyinde gezdirsem bir noktada yükselip alçalan küçük bir tümsek halinde elime gelecek, hani Güney Düzlüklerinde mezar ya da karargah olduğu söylenen tepeciklere benzeyen yumuşak bir tümsek gibi. Bana sorarsanız bunların mezar olmalarını yeğlerim, pek çok İngiliz gibi bir yürüyüş sonunda otlar altında yatan kemikleri düşünmeyi doğal bulduğum,

---

(*) İngiliz Yayıncı Joseph Whitaker (1820-1895). Dini yayınları vardır. Whitaker's Table of Precedency' (Whitaker'in Öncelikler Listesi) (Ç.N.).

hüzünden kaçmadığım için belki de... Bu konuda yazılmış bir şeyler olmalı. Antikacının biri bu kemikleri kazıp çıkarmış, isimlerini bulmuştur... Antikacılar nasıl insanlardır merak ederim? Çoğu Emekli Albaydır sanırım, yaşlı çiftçileri buraya, tepeye, getirir, taş ve toprak örtüsünü incelerler. Kahvaltı zamanı açılan civar kilisedekilerle de sohbetleri iyidir, çünkü gözlerinde bu önemli bir ilişkidir. Okbaşları üzerine yaptıkları incelemeler ülkeyi kasaba kasaba dolaşmalarını gerektirir, bu hem kendileri hem de erik reçeli yapmaktan ya da çalışma odasını toplamaktan başka bir şey düşünmeyen yaşlı karıları için geçerli bir gerekçedir, bu kadınlar her an bu tepecik bir karargah mı, mezar mı sorusunu baltalayacak bir neden yaratmada ustadırlar. Bu sırada Albay ise bir filozof edasıyla sorunun her iki yönüne ilişkin kanıtlar toplamakla meşguldür. Sonunda gerçekten karargah olduğuna inanmaya başlar; tepki görünce de kulübün üç ayda bir yapılan toplantısında okuyacağı bildiriyi kaleme almak üzereyken felç gelip yatağa düşüverir. Bilincini yitirmeden son düşündüğü şey öyle karısı, çocuğu filan değil, karargah ve okbaşı olmuştur; şu an yöre müzesinde duran o okbaşı Çinli bir kadın katilin ayağı, Elizabeth devrinden bir avuç dolusu tırnak, Tudor zamanından bir yığın kil pipo, Roma çömleklerinden bir parça ve Nelson'ın içtiği kadehin yanında yerini almış - ne içtiğini gerçekten bilmediğim kesin.

Yok canım, kesin olan ne var ki, ne biliniyor ki? Şimdi ben yerimden kalkıp duvardaki şu lekenin aslında - ne diyelim? - taa iki yüz yıl önce çakılmış kocaman eski bir çivi başı - hizmetçilerin nesiller süren sabırlı aşındırmalarından boya tabakasının dışına taşmış, ateşin ışığında beyaz duvarlı bu odada modern yaşama ilk

bakışını atan bir çivi başı - olduğunu kanıtlasam ne kazanırım? - Yüce bir bilgi mi? Daha fazla araştırmak için konu mu? Ayağa kalkmaya ne gerek var, otururak da düşünebilirim. Hem bilgi nedir ki? Şimdiki bilginler mağaralarda, ormanlarda tüneyip ot kaynatan, uzun burunlu fareleri sorgulayıp yıldızların dilini yazan cadı ve keşişlerin torunları değil de ne? Batıl inançlarımız zayıflayıp, akıl sağlığı ve güzelliğine duyduğumuz saygı arttıkça daha da az hürmet eder olduk onlara. Evet, insan bambaşka güzellikte bir dünya düşleyebilir. Kırlarında kıpkırmızı, masmavi çiçekleriyle sakin, ferah bir dünya. Profesörsüz, uzmansız, polis kılıklı ev sahiplerinden uzak bir dünya, nilüfer saplarından atıştıran, beyaz yumurtalarla dolu kovuklar üzerinde boşlukta gezinen balıkların suyu yarışı gibi insanın düşüncelerini yarabildiği bir dünya... Derinlerde her şey ne kadar da huzur verici, dünyanın merkezine çakılı bir halde yukarıyı, gri suları, ansızın gelen ışık demetlerini ve yansımaları izlemek; bir de Whiteaker'in Almanak'ı(*), Öncelikler Listesi olmasa!

Bir hamle yapıp duvardaki şu lekenin aslında ne olduğunu gözlerimle görmeliyim - çivi mi, gül yaprağı mı, duvardaki bir çatlak mı?

İşte Doğa kimbilir kaçıncı kez o eski, kendini zamana karşı koruma oyununda. Önünden geçen şu düşünce treni, boşa çabalayış, hatta gerçekle çarpışma tehlikesi ile karşı karşıya, Whitaker'in Öncelikler Listesi karşısında kim parmağını olsun oynatabilir ki? Lordlar Kamarası Başkanı Canterbury Başpiskoposu'ndan sonra gelir; York Başpiskoposu Lordlar Kamarası Başkanı'ndan sonra gelir. Herkes birinden sonra gelir. Whitaker'ın felsefe-

(*) Whitaker's Almanack (1868) (Ç.N).

si böyle; işin en büyük yanı da kimin kimden sonra geldiğini bilmek. Whitaker biliyor ya, diyor Doğa, sinirlenmeyin o halde, sakin olun; sakin olamıyorsanız, şu anın huzurunu bozacaksanız duvardaki lekeyi düşünün.

Doğa'nın oyununu anlıyorum - heyecan ya da acı getirebilecek her türlü düşünceye son verme çaresi olarak insanı hareket etmeye yöneltişini. Bence eylem adamlarını - düşünmeyen adamları diyelim - hafiften hor görüşümüz de işte buradan. Yine de insanın tatsız düşüncelerine bir nokta koymak için duvardaki bir lekeye bakmasında hiçbir sakınca yok.

Gerçekten de gözlerimi ona diktiğimden beri denizde bir tahta parçasına tutunmuş gibiyim; iki Başpiskoposu da, Lordlar Kamarası Başkanı'nı da bir anda gölgelerin hayaline döndüren haz dolu bir gerçeklik duygusu içindeyim. Sonunda kesin olan bir şey, gerçek bir şey işte. İnsan geceyarısı korkulu bir rüyadan uyanınca telaşla ışığı açar, hareketsiz yatar, çekmeceli dolaplara şükreder, gerçekliğe şükreder, iç dünyalarımız dışında herkese ait bir dünyanın da oluşuna şükreder durur. İşte insanın emin olmak istediği bu... Tahtayı düşünmek güzel. Ağaçtan elde edilir; ağaçlar büyür ama nasıl büyürler bilmiyoruz. Yıllar, yıllar boyu büyürler, bize hiç aldırmadan, kırlarda, ormanlarda, nehir kıyılarında - hepsi de insanın düşünmekten hoşlanacağı şeyler. İnekler sıcak öğle sonlarında kuyruklarını onların altında şaklatırlar; nehirleri de öyle yeşil bir renge boyarlar ki, karabatağın biri dalınca insan yukarıya tüm tüyleri yeşil olarak çıkacak sanır. Akıntıya karşı bayraklar gibi dalgalanarak dengede giden balıkları, nehir yatağını kaplayan çamur tepeciklerini hafiften oynatan su böceklerini düşünmek hoşuma gidiyor. Ağacı düşünmek de hoşuma

gidiyor: Önce o kuru tahta hissini yakından duymak, ardından fırtınanın bıraktığı izler, derken özsuyunun o dingin, nefis akışı. Bunu düşünmeyi seviyorum, kış gecelerinde boş tarlalarda tüm yaprakları sımsıkı kenetli duruşu; ayın demir kurşunları hiçbir dokunuşa izin vermezken gece boyu toprağın bir köşesinde bir çıplak kozalak yuvarlanır. Kuşların şarkıları Haziran'da çok gürültülü ve tuhaf geliyor olmalı ona; üzerinde böceklerin ayakları nasıl da üşüyordur, ağaç kabuklarının oyuklarında ilerlemeye çalışırken ya da elmas kesimli kırmızı gözleri önlerine dikili, yaprakların ince yeşil güneşliğinde ısınırken... Lifler toprağın o korkunç soğuk baskısı altında çatlayıp kırılıyor, derken son fırtınanın gelişi ve çöküş, en uzun dallar tekrar toprağın derinliklerini boyluyor. Yine de yaşam bitmiyor; bir ağaç için hâlâ milyonlarca uzun, güzel yaşam şekli var, dünyanın her yerinde, yatak odalarında, gemilerde, kaldırımlarda, kadınların, erkeklerin çaydan sonra oturup sigara içtikleri odalarda. Huzur verici, mutlu düşüncelerle dolu bu ağaç. Her birinden tek tek sözetmeliyim - ama araya bir şey giriyor... Neredeydim? Neden sözediyordum? Ağaçtan mı? Irmaktan mı? Kırlardan mı? Whitaker'ın Alı anak'ından mı? Çirişotu tarlalarından mı? Bir tek şey bile hatırlayamıyorum. Herşey hareket ediyor, düşüyor, kayıp yokoluyor... Herşey ayaklanmış gidiyor. Biri başımda durmuş, 'Gazete almaya gidiyorum' diyor.

'Ne?'

'Gerçi gazete alıp da ne oluyor ya?... Hiçbir şey olduğu yok. Lanet olsun şu savaşa; Tanrı savaşın belasını versin!.... Yine de, şu salyangozun duvarda ne işi var Allahaşkına?'

Tabii ya, duvardaki leke! Salyangozı uş.

YENİ ELBİSE

Mabel birşeylerin yolunda gitmediğine ilişkin ilk ciddi kuşkuya pelerinini çıkarırken kapıldı, ona aynayı tutan, fırçalara dokunan, böylelikle belki de dikkatini çok açık bir şekilde tuvalet masasının üzerindeki saç, cilt, giysi düzeltmeye, şıklaştırmaya yarayan ıvır zıvıra çeken Mrs. Barnet da kuşkuyu daha bir pekiştirmişti - yukarı çıkarken daha bir güçlenen, kendini Clarissa Dalloway'le selamlaşırken düşündüğünde ise üzerine saldıran o kuşku, yakışmadığı, oraya hiç yakışmadığı kuşkusu; odanın ta öteki ucuna, ayna asılı gölgelik bir köşeye gitti, baktı. Hayır! Uygun değildi. Ve hep saklamaya savaştığı o bela, o büyük hoşnutsuzluk hissi - ta çocukluğundan beri taşıdığı herkesten aşağı olma duygusu - hiç vakit kaybetmeden acımasız, amansızca, silkip atamayacağı bir yoğunlukla üzerine çöküverdi, bazen gece evde uyanınca Borrow ya da Scott okuyarak atabiliyordu oysa; evet, şu erkeklerin kadınların hepsi de onu görünce 'Mabel ne giymiş? Ne çirkin görünüyor! Ne iğrenç bir elbise!'-diye düşünüyorlardı gözkapaklarını önce kırpıştırıp sonra sımsıkı kapayarak. Hep kendi korkunç acizliği, korkaklığı, sinirini bozan o bayağı, su katılmış kanı yüzündendi. Bir anda ufak tefek terzi ile saatler, saatler boyu nasıl olacağını planladıkları oda tümüyle adi, itici gelmeye başlamıştı; kendi oturma odası da iğrenç

görünüyordu, kendisi de tabii, dışarı çıkarken koridordaki masada duran mektupları ellerken şişine şişine oflayıp 'Ne sıkıcı!' diye gösteriş yapışı da - şu an herşey anlatılmaz derecede boş ve bayağı görünüyordu. Mrs. Dalloway'ın konuk odasına adımını attığı an ise darmadağın olmuş, maske düşmüş, ardındaki açığa çıkmıştı.

O gece çay masasının başında otururken Mrs. Dalloway'in davet notu geldiğinde ilk düşündüğü şık olamıyacağı olmuştu. Olmaya çalışması bile saçmaydı - şıklık kesim demekti, şekil demekti, en azından otuz gine demekti - öyleyse neden hiç olmazsa özgün olmaya çalışmasındı? En azından kendisi olmaya çalışmasındı? Kalktı, annesinin eski moda dergisini, ta İmparatorluk zamanından kalma Paris modası dergisini aldı, kadınların o zamanlar çok daha güzel, ağırbaşlı ve kadınsı olduklarını düşündü, onlar gibi olmaya çalıştı - aptallıktı aslında bu ya-ağırbaşlı, eski moda ama çok çekici olduğuna inanarak böbürlenip durmalar, kendini açık açık, gerçekte kınanası bir kibir alemine kaptırmalar, işte kendini böyle allayıp pulladı durdu.

Yine de aynaya bakma cesaretini bulamadı. Bu iğrençliği görmeye dayanamazdı - moda dergisinde uzun eteği, uzun kolları, belinin oturuşu ve herşeyi ile çok cazip görünen uçuk sarı, modası çoktan geçmiş ipek elbise kendi üstünde, hele şu bir örnek giyimli insanların içinde, hiç de iyi durmamıştı. Gençler iğne saplasın diye konmuş bir terzi mankeni gibi hissediyordu kendini.

'Ah, şekerim, çok göz kamaştırıcı!' dedi. Rose Shaw beklediği gibi hafif alaylı bir dudak büzüşle onu tepeden tırnağa süzerek - Rose'un üstünde ise en son moda şeyler vardı, orada herkeste her zaman olduğu gibi.

Hepimiz tabağın kenarında yürümeye çalışan sinekler gibiyiz diye düşündü Mabel ve sanki haç çıkarıyormuş, derdine çare olacak, bu acıyı dayanılır kılacak bir büyü arıyormuş gibi tekrarladı bu cümleyi. Acı içindeyken ansızın Shakespeare'den alıntılar, yıllar önce okuduğu kitaplardan satırlar canlandı gözlerinde. 'Yürüyen sinekler' diye tekrarladı. Bunu yeterince sık söyleyebilse, sinekler bir canlanıverse hissizleşecek, donup kalacak, dili tutulacaktı. Kanatları birbirine yapışık halde bir süt tabağından yürüyerek ağır ağır çıkan sinekler görür gibiydi şu an; aynanın önünde durmuş Rose Shaw'u dinlerken onu ve oradaki herkesi birşeylerin dışına çıkmaya ya da içine girmeye çabalayan, güçsüz, basit, bitkin sinekler olarak görebilmek için beynini zorladı, zorladı. Fakat onları, diğer insanları öyle göremedi bir türlü. Kendini ise öyle görüyordu - bir sinekti, oysa diğerleri, o bir başına kendisini kabın dışına çekmeye çabalarken danseden, kanat çırpan, keyif çatan yusufçuklar, kelebekler, güzel böceklerdi. (Kötü huyların en fenaları olan kin ve kıskançlık Mabel'in en büyük kusurlarıydı).

'Kendimi derbeder, halsiz, korkunç kirli, yaşlı bir sinek gibi hissediyorum' dedi. Robert Haydon'ı sırf bunları duysun diye durdurup zavallı bir cümleciği abartarak güvenini tazelemek ve böylece ne kadar farklı, o ölçüde de kendini hiçbir şeyin dışında hissetmeyecek denli akıllı olduğunu göstermek için. Tabii Robert Haydon oldukça kibar, samimiyetsiz bir cevap geveledi. Mabel anında sezmişti bunu, adam gidince hemen 'yalanlar, yalanlar, yalanlar!' dedi kendi kendine, yine bir kitaptan aldığı sözlerdi bunlar. Partiler olayları olduğundan ya az ya çok gerçek gösteriyor diye düşündü; bir anda Robert

Haydon'ın kalbinin ta içini gördü, herşeyi. Gerçeği gördü. *Buydu* gerçek olan, bu oda; bu benlik gerçekti, diğeri ise sahte. Miss Milan'ın küçük atölyesi gerçekten müthiş sıcak, darmadağın ve kirliydi. Elbise ve pişen lahana kokularıyla doluydu; yine de Miss Milan aynayı eline tutuşturup bitmiş elbisesi üstünde kendine baktığında, kalbini akıl almaz bir mutluluk doldurmuştu. Her yanını ışıklar sarmış, yeniden doğmuştu. Tasalardan, kırışıklıklardan uzak, düşlediği haliyle - güzel bir kadın - oradaydı işte. Bir an (daha uzun bakmaya cesaret edemedi, Miss Milan eteğin boyu nasıl, diye soruyordu) kır saçlı, gizemli gülüşlü, çekici bir kız, kendi özü, kendi ruhu, oradan oymalı maun çerçeveden ona bakıyordu; bunun iyi, güzel ve doğru olduğunu düşünmesini sağlayan kibir ve kendi kendine duyduğu sevgi değildi sadece. Miss Milan etek daha uzun olursa iyi durmaz dedi; hatta etek, dedi Miss Milan alnını kırıştırıp, tüm zekiliğini takınarak, daha bile kısa olmalı; birden Miss Milan'ı gerçekten çok sevdiğini, dünyadaki herkesten çok, çok daha fazla sevdiğini hissetti ve onun böyle ağzı iğne dolu, yüzü kıpkırmızı, gözleri şiş yerde sürünüşüne, bir insanın bir başkası için bunu yapmak zorunda oluşuna acıyıp ağlamak geldi içinden ve herkesi yalnızca insan, kendini de partiye giden biri olarak, Miss Milan'ı kanarya kafesinin üstünü örter ya da kuşa dudaklarının arasına koyduğu kendiri yedirirken gördü; bunu, insan doğasının bu yönünü, sabrını, sebatını, dert, yokluk, pislik içinde böylesi küçük şeylerle mutlu olabilişini düşününce gözleri yaşlarla doldu.

Fakat hepsi bir anda kayboldu gitti. Elbise, oda, sevgi, merhamet, oymalı ayna, kanarya kafesi - hepsi kaybolmuştu, sırf kendisi, Mrs. Dalloway'ın salonunda acılar

içinde, gerçeğe uyanmış kalakalmıştı.

Ne kadar basit, aciz ve bayağı biriydi şu yaşında, hem de iki çocukla herşeye bu kadar aldırmak, hâlâ insanların yargılarına derinden bağımlı, kendi ilkeleri, kararları olmayan biri olmak, başka insanlar gibi inandığı şeyleri söyleyememek, 'İşte Shakespeare! İşte ölüm! Bizler bisküvideki buğday bitlerinden başka neyiz ki' diyememek!

Aynada kendisi ile yüzyüze geldi; sol omuzuna dokundu, sarı elbisesine dört bir yandan mızraklar saplanıyormuş gibi bir hisle odanın içine süzüldü. Rose Shaw gibi (Rose, Boadicea(*) gibi görünürdü) katı ya da hüzünlü değil, aptal ve utangaç görünüyor, küçük bir öğrenci kız gibi boş boş sırıtıyor, kocamış, zavallı bir mongrel köpeği gibi odada zorla sürünerek ilerliyor, bir resme ya da oymaya bakıyordu. Sanki insan bir partiye resim bakmak için gidermiş gibi! Herkes neden böyle yaptığını çok iyi biliyordu - utançtan, aşağılık duygusundan.

'Şu an tabaktaki sinek,' dedi kendi kendine 'tam ortada ve dışarı çıkamıyor; süt kanatlarını birbirine yapıştırıyor' diye düşündü sonra gözlerini resimden ayırmadan.

'Modası geçmiş' dedi Charles Burt'e, adamcağızı tam başka biriyle konuşmaya giderken durdurarak (Charles nefret ederdi böyle durdurulmaktan).

Modası geçmiş derken elbisesini değil resmi kastettiğine kendini inandırmak istiyor ya da inandırmaya çalışıyor gibiydi. Charles'dan gelecek övgülü bir söz, bir güzel söz şu an gözünde herşeyi değiştirebilirdi. 'Mabel,

---

(*) M.S. 60 yıllarında Britanya'yı işgal eden Romalılara karşı çıkan bir İngiliz kavminin güzelliği ve mağrurluğu ile ünlü kraliçesidir. (Ç.N.).

bu gece harika görünüyorsun!' deyiverse hayatı değişecekti. Oysa hemen gerçeğe dönmesi gerekti. Charles böyle bir şey söylememişti elbette. Kötü bir adamdı zaten. İnsanın özellikle zavallı, zayıf ya da kafasının dağınık olduğu anları yakalamada üzerine yoktu.

'Mabel'in elbisesi yeni!' dedi Charles, demesiyle de zavallı sinek kelimenin tam manasıyla yeni baştan tabağın ortasına kürendi. Aslında boğulsa çok hoşuna giderdi, Mabel buna kalıbını basabilirdi. Kalpsiz, iyilikten nasibini almamış, dostluğu göstermelik biriydi bu adam. Miss Milan ondan çok daha dürüst, çok daha iyiydi. İnsan bunu bir hissedebilse ve hep inansa. 'Neden' diye sordu kendi kendine - aslında Charles'a artık iyice öfkelendiğini, onun deyimiyle 'oynattığını'; gösterecek küstah bir yanıt olmak üzere ('Oynatmış mı ne?' demişti Charles ve şuradaki kadınlarla gülüşmüştü) - 'Neden', diye sordu kendine 'hep aynı şeyi hissedemiyorum, Miss Milan'ın iyi Charles'ın kötü olduğuna bir kez kesin karar verip hep öyle düşünemiyorum, kanarya konusunda, merhamet ve aşk konusunda kararlılık gösteriyorum fakat bir oda dolusu insan içine girince neden bir anda karar değiştirmek zorunda hissediyorum?' Bütün suç yine o adi, zayıf, dönek, en önemli anlarda yan çizen, deniz kabukları, sözcüklerin kökleri, botanik ve arkeoloji konularına ciddi bir ilgisi olmayan, Mary Dennis ya da Violet Searle gibi patatesleri ortadan kesip filizlenmelerini izlemekten hiç anlamayan karakterindeydi.

Derken Mrs. Holman onu öyle durur görünce yanına yaklaştı. Evinde sürekli merdivenlerden düşen ya da kızıla yakalanan birileri olan Mrs. Holman'ın doğal olarak elbiseye filan dikkat edecek hali yoktu. Mabel ona Karaağaçların Ağustos'a, Eylül'e dek canlı kaldığından

mı sözetseydi acaba? Öyle sıkıcı bir konuşma oluyordu ki! - el altında, ihtiyaç duyulunca akla gelen bir emlak komisyoncusu ya da ulak yerine konmak çok sinirine gitmişti. Değersiz olmak, bunun adı buydu, dedi içinden şöyle katı, gerçek bir şeye tutunmaya çalışarak, bir yandan da banyonun güneyde olmasının etkisi ve evin üst katına sıcak suyun çıkışı konusunda mantıklı cevaplar vermeye çalışıyordu; gözü sürekli sarı elbisesinin yuvarlak aynadaki görüntüsüne takılıyordu, bağcık deliği ya da iribaş büyüklüğünde parçacıklardı yakaladığı; nasıl oluyordu da şu üç kuruş boyundaki şey tüm bu aşağılık duygusu, acı, kendinden nefret, çabalama, ateşli duygu iniş çıkışlarını taşıyabiliyordu? Daha tuhafı ise bu şeyin, yani Mabel Waring'in, herşeyin dışında ve uzak görünmesiydi; Mrs. Holman (kara düğme) ona doğru eğilmiş büyük oğlunun kalbini koşarak nasıl zorladığını anlatıyordu anlatmasına ama aynada onun da herşeyden uzakta olduğunu görebiliyordu; öne eğilen, el kol hareketleri yapan kara noktanın, sessiz, kendi içine kapanmış oturan sarı noktaya hissettiklerini aktarabilmesi mümkün değildi, ikisi de rol yapıyordu.

'Erkek çocukları sessiz oturtmak imkansız' - gibi bir şeyler dedi biri.

Hiçbir zaman beklediği anlayışı bulamayan, hakkı olduğuna inanarak, bulduğu kadarına saldıran Mrs. Holman (aslında çok daha fazlasını da hakediyordu, çünkü küçük kızı daha bu sabah diz eklemlerini incitmişti) sunulan azıcık şeyi alıyor, bir pound olması gerekirken yarım peni gelmiş gibi şüpheyle, kinle bakıp çantasına atıyordu, onunla idare etmek zorundaydı, insafsızlıktı bu, yazıktı fakat böyleydi, zaman katı, çok katı bir zamandı; kalbi kırılan Mrs. Holman kulak tırmalayıcı se-

siyle devam etti eklemi zedelenen kızını anlatmaya. Ah insanların şu hırsları, yaygaraları ne acınası şeylerdi, tıpkı ilgi çekmek için gaklayan, kanat çırpan karabataklar gibi - çok acıklıydı, insan bunu hissedince sadece hissetmekle kalabilir miydi?

Oysa bu gece sarı elbisesi içinde bir damla daha olsun yıpranmaya niyeti yoktu, herşeyi kendisi için istiyordu (Aynaya bakmaya devam etti, müthiş gösterişli bir mavilikler denizine daldı gitti). Aşağılandığını, hor görüldüğünü, akıntısız sularda bir başına bırakıldığını biliyordu, sırf böyle zayıf, sallantıda bir yaratık olduğu için; sarı elbisesi şimdi gözüne çarptırıldığı bir ceza gibi görünüyordu, kaldı ki Rose Shaw gibi kuğu kanadı kırmalı, tatlı canlı yeşil bir şey giymiş olsa da başına yine aynı şey gelecekti; kendisi için hiç hem de hiç bir kaçış olmadığını düşündü. Yine de tümden onun suçu sayılmazdı bu. Asıl neden on kişilik bir aileden geliyor olmak, hep parasızlık çekmek, hesap yapıp durmaktı; annesi hep teneke ve eskimiş merdiven muşambası toplardı, evlerinden küçük fakat ciddi üzüntüler hiç eksik olmazdı - öyle tam felaket gibi değil, örneğin koyun ağılının çökmesi fakat öyle temelinden değil; en büyük ağabeyinin kendinden aşağı biriyle evlenmesi fakat öyle çok da aşağı değil - hayatlarında macera namına hiçbir şey, hiçbir aşırılık yoktu. Yazın tatil yerlerinde sıfırı tüketirlerdi; ön cephesi tam deniz görmeyen fakat kıyıda sayılabilecek her köşede bir hala ya da teyzeleri bulunurdu. İşte böyleydiler - her şeye uzaktan bakmak zorundaydılar. Mabel de öyle yapmıştı - teyzelerinin kopyasıydı. Sir Henry Lawrence gibi bir kahramanla, bir imparatorluk kurucusuyla evlenip Hindistan'da yaşamak yolundaki tüm ümitleri (hâlâ başı sarılı bir yerli görünce duygu-

lanırdı) yıkılmıştı. Mahkeme'de sabit, emin bir işi olan Hubert isimli bir memurla evlenmiş, küçükçe bir evde doğru dürüst hizmetçileri filan olmadan, yalnızken kıymasız yemekler ya da sadece yağ ekmek yiyerek geçinip gidiyorlardı, fakat bazen - bu arada Mrs. Holman onun şimdiye dek gördüğü en kuru, en anlayışsız kütük olduğuna karar vererek çekip gitmişti, ha bir de o kılıksızlığı, herkese anlatacaktı Mabel'in tuhaf giysisini - bazen diye düşündü Mabel Waring mavi divanda yalnız başına sıkıntıdan yastığı mıncıklayarak otururken, yalnızdı çünkü şömine başında geveze saksağanlar gibi gülüşüp duran Charles Burt ile Rose Shaw'a katılamıyordu - bazen geçen geceki gibi yatakta okuyuşu ya da Yortu'da güneş altında deniz kıyısındaki kumlara uzanışı - bırakalımı hatırlasın - gibi zevk dolu anları da yok değildi; bir Çin yumurtası denli sıkı, katı, masmavi duran göğün altında mızrak darbeleri yemişçesine ayrık, solgun otlar, derken dalgaların melodisi - 'Şşşt, şşt' diyorlar, ardından kürek çeken çocukların bağırışları - evet, ilahi bir andı bu, kendini orada uzanmış hissediyor, kilisenin ayin masasına uzatılmış küçük bir kuzu gibi dünya denen Tanrıça'nın avuçları içinde, bir Tanrıça ki güzel fakat o denli de acımasız (insan böyle aptalca şeyler kurabilirdi, kimseye söylemedikçe bir zararı yoktu bunun). Bazen Hubert'in yanında da - Pazar öğle yemeklerinde eti keserken, yerli yersiz anlarda, bir mektup açar ya da odaya girerken -böyle beklenmedik ilahi anlar yaşadığı oluyordu, kendi kendine (çünkü bunu başka kimseye söyleyemezdi), 'İşte bu kadar. Oldu işte. Bu kadar!' diyordu. Aynı derecede ilginç bir başka şey daha oluyordu - herşeyin hazır olduğu durumlarda hem de - müzik, hava, tatiller, mutlu olmak için her neden hazır beklerken - o

zaman da hiçbir şey olmuyordu. Bir türlü mutlu olunamıyordu. Herşey sıradan, son derece sıradan geliyordu.

Yine o alçak benliğinin işiydi şüphesiz! Her zaman huysuz, zayıf, yetersiz bir anne, bir alacakaranlık kuşağında dolanan sallantıda bir eş olmuştu, hiçbir şeyin çok net, açık seçilemediği, belki şunun bundarı biraz fazla seçildiği bir alacakaranlık kuşağında, tıpkı diğer kız ve erkek kardeşleri gibi, Herbert'ı sayamayabiliriz - hepsi de hiçbir şey yapmayan, kendisi gibi kanı sulanmış, zavallı yaratıklardı. Derken tüm bu sürünen, can çekişen yaşamın orta yerinde kendisini bir dalganın tepesinde buluveriyordu. Birden o sefil sinek - aklından bir türlü çıkmayan şu sinek ile tabak hikayesini nerede okumuştu acaba?- içinden çıkıverdi tabağın. Evet, böyle anlar oluyordu. Fakat kırkına basalı daha seyrek oluyordu. An be an silkinişler azalacak, bir gün gelecek son bulacaktı. Acınası bir haldi bu! Dayanılmaz bir şeydi! Kendinden utanmasına neden oluyordu!

Ertesi gün Londra Kütüphanesi'ne gitmeye karar verdi. Şansı yaver giderse bir din adamı ya da ismi hiç duyulmamış bir Amerikalı tarafından yazılmış şöyle harika, işe yarar müthiş bir kitap bulacaktı; ya da Strand boyunca yürüyüp şans eseri kendisini bir madencinin ocaktaki yaşamını anlattığı bir kahvede bulacak ve bir anda bambaşka bir insan oluverecekti. Baştan ayağa değişiverecekti. Sırtına bir üniforma geçirecek; Falan Hemşire diye çağırılacak; bir daha giysilere hiç aklını takmayacaktı. Bundan sonra Charles Burt, Miss Milan, bu oda ya da şu oda konusunda son derece kesin yargıları olmayacaktı ve hep, her gün, sanki güneşte yatıyormuş, et kesiyormuş gibi olacaktı. Hep öyle olacaktı!

Mavi divandan kalktı, aynadaki sarı düğme de kalktı, Charles'a ve Rose'a onların tek bir iğnesine bile ihtiyacı olmadığını vurgularcasma el salladı, sarı düğme aynanın dışına çıkmıştı artık, Mabel Mrs. Dalloway'e doğru ilerleyip 'İyi geceler' derken tüm mızraklar göğsüne saplanmıştı.

'İyi ama henüz çok erken' dedi Mrs. Dalloway, her zamanki alımlı haliyle.

'Gitsem iyi olacak' dedi Mabel Waring. 'Fakat,' diye ekledi güçlendirmeye çalıştıkça daha bir komik çıkan zayıf, titrek sesiyle, 'öyle iyi vakit geçirdim ki'.

'Çok iyi vakit geçirdim' dedi merdivenlerde karşılaştığı Mr. Dalloway'e de.

'Yalanlar, yalanlar, yalanlar!' dedi içinden merdivenlerden inerken, 'Doğru tabağa geri!' dedi kendi kendine Mrs. Bamet'e yardımları için teşekkür ederken ve yirmi yıldır üstünden çıkarmadığı Çin işi pelerinine sıkı, sımsıkı sarındı.

AVCILAR

İçeri girip valizini rafa koydu; üzerine de sülün hevengini yerleştirdi. Sonra köşeye oturdu. Tren kırlar boyunca oflaya poflaya ilerliyor, kadının camı açmasıyla içeriye dolan sis sanki vagonu genişletip dört yolcuyu birbirinden ayırıyordu. M.M. - valizdeki baş harfler bunlardı - belli ki hafta sonunu bir grup avcıyla geçi mişti. Apaçık belli oluyor bu - çünkü kadın şu an köşesinde geriye yaslanmış hikayeyi baştan anlatıyordu. Gözleri kapalı değildi, ne ki karşısında oturan adamı da York Katedrali'nin renkli resmini de görmediği kesindi. Söylenenleri ise duyuyor olmalıydı, çünkü bakarken dudakları kıpırdıyor, ara sıra gülümsüyordu. Lahana iriliğinde bir gül, kan kırmızı bir elma gibiydi, kumral, alımlı bir kadındı; gelgelelim çenesinin üzerinde bir yara izi vardı - güldüğü zaman irileşen bir yara izi. Hikayeyi anlattığına göre orada konuk olmalıydı; oysa üstünde ne tam konuk, ne de hizmetçi havası veren, yıllar öncesinin avcı dergilerinde resimlerini gördüğümüz kadınlarınki gibi modası geçmiş şeyler vardı. Elinde bir sepet olaydı tam Teriye köpekleri besleyen, Siyam kedisi olan, tazılarla atlarla haşır neşir biri sanılabilirdi. Oysa yaln ca valizi ve sülünleri vardı. İşte neyse ne, kendine yol açıp içeriye girmiş olmalı ki oturmuş vagonun doluşunu, kel kafalı adamı ve York Katedrali'nin resmini izliyordu. Ne

dediklerine de kulak vermiş olmalı, çünkü şu an başkasının çıkardığı bir sesi taklit eden biri gibi boğazının gerisinden küçük bir 'Ççk' sesi çıkardı. Sonra da gülümsedi.

'Ççk' dedi Miss Antonia, gözlüklerini burnuna yerleştirerek. Balkonun yüksek pencerelerine yapraklar düşüyor, bir iki tanesi pencere camında balık şekilli, işlemeli tahta parçaları gibi kalıyordu. Derken Park'daki ağaçlar titredi, nazlı nazlı dalgalanan yapraklar titremeyi daha bir görünür kılıyordu - nemli kahverengi bir titreme.

'Ççk' diye burnunu çekti Miss Antonia yeniden, parmakları elindeki ipeğimsi beyaz kumaşta tıpkı bir tavuğun beyaz bir ekmek parçasını telaşla didikleyişi gibi gidip geliyordu.

Rüzgar bir nefes verdi. Oda cereyan yapıyordu. Kapılar yerlerine tam otu mamıştı, pencereler de... Ara sıra bir dalga halının altından sürüngen gibi geçiveriyordu. Güneşin halıya vurduğu yerler çizgi çizgi yeşil ve sarıydı, derken güneş halıda bir noktayı şakalaşır gibi parmağıyla işaret edip duruyordu. Güneşin cılız fakat yer seçmeyen pa nıağı böyle hareket etti durdu, şöminenin üstündeki armaların tepesine yerleşti - kalkanı, asılı üzümleri, deniz kızını ve mızrakları belli belirsiz aydınlattı. Işık güçlenince Miss Antonia başını kaldırdı. Uçsuz bucaksız toprakları vardı eskilerin, dediklerine göre-atalarının, Rashleighlerin. Orada Amazonlardan yukarı. Korsanlar. Gezginler. Torba torba zümrütler. Adanın çevresini kolluyor, esirler alıyorlar. Genç kızlar. İşte kendisi oradaydı, kuyruktan belin üstüne dek pul içinde. Miss Antonia sınttı. Güneşin pa nıağı aşağı vur-

du, o da gözleriyle peşi sıra izledi. Derken bir resmin gümüş çerçevesi üzerine, kelce bir yumurta kafanın, bıyığın altından sarkan dudağın tepesine yerleşti; altında süslü bir yazıyla 'Edward' yazılıydı. "Kral... dedi Miss Antonia incecik beyaz kumaşı dizinde çevirip, başını hafifçe sallayarak, Mavi Oda'da kalırdı". Ortalık gittikçe kararıyordu.

Ötelerde Kral'ın Avlağı'nda sülünler tüfeklerin burnuyla kıstırılmışlardı. Çalılıktan yukarı ağır fişekler, kırmızımsı mor fişekler gibi fırladılar, havalanmalarıyla tüfekler sırayla, kararlı, keskin sanki bir sürü köpek ansızın havlamış gibi patladı. Beyaz duman bulutları bir an yoğun kaldı; sonra yavaş yavaş çözülüp dağıldı, kayboldu.

Korunun altındaki derin eğimli yolda bir atlı araba duruyordu, yumuşak, ılık vücutlar, kuvveti yitmiş pençeler ve hâlâ canlı bakan gözlerle tıka basa dolu. Kuşlar canlı gibiydiler fakat nemli zengin tüyleri altında yaşam izi yoktu. Belli belirsiz kımıltılarla arabanın döşemesinde yumuşak tüylü ılık bir öbeğin üzerinde uyuyormuşçasına rahat ve dingindiler.

Derken Bey yüzünde sinsi bir ifade, tozlukları kir pas içinde bir lanet savurup tüfeğini doğrulttu.

Miss Antonia sürekli dikiyordu. Ara sıra bir alev dili ızgaranın bir demirinden diğerine uzanan kara kütüğü yakalayıp sarıyor, iştahla yiyip, sönüp gidiyor, ardında, ağaç kabuğunun yendiği yerde beyaz bir bilezik kalıyordu. Miss Antonia bir an bakakaldı, gözlerini içgüdüyle köpeklerin ateşe baktıkları gibi iri iri açmıştı. Sonra alev çekildi. O da dikişine devam etti.

Derden koskocaman yüksek kapı sessizce açıldı. İçeri

iki çelimsiz adam girdi, halının ortasına bir masa çektiler. Dışarı çıkıp tekrar geldiler. Masaya bir örtü serdiler. Çıktılar; tekrar geldiler. Yeşil çuha kaplı bir sepet içinde bıçakları, çatalları, bardakları, şekerlikleri, tuzlukları, ekmeği, içinde üç krizantemle gümüş vazoyu getirdiler. Masa kurulmuştu. Miss Antonia hâlâ dikiş dikiyordu.

Kapı tekrar açıldı, bu kez güçsüzce itildi. Spanyel cinsi küçük bir köpek etrafı hızlı hızlı koklayarak içeri daldı; duraksadı. Kapı hâlâ açıktı. Derken yaşlı Miss Rashleigh bastonundan güç alarak ağır ağır içeri girdi. Dört köşe dikilmiş beyaz bir şal kel başını örtüyordu. Aksayarak odayı boydan boya katetti; ateşin başındaki yüksek arkalıklı sandalyeye büzülüp oturdu. Miss Antonia hâlâ dikiş dikiyordu.

'Avda' dedi sonunda.

Yaşlı Miss Rashleigh başını salladı. Bastonunu kavradı. Oturmuş bekliyorlardı.

Avcılar şimdi Kral'ın Avlağı'ndan Koruluk'a geçmişlerdi. Ötede, sürülü mor tarlada duruyorlardı. Ara sıra bir dal çatırdıyor; yapraklar döne döne uçuyordu. Sisin ve dumanın ötesinde, gökyüzünde yapayalnız, uçuk, duru - mavi renkli bir ada vardı. Derken yine kırmızımsı mor sülünlere fişekler atılıyordu. Yukarı, ta tepeye çıkıyorlardı. Yine silahlar patladı; duman halkaları oluştu; seyreldi, dağıldı. Küçük köpekler tarlayı hızlı hızlı koklayarak telaşla koşuşturdu; baygın gibi gevşek, cansız, ılık, nemli vücutlar, tozluklu adamlar tarafından toparlanıp arabaya tıkıldı.

'İşte' diye söylendi kahya Milly Masters gözlüklerini

indirerek. O da ahıra bakan küçük karanlık odada örgü örüyordu. Oğluna, şu Kilise'nin temizlik işlerine bakan çocuğa, ördüğü kazak, aba gibi yün kazak bitmişti. 'Sonunda bitti!' diye mırıldandı. Derken arabayı duydu. Tekerlekler taşları dövüyordu. Ayağa kalktı. Elleri saçlarında, kestane rengi saçlarında bahçede durdu, rüzgara karşı.

Gülerek 'Geldi!' demesiyle yanağındaki yara izi büyüdü. Bekçi Wing arabayı taşlar üzerinden sürerken o da av kilerinin kapısını açtı. Kuşlar artık cansızdı, pençeleri kavrar gibi kasılı, hiç bir şey kavradıkları yoksa da. Köselemsi göz kapakları gri kıvrımlar halinde büzülmüştü. Kahya Mrs. Masters ile bekçi Wing ölü kuşları birer ikişer boyunlarından tutup av kilerinin tahta döşemesine fırlatıverdiler. Tahta döşeme kanlandı, lekelendi. Sülünler şimdi daha küçük görünüyordu, sanki vücutları çekmiş, ufalmıştı. Wing arabanın arkasını kapadı, kapağı tutan çivileri yerine oturttu. Arabanın yanlarına gri-mavi ufak tüyler yapışık kalmış, döşemesi kanlanmış, lekelenmişti. Sonunda boşalmıştı.

"Bu sonuncuydu" deyip sırıttı Milly Masters, at arabası giderken.

'Öğle yemeği hazır, hanımefendi' dedi uşak. Masayı işaret etti; yamağına talimat verdi. Gümüş kap içindeki yemek tam işaret ettiği yere kondu. Kenarda beklediler, uşak ile yamak.

Miss Antonia beyaz kumaşı sepetin üzerine koydu; ipeğini, yüksüğünü kenara bıkaktı, dikiş iğnesini bir kumaş parçasına iliştirdi; gözlüklerini göğsüne sallandırdı. Ayağa kalktı.

'Öğle yemeği!' diye gürledi yaşlı Miss Rashleigh'in

kulağına. Yaşlı Miss Rashleigh anında ayaklarını uzatıp bastonunu yakaladı; o da kalktı ayağa. İki yaşlı kadın masaya doğru ağır ağır ilerledi; uşak ile yamak tarafından biri bu uca, diğeri öbürüne yerleştirildi. Gümüş kapak açıldı. Tüysüz, parlak sülün çıktı altından; butları iki yanına iyice yapışık, iki tarafına da ufalanmış ekmek tepecikleri yığılmış.

Miss Antonia et bıçağını sülünün göğsüne sert bir darbeyle daldırdı. İki dilim kesip bir tabağa koydu. Yamak tabağı ustaca kaptı önünden, sonra yaşlı Miss Rashleigh kaldırdı bıçağını. Pencerenin dışında, koruda silah sesleri çınlıyordu.

'Gelecek mi?' dedi yaşlı Miss Rashleigh çatalı havada.

Parkta dallar ağaçlarda sallanıyor, süzülüyordu.

Ağzına koca bir lokma sülün attı. Düşen yapraklar pencere camına vuruyordu; bir ikisi cama yapışmıştı.

'Şimdi Koruluk'dadır' dedi Miss Antonia.

'Hugh bunu yapamaz artık', 'Avlanamaz'. Bıçağını göğüs etinin diğer tarafına daldırdı. Tabağındaki dilimlerin etrafını düzenli hareketlerle patates, sos, Brüksel lahanası ve ekmekle daire şeklinde çevirdi. Uşak ile yamak durmuş izliyorlardı, tıpkı bir ziyafetteki hizmetçiler gibi. Yaşlı kadınlar sessiz sakin yiyor; kendilerini hiç telaşa sokmadan eti düzenli hareketlerle mideye indiriyorlardı. Tabaklarında sadece kemikler kalmıştı. Derken uşak şarap şişesini Miss Antonia'ya uzatıp bir süre başı önünde bekledi.

'Buraya getir Griffiths,' dedi Miss Antonia, artıkları eliyle alıp masanın altındaki köpeğe attı. Uşak ve yamak selam verip çekildiler.

'Yaklaşıyorlar,' dedi Miss Rashleigh kulak kabartıp. Rüzgar kuvvetlenmişti. Kahverengi bir titreyiş havayı coşturdu; yapraklar yapışamayacak denli hızlı uçtu. Pencere camları tıkırdadı.

'Yaban kuşları,' diye onayladı Miss Antonia gözünü dışarıdaki cümbüşden ayırmadan.

Yaşlı Miss Rashleigh kadehini doldurdu. Şaraplarını yudumlarken gözleri ışığa tutulmuş az değerli taşlar gibi parlıyordu. Miss Rashleigh'inkiler arduvaz mavisi, Miss Antonia'nınkilerse Porto şarabı gibi kırmızı. İçerken dantelleri, fırfırları sanki bedenleri tüyleri altında sıcak ama yarı cansızmışcasına titrer gibiydi.

'Yine böyle bir gündü, hatırladın mı?' dedi yaşlı Miss Rashleigh parmağını kadehinde gezdirerek. 'Onu eve getirmişlerdi - bir kurşun yemişti kalbine. Böğürtlen çalısı, demişlerdi. Tökezlemiş. Ayağını kaptırmış...' Şarabını yudumlarken kıkırdıyordu.

'Ya John...' dedi Miss Antonia. 'Kısrak ayağını bir çukura takmış. oracıkta ölmüş. Avcılar çiğneyip geçmişler. O da eve sedyede gelmişti.

Birer yudum daha aldılar.

'Lily'yi hatırlıyor musun?' dedi yaşlı Miss Rasheigh. 'Ahlaksız' başını iki yana salladı. 'Kırbacında kan kırmızı bir püsküllle at sürerdi...'

'Ruhu kötüydü onun!' dedi Miss Antonia bağırarak.

'Albayın mektubunu hatırlasana. Oğlun içinde şeytanlar cirit atar gibi binerdi ata - adamlarının önü sıra. Derken beyaz bir şeytan - hah ha!' Tekrar yudumladılar.

'Ailemizin erkeklerine' dedi Miss Rashleigh sözünün

gerisini getirmeden. Kadehini kaldırdı. Şöminenin üzerindeki sıvaya yontulmuş deniz kızına şerefe dercesine havada tuttu. Öylece kaldı. Tüfekler patlıyordu. Ahşap doğramada bir çıtırtı oldu. Yoksa sıvanın ardında koşturan bir fare miydi bu?

'Hep kadınlar...' diye doğruladı Miss Antonia. 'Ailemizin erkekleri. Pembe beyaz Lucy Değirmen'de - hatırlıyor musun?'

'Ellen'in kızı Keçiler'in ve Orak'ın başında' diye ekledi Miss Rashleigh.

'Ve Hugh'nun binek pantolonlarını diktirdiği terzideki kız, hani şu sağdaki küçük loş dükkan...' diye mırıldandı Miss Antonia.

'...her kış su basardı ya. Kilise'nin temizlik işlerine bakan çocuk onun oğlu' diye kıkırdadı Miss Antonia ablasına doğru eğilerek.

Bir çatırtı oldu. Bacadan bir kiremit düşmüş, gürültüyle ikiye bölünmüştü. Şöminenin üzerindeki kalkandan sıvalar döküldü.

'Çöküyor,' diye kıkırdadı yaşlı Miss Rashleigh. 'Çöküyor'.

'Peki,' dedi Miss Antonia halıdaki sıvalara bakarak, 'kim yaptıracak?'.

Kayıtsız, ilgisiz koca bebekler gibi keyifle cırlak cırlak gülüştüler; şömineye karşı, küller ve sıvaların dibinde şerilerini yudumladılar, her bir kadehin dibinde son kırmızımsı mor şeri damlası kalana dek. O son damladan ayrılmak istemiyordu bu yaşlı hanımlar, öyle görünüyordu, çünkü küllere karşı yan yana oturmuş parmaklarıyla kadehleri okşuyor da bir türlü dudaklarına

götürmüyorlardı.

'Milly Masters kilerde,' diye söze girdi yaşlı Miss Rashleigh. 'Kardeşimizden şeyi var ya...'.

Pencerenin dibinde bir fişek patladı. Yağmuru tutan ipi çözdü. Ve yağdı, yağdı, pencereleri döve döve düz çizgiler halinde yağdı durdu. Halıdaki ışık soldu. Beyaz küllerin yanı sıra oturmuş kulak kabartırken onların gözlerindeki ışık da soldu. Gözleri sudan çıkmış çakıllara döndü, kurumuş, matlaşmış gri taşlara. Elleri ölü kuşların boşluğa kenetli pençeleri gibi kenetlendi. Giysileri altında gövdeleri ufalmış gibiydi.

Miss Antonia kadehini deniz kızına kaldırdı. Son damlaydı, dikti bitirdi. 'Yaklaşıyorlar!' dedi boğuk bir sesle ve kadehini küt diye koydu. Aşağıda bir kapı çarpıldı. Sonra bir kez daha. Bir kez daha. Girişten koridora ilerleyen zımba gibi ama karman çorman ayak sesleri duyuldu.

'Yakında! İyice yakında!' diye sırıttı Miss Rashleigh üç sarı dişini ortaya sererek.

Kocaman yüksek kapı gürültüyle açıldı. Üç büyük tazı içeri daldı; soluk soluğa durdu. Ardından Bey'in kendisi tozlukları kir pas içinde ayaklarını sürüye sürüye içeri girdi. Köpekler etrafını çevreledi, başlarını uzatıp ceplerini kokladılar. Derken ileri atıldılar. Etin kokusunu almışlardı. Koridordaki döşeme büyük bir arayışına giren tazıların kuyruk ve sırt darbeleriyle rüzgarın dövdüğü bir orman gibi sarsıldı. Masayı kokladılar. Örtüyü pençelediler. Ardından vahşi bir iniltiyle masanın altında et artıklarını kemiren küçük sarı spanyelin üstüne atıldılar.

'Kahretsin sizi, kahretsin!' diye uludu Bey. Fakat sesi sanki rüzgara karşı bağırıyormuş gibi güçsüz çıkıyordu. 'Kahretsin sizi, kahretsin!' diye bu kez kız kardeşlerine lanet okuyarak.

Miss Antonia ve Miss Rashleigh ayağa kalktılar. Azman köpekler spanyeli yakalamışlardı. Hayvanı rahat bırakmıyorlar, koca sarı dişleriyle orasını burasını hırpalıyorlardı. Bey yüksek fakat güçsüz bir sesle köpeklere, kız kardeşlerine lanetler okuyarak elindeki deri düğümlü gürzü bir o yana, bir bu yana sallıyordu. Bir darbeyle krizantem vazosunu yerle bir etti. Bir diğeri yaşlı Miss Rashleigh'i yanağından yakaladı. Yaşlı kadın geri geri sendeledi. Şömine rafına çarpıp düştü. Oraya buraya sertçe savrulan bastonu şöminenin üzerindeki kalkana geldi. Kadın büyük bir gümbürtüyle küller üzerine yığıldı. Rashleigh'lerin kalkanı büyük bir gürültüyle duvardan indi. Yaşlı kadın deniz kızının, mızrakların altında gömülü kaldı.

Rüzgar camları dövüyordu; park tüfek seslerine boğulmuştu. Bir ağaç devrildi, ardından gümüş çerçevede Kral Edward da kaydı, devrildi ve düştü.

Vagondaki gri sis yoğunlaşmıştı. Havada bir örtü gibi asılıydı; dört yolcuyu köşelerinde birbirinden iyice ayırmış gibiydi; üçüncü mevki bir vagon ne kadar ayırabilirse tabii. Doğrusu çok garipti. Kırlık bir yerde bir istasyondan trene binen yaşlı ama alımlı, modası geçmiş ama iyi giyimli kadın şeklini yitirmiş gibiydi. Bedeni tümden sis oluvermişti. Yalnızca gözleri parlıyor, hareket ediyor, kendilerince yaşıyor gibiydiler; bedensiz bir çift göz; görülmezi gören gözler. Sis içinde parlıyor, hareket ediyor, bu ölüm kokan ortamda - pencereler puslu,

ışıklar siste yitmiş - danseden ışıklar gibiydiler; söylentiye göre kilise avlularında huzursuz uyuyanların mezarları başında dönen haleler gibi. Saçma bir düşünce mi bu? Tümden hayal ürünü mü? Yine de geride kendisinden birşeyler, bir iz bırakacak hiç bir şey olmadığına ve anı denen şey gerçek gömülüyken zihinde danseden bir ışık olduğuna göre, şu parıldayan, hareket eden gözler neden bir ailenin, bir yüzyılın, mezarların başında danseden bir medeniyetin hayaleti olmasın?

Tren yavaşladı. Lambalar ayaklandı. Demin yere devrilmişlerdi. Tren istasyona doğru süzülürken tekrar ayaklandılar. ışıklar parıldadı. Ya köşedeki o gözler? Kapandılar. Belki de ışık çok kuvvetliydi. Evet, istasyon lambalarının pırıl pırıl ışığında iyice belliydi - bu oldukça sıradan, epeyce yaşlı, basit bir iş için Londra'ya giden bir kadıncağızdı - belki bir kedi, bir at ya da köpekle ilgili bir şey. Kalktı, valizine uzandı, raftan sülünleri aldı. Acaba vagonun kapısını açıp dışarı çıkar giderken gerçekten 'Ççk, Ççk' diyor muydu?

LAPPİN İLE LAPİNOVA

Artık evliydiler. Düğün marşı gürültüyle çalındı. Güvercinler kanat çırptı. Süslü ceketler giymiş küçük çocuklar pirinç attılar; teriye cinsi bir köpek yol boyunca gezindi; Ernest Thorburn sonunda çiçeği burnunda eşini hiç tanımadık yüzlerle dolu meraklı küçük kalabalık arasından geçirip arabaya götürdü. Londra'da hep toplanırdı böyle başkalarının mutluluk ya da mutsuzluklarını izlemeyi iş edinmiş tipler. O olması gerektiği gibi yakışıklı, kız ise utangaçtı. Biraz daha pirinç atıldı, araba hareket etti.

Bunlar salı günü olup bitti. Şimdi cumartesiydi. Rosalind hâlâ alışamamıştı artık Mrs. Ernest Thorburn olduğu gerçeğine. Belki de bu Mrs. Ernest Herkimse olma işine hiç alışamayacaktı, gölün ötesindeki dağlara bakan otelin ön tarafında oturmuş kocasının kahvaltıya inmesini beklerken böyle düşünüyordu. Ernest de alışması zor bir isimdi doğrusu. Ona kalsa böyle bir isim seçmezdi. Timothy, Antony ya da Peter'ı yeğlerdi. Kocası da Ernest ismine ne yakışıyordu ya. İsim Albert anıtını, maun vitrinleri, Prens Consort ailesinin çelik üzerine kabartma resimlerini - tek bir kelimeyle kayınvalidesinin Porchester Terrace'deki yemek odasını - çağrıştırıyordu.

İşte gelmişti. Tanrı'ya şükür Ernest, ismine benzemi-

yordu - şükürler olsun. İyi ama neye benzetilebilirdi? Ona öyle bir göz attı. Tamam, tostunu dişlerken tam bir tavşana benziyordu. Başka biri belki tutup da bu küt burunlu, mavi gözlü, son derece ciddi ağızlı, yapılı genç adamı şu haliyle öyle ufak, ürkek bir yaratığa benzetmezdi. Ne ki işin keyfi de buradaydı. Yerken burnu hafifçten seğiriyordu. Bir zaman evde beslediği tavşanınki gibi. Burnunun seğirişini izlemeye koyuldu; izlerken yakalanınca da niçin güldüğünü açıklamak zorunda kaldı.

'Çünkü tavşan gibisin Ernest' dedi. 'Yaban tavşanı' diye ekledi gözlerini ayırmadan. 'Av tavşanı; tüm tavşanlar alemine yasalar koyan bir Kral Tavşan'.

Ernest'in bu tür bir tavşan olmaya itirazı yoktu, hem madem burnunun seğirdiğini görmek karısını eğlendiriyordu - hiç bilmiyordu aslında burnunun seğirdiğini - o da bu kez bilerek seğirtti. Rosalind güldü, durmadan güldü; kendisi de güldü, o kadar güldüler ki genç hanımlar, balıkçı ve yağlı siyah ceketli İsviçreli garson herşeyi şıp diye anlayıverdiler; çok mutluydular. Fakat böylesi bir mutluluk ne kadar sürerdi? Akıllarından bu geçiyordu; herbirinin cevabı kendine göre oldu.

Öğle yemeği için göl kenarında çimler üstüne oturduklarında Rosalind haşlanmış yumurtalarla yenir diye koydukları marulu gösterip sordu: 'Marul ister misin tavşan?. 'Gel elinden al' dedi ardından, o da uzanıp marulu kemirdi, burnunu seğirtti.

'Akıllı tavşan, güzel tavşan' dedi eskiden evdeki tavşanını okşadığı gibi okşayarak. Fakat saçmalıyordu. O herşey olabilirdi ama evcil bir tavşan değildi. Fransızca'ya çevirmeyi denedi. Ona 'Lapin' adını taktı. Yine de ne olursa olsun Fransız tavşanı da değildi o. Sadece ve

baştan ayağa - Porchester Terrace'da doğmuş, Rugby'de okumuş; şimdi de Majestelerinin Devlet Hizmeti'nde memurluk yapan bir İngilizdi. Sonra 'Bunny' demeyi denedi; fakat bu daha beterdi. 'Bunny' tonton, saf, komik birine denebilirdi; oysa kocası, zayıf katı ve ciddiydi. Burnu hâlâ seğiriyordu. 'Lappin,' deyiverdi ani bir bağırışla ve tam aradığı kelimeyi bulmuş gibi küçük bir çığlık koyuverdi.

'Lappin, Lappin, Kral Lappin' diye tekrarladı. Ona tam uymuş görünüyordu bu; Ernest değildi, Kral Lappin'di. Neden? Doğrusu ya bilmiyordu.

Artık sık sık zihninde Lappin soyunun hikayesini geliştirmekle oyalanır olmuştu, kah herkesin yağmur yağacak diye uyardığı ve yağdığı başbaşa uzun yürüyüşlerde konu sıkıntısı çekince, kah soğuk gecelerde, hizmetçi kızlar ve balıkçı gidip zille çağırabilecekleri bir tek garson kaldığında, şömine başında. Ellerinin arasında - o dikiş dikiyor; kocası ise okuyordu - son derece gerçek, canlı ve eğlenceli tipler olup çıkmışlardı. Ernest gazeteyi kenara bırakıp yardımına geldi. Siyah ve kırmızı tavşanlar vardı; dost ve düşman tavşanlar. İçinde yaşadıkları koruluğu, uçsuz bucaksız kırları ve bataklığı da kurdular. Kral Lappin'in yeri en tepedeydi; günler geçtikçe sadece o meşhur numarası, burun seğirtişi ile değil, her yönüyle çok gelişmiş bir hayvan halini alıyor; Rosalind onda her an yeni bir özellik buluyordu. Tabii en başta iyi bir avcı oluşu geliyordu.

'Evet, bugün,' dedi Rosalind balaylarının son günü, 'Kralımız neler yaptılar?'.

Aslında gün boyu tırmanmışlardı; kendisi su toplayan topuğuna bant yapıştırmıştı; fakat kastettiği bu

değildi.

'Kendileri bugün,' dedi Ernest purosunun ucunu koparırken burnunu seğirterek, 'bir yaban tavşanı kovaladılar'. Durdu; bir kibrit çaktı, yine burnunu oynattı.

'Dişi yaban tavşanı' diye ekledi.

'Beyaz bir yaban tavşanı!' dedi heyecanla Rosalind sanki bunu bekliyormuşçasına. Şöyle küçük, gümüş rengi, parlak gözlü bir yaban tavşanıydı değil mi?'

'Evet' dedi Ernest karısının bakışlarına karşılık vererek, 'yuvalarından fırlayacakmış gibi gözleri, havada duran iki küçük ön ayağı ile ufak tefek bir dişi'. O an karısı da elinde dikişi tam böyle oturuyordu; o son derece iri parlak gözleri de gerçekten biraz ileri fırlamıştı.

'Ah, Lapinova,' diye mırıldandı Rosalind.

'Onu-gerçek Rosalind'i- böyle mi çağıracağız?' dedi Ernest. Karısına baktı. Ona deli gibi aşık olduğunu düşündü.

'Evet böyle diyeceğiz,' dedi Rosalind. 'Lapinova', O gece yatmadan önce bu konu karara bağlanmıştı. Erkek Kral Lappin'di; dişi ise Kraliçe Lapinova. Birbirlerine hiç benzemiyorlardı; erkek cesur ve kararlı; dişi tedbirli, kuşkucu. Erkek, tavşanların hareketli dünyasına hükmediyordu; dişinin dünyası ise çoklukla ayışığında ortaya serdiği ıssız, gizemli bir alemdi. Yine de toprakları bir yerde kesişiyordu, ne de olsa Kral ve Kraliçeydiler.

Böylece balayı dönüşü içinde bir tek beyaz tavşan dışında hep ada tavşanlarının yaşadığı bir dünyaları olmuştu. Kimse böyle bir yerin varlığını aklına getiremezdi, tabii bu da herşeyi çok daha keyifli kılıyordu. Kendi-

lerini birlikte tüm dış dünyaya karşı çok daha güçlü hissetmelerini sağlıyordu. İnsanlar tavşanlardan, ormanlardan, tuzaklardan ve avlanmaktan söz açınca çokluk birbirlerine kıs kıs gülerek göz ediyorlardı. Yine, Mary Hala tabağında tavşan görmeye hiç dayanamadığını, tavşanın o haliyle ufacık bir bebeğe benzediğini söylerken; ya da Ernest'in av meraklısı kardeşi John o güz Wiltshire'de ada tavşanlarının derileriyle filan kaç para ettitklerini anlatırken masada gizlice birbirlerine göz kırpıyorlardı. Bazen bir koru bekçisi ya da kaçak bir avcı veya Derebeyi gerektiğinde bu rolleri dostlarına paylaştırıp eğleniyorlardı. Sözgelimi Ernest'in annesi Mrs. Reginald Thorburn toprak sahibi soylu rolü için biçilmiş kaftandı. Tabii bunlar hep gizliydi - işin inceliği de buradaydı zaten; kendileri dışında kimse böyle bir dünyanın varlığını bile bilmiyordu.

Bu dünya olmasa, merak ediyordu Rosalind, o kışı nasıl çıkaracaktı? Diyelim tüm Thornburnlar o çok kutsal beraberliğini - Ernest Thorburn da bu beraberliğin meyvesi değil miydi? Sürekli üreten, çoğu evli ve yine üretken dokuz kız ve erkek çocuğa can verip yaşam savaşına salan da o değil miydi? - ellinci yılını kutlamak için Porchester Terrace'da altın yıldönümü partisinde biraraya geldiklerinde. Bu parti tüylerini ürpertiyordu. Fakat kaçış yoktu, olacaktı. Üst kata çıkarken orada zavallı bir çocuktan, bir yetimden başka bir şey olmadığını acı acı hissetti; parlak saten duvar kağıtlı, her yanı görkemli aile portreleriyle dolu büyük salonda toplanmış bütün şu Thornburnlar arasında zavallı bir damlacık. Yaşayan Thornburnlar portrelerdekilere çok benziyorlardı; tek farkla, yağlıboya dudaklar yerine onların gülüp söyleşen gerçek dudakları vardı; okulla, öğret-

menin altından nasıl sandalye çektikleriyle ilgili, kurbağalarla ve onları nasıl bekar genç kızların el değmemiş çarşafları arasına koyduklarıyla ilgili şakalar dökülen dudaklar. Kendisine gelince, hayatında yatağa bir şey koymayı düşünmemişti bile. Armağanı elinde, sarı satenler içinde göz kamaştıran kayınvalidesine; bir yığın sarı karanfil içinde kaybolmuş kayınpederine doğru ilerledi. Dört bir yan, masaların koltukların üzeri altın armağanlarla dolu, kimi yünlü pamuklu dokumalar arasına gömülmüş, kimi tüm pırıltısıyla etrafa yayılmış - herbiri sarrafın 'saf altın' damgasını taşıyan yüksek ayar halis şamdanlar, sigara kutuları, zincirler. Onun armağanı ise sadece üzeri delikli altın taklidi küçük bir kutuydu; bir zamanlar ıslak mürekkebi kum serperek kurutmada kullanılan, onsekizinci yüzyıldan kalma küçük bir kumluk. Ne anlamsız bir armağan diye geçirdi - şu kurutma kağıdı devrinde; ve tam sunarken gözünün önünde nişanlarında kayınvalidesinin 'Oğlum seni mutlu edecektir' dileğini ifade ettiği siyah, kısacık elyazısı beliriverdi. Hayır, mutlu değildi. Hem de hiç. Ernest'e baktı, aile portrelerindekilerin aynısı bir burunla, hiç seğirmeyen bir burunla çakı gibi dimdikti.

Ardından akşam yemeği için alt kata inildi. Kırmızılı, yaldızlı yapraklarını kocaman sıkı toplar halinde kıvırmış krizantemler vücudunun yarısını gizliyordu. Herşey altındandı. İçiçe altın harflerle işlenmiş yaldızlı bir listede birbiri ardına önlerine gelecek yemeklerin adları bulunuyordu. Kaşığını tabaktaki altın rengi şeffaf sıvıya daldırdı. Dışarıdaki bulanık beyaz sis, odanın ışıklarıyla tabak kenarlarını görünmez kılan, ananaslara yaldızdan kalın bir kabuk oturtan bir altın yumağına dönüşmüştü. Sadece kendisi beyaz gelinliği içinde,

gözleri önüne dikili bir buz parçası gibi kaskatı duruyordu.

Yine de yemek ilerledikçe oda sıcaktan buharlanır gibi oldu. Erkeklerin alınlarında boncuk tanesi terler toplandı. Kendi buzunun da suya dönüşmekte olduğunu hissetti. Eriyor; yokoluyor, hiçliğe çözülüyordu; az kalsın bayılıverecekti. Derken kafasındaki müthiş dalgalanmanın ve kulaklarındaki uğultunun arkasından bir kadın sesi duydu:

'Öyle hızlı ürüyorlar ki!'

Thornburnlar-evet; hızlı ürüyorlar' diye tekrarladı, başının dönmesiyle birlikte iki misli büyük gördüğü yuvarlak kırmızı suratlara, ortalığı saran altın buğusu yüzünden kocaman görünen o kırmızı yüzlere bakarak. 'Çok hızlı ürüyorlar'. Derken bağırmaya başladı:

'Küçük şeytanlar... Hepsini vurmalı! Koca çizmelerle üstlerinden geçmeli! Onlarla başetmenin tek yolu bu... ah şu tavşanlar!'.

Bu kelime, bu büyülü kelime onu canlandırdı. Krizantemler arasından bakınca Ernest'in burnunun seğirdiğini gördü. Dalga dalga açılıyor, ardı ardına seğirip duruyordu. İşte o an Thornburnların üstüne açıklanamaz bir felaket çöktü. Altın masa üzeri açmış katırtırnaklarıyla dolu bir çimenlik oluverdi; uğuldayan sesler bir tarla-kuşunun göklerden çınlayarak gelen gürültülü kahkahasına dönüştü. Gökyüzü maviydi - bulutlar ağır ağır hareket ediyordu. Hepsi değişmişti - tüm Thornburnlar. Kayınpederine baktı, bıyıkları boyalı, ufak tefek sinsi bir adam. Tek merakı birşeyler toplamaktı - karısı görmesin diye çalışma masasının çekmecelerine sakladığı mü-

hürler, mineli kutular, onsekizinci yüzyıl tuvalet masalarından bir yığın ıvır zıvır. Şimdi onu gerçek yüzüyle görebiliyordu - küçük izbe kulübesindeki sacayak tenceresine gizlice götürdüğü sülün ve kekliklerin ağırlığından paltosu sünmüş, kimseye görünmeden ilerleyen kaçak bir avcı. İşte kayınpederi buydu - kaçak bir avcı. Celia - burnunu hep başkalarının sırlarına, gizlemek istedikleri o küçük şeylere sokan evde kalmış kızları - ise iğrenç bir merakla toprağa daldırıp çıkardığı burnu çamura bulanmış pembe gözlü beyaz bir kır sansarı olmuştu. Tuzağa düşmüş, ağ içinde avcıların omuzlarına asılı kalakalmıştı - acınacak bir yaşamdı onunki; bu onun suçu değildi tabii. İşte böyle görünüyordu Celia gözüne. Onu geçip omuzuna kılıç dokundurulup Soylu ilan edilmiş kayınvalidesine baktı. Kırmızı yüzlü, kaba saba, küstah biriydi - orada durmuş kutlamaları kabul ediyordu; ama Rosalind, yani Lapinova, onun ruhunu biliyordu, bu kadının ardında çürümeye durmuş aile malikanesini, duvarların dökülen boyalarını görüyor, sesinde ince bir hıçkırıkla (onu hiç sevmeyen) çocuklarına artık olmayan bir dünya için teşekkürler yağdırışını duyabiliyordu. Birden sesler kesildi. Herkes kadehi havada bekliyordu; hep birlikte içtiler; bitmişti.

'Ah, Kral Lappin!' dedi kocasına sisler içinde evlerine dönerlerken, 'burnun o anda seğirmemiş olsaydı düşmüştüm tuzağa!'.

'Neyse iyisin ya' dedi. Kral Lappin karısının patisini tutarak.

'Oldukça iyi' diye cevapladı.

Park boyunca yürüyüp döndüler, bataklığın, sislerin, katırtırnağı kokulu korunun Kral ve Kraliçesi.

Derken zaman aktı, gitti; bir yıl, iki yıl geçti. Ve rastlantı bu ya altın yıldönümü partisinin dönümüne gelen bir kış gecesi - bu arada Mrs. Reginald Thornburn ölmüş; ev kiraya verilmişti; içinde sadece bir bakıcı kalıyordu - Ernest işten eve dönmüştü. Küçük şirin bir evleri vardı; Güney Kensington'da metro istasyonuna yakın bir saraçhanenin üstünde ufak bir ev. Hava soğuk ve sisliydi, Rosalind ateşin başında dikiş dikiyordu.

Kocası yerine yerleşip ayaklarını ateşe uzatır uzatmaz, 'Bil bakalım bugün başıma ne geldi?' diye söze başladı.

'Tam dereyi geçiyordum ki-'

'Ne deresi?' diye kesti Ernest sözünü.

'Aşağıdaki, bizim koruyla kara korunun birleştiği yerdeki,' diye açıkladı.

Ernest bir an bomboş baktı.

'Tanrı aşkına neden sözediyorsun sen?' diye sordu.

'Benim sevgili Ernest'im!' dedi endişeli bir sesle. 'Kral Lappin' diye devam etti küçük ön patilerini ateşe doğru sallayarak. Kocasının burnu seğirmemişti. Elleri - tekrar el olmuşlardı - tuttuğu şeyi sıkıca kavramış; gözleri yarı yarıya yuvalarından fırlamıştı. Ernest Thornburn'dan Kral Lappin'e dönmek en azından beş dakikasını aldı; karısı onu beklerken boynunun gerisine sanki biri tutup büküyormuşçasına bir ağırlık çöküvermişti. Sonunda Kral Lappin'e dönüştü; burnu seğirdi; akşamı her zamanki gibi korulukta dolaşarak geçirdiler.

O gece Rosalind çok kötü uyudu. Gecenin bir yarısı sanki başına tuhaf birşey gelmiş gibi bir duyguyla uyan-

dı. Her yanı tutulmuş, üşümüştü. Işığı açıp yanında yatan Ernest'e baktı. Derin bir uykudaydı. Horluyordu. Horladığı halde burnu hiç kıpırtısız duruyordu. Daha önce hiç seğirmemişti sanki. Onun gerçekten Ernest olduğu, kendisinin de onunla evli olduğu doğru müydu? Kayınvalidesinin yemek odası canlandı gözlerinin önünde; işte orada oturuyorlardı, o ve Ernest, oymaların altında, vitrinin önünde, ikisi de yaşlanmış... Şimdi de onların altın yıldönümüydü. İşte buna dayanamazdı.

'Lappin, Kral Lappin!' diye fısıldadı; bir an burnu kendiliğinden seğirir gibi oldu. Aslında hâlâ uyuyordu. 'Uyan Lappin, uyan' diye bağırdı.

Ernest uyandı, onu tepesinde durur görünce 'Ne oluyor?' diye sordu.

'Tavşanım öldü sandım!' diye inledi Rosalind. Ernest kızmıştı.

'Bırak öyle saçmalamayı Rosalind' dedi. 'Yat, uyu'.

Arkasını döndü. Bir an içinde yeniden derin bir uykuya dalmıştı, horluyordu.

Karısı ise uyuyamıyordu. Yatağın kendine ait bölümünde bir tavşan gibi kıvrılmış yatıyordu. Işığı söndürdü, yine de sokak lambası tavanı belli belirsiz aydınlatıyor, dışarıda ağaçlar üzerinde dantelimsi bir ağ oluşturuyordu. İçinde dolaştığı, döndüğü, bir oraya bir buraya tortop yuvarlandığı, avladığı, avlandığı, tazıların sesini, avcı düdüklerini duyduğu, uçtuğu, kaçtığı gölgeli bir koruluk olmuştu tavan... ta ki hizmetçi perdeleri açıp sabah çaylarını getirene dek.

Ertesi gün hiçbir yere sığamıyordu. Sanki birşey kaybetmişti. Gövdesini çekmiş, küçülmüş, kararıp kaskatı

olmuş hissediyordu. Eklemleri de kaskatı tutulmuştu, aynaya bakınca (evin içinde gün boyu defalarca yapardı bunu), gözleri başının dışına fırlayacakmış gibi göründü, tıpkı üzümlü bir çörekteki fırlak üzüm taneleri gibi. Oda da küçülmüş gibiydi. Lenduha gibi mobilyalar tuhaf açılarla yerlerinden öne oynamışlardı, o da etrafa çarpıp duruyordu. Sonunda şapkasını takıp dışarı çıktı. Cromwell Yolu boyunca yürürken önünden geçtiği, içine baktığı her oda insanların gümüş oymalar, maun vitrinler ve kalın sarı dantel perdeler altında oturup yemek yedikleri odalar gibi görünüyordu. Derken Doğa Tarihi Müzesi'ne vardı; çocukken burayı çok severdi. Fakat içeride gözüne ilk çarpan şey pembe cam gözleriyle yapma karlar içine oturtulmuş doldurma bir tavşan oldu. Nedense birdenbire baştan ayağa ürperdi. Karanlık bir an önce çökse iyi olacaktı. Eve dönüp ışığı yakmadan ateşin başına oturdu ve kırlık bir yerde yalnız başına olduğunu hayal etmeye çalıştı, gürüldeyen bir dere vardı, derenin ötesinde de karanlık bir koru. Ama dereden öteye gidemiyordu. Derken kıyıdaki ıslak çimenler üzerine çömeldi, elleri havada bomboş sallanır, gözleri ateşin ışığında cam gözler gibi parlarken koltuğuna iyice gömülüp sindi. Derken bir patlama duyuldu... Sanki vurulan kendisiymiş gibi sıçradı. Oysa yalnızca Ernest gelmişti, anahtarını kilide sokuyordu. Titreyerek bekledi. İçeri girip ışığı yaktı, işte upuzun, yakışıklı, soğuktan kızarmış ellerini oğuşturarak karşısında duruyordu.

'Neden karanlıkta oturuyorsun?' diye sordu.

'Ah Ernest, Ernest!' diye bağırdı koltuğunda doğrularak.

'Yine ne oldu?' diye sordu sert bir sesle, ellerini ateşe

uzatmıştı.

'Sorun Lapinova...' diye kekeledi, korkudan irileşmiş gözlerle ona dik dik bakarak. 'Gitti, Ernest! Onu kaybettim'.

Ernest sinirle kaşlarını çattı. Dudaklarını sımsıkı kenetledi. 'Ya, demek tüm sorun bu, ha?' dedi karısına acımasız bir gülüşle. On saniye kadar orada sessiz durdu; karısı ise beklerken boynunda ellerin kenetlendiğini hissediyordu.

'Evet,' dedi sonunda soğuk bir sesle. 'Zavallı Lapinova...' Şöminenin üstündeki aynada kravatını düzeltti.

'Tuzağa düşmüş' dedi. 'Ölmüş' ve oturup gazetesini okudu.

İşte evlilikleri böyle bitti.

SOMUT CİSİMLER

Kumsalın uçsuz bucaksız yarım dairesinde hareket eden tek şey küçük kara bir noktaydı. Karaya oturmuş sardalya sandalının sırt iskeletine yaklaştıkça renginin biraz açılmasından bu noktanın dört bacaklı olduğu iyice seçildi; giderek iki genç adam gövdesinden ibaret olduğu daha bir şüphe götürmez oldu. Kumdaki şu siluetlerinden bile hareket akıyordu, vücutların bir yakınlaşıp bir çekilmesinde tanımı zor bir enerji vardı; çok net olmasa da küçük yuvarlak kafalardaki küçük ağızlardan taşan ateşli bir tartışmanın işaretiydi bu. Daha yakından bakılınca, bastonun sağ tarafta yeri durmadan döğüşü de durumu doğruluyordu. 'Yani şimdi şunu mu demek istiyorsun?... Gerçekten inanıyorsun demek....' sözlerini baston da dalgaların yanısıra sağ tarafta kumda uzun, dik çizgiler açarak vurguluyor gibiydi.

'Politikanın canı cehenneme' dedi soldaki vücut açık açık; bu söz söylenirken giderek her iki sesin sahibinin de ağız, burun ve çeneleri, küçük bıyıkları, tüvit kepleri, kaba çizmeleri, av ceketleri, kareli çorapları iyice belirginleşti; pipolarının dumanı havaya karışıyordu; millerle ölçülen deniz ve kum tepecikleri boyunca bu iki vücut kadar somut, o kadar katı, canlı, kırmızı, tüylü ve

erkeksi başka bir şey yoktu.

Kara sardalya sandalının altı omurgalı sırt iskeletinin yanıbaşına oturuverdiler. Hani vücudun silkinip kendini tartışmadan sıyırır, anlık taşkınlığı için özür diler gibi bir hali olur ya; kendini rahatça koyvermenin, yeni bir şeyle - o an için bir sonra ne geliyorsa - ilgilenmeye hazır oluşun verdiği gevşemedir bu. İşte yarım mil kadardır bastonunu kumsala çalakılıç indiren Charles da şimdi su üzerinde taş kaydırmaya koyulmuştu; 'Politikanın canı cehenneme!' diye bağıran John'du, şu an parmaklarını kumun derinliklerine daldırmış kazıyordu. Eli bileklerinden öteye, iyice derine girdiği için kolunu biraz kıvırmak zorunda kalmıştı; bakışları deminki yoğunluğunu yitirmişti, belki de yiten yetişkin insanların gözlerine gizemli bir anlam katan o deneyim ve düşünce derinliğiydi, geriye kalansa çocukların gözlerindeki gibi hayretten başka birşey ifade etmeyen o açık, saydam yüzeydi. Hiç kuşku yok kumu kazma işinin de bununla ilgisi vardı. Biraz düşündü, hani hafif eşeleyince parmaklarınız suyla buluşur; artık bir delik, bir hendek, bir kuyu, bir kaynak, denize açılan gizli bir kanal oluverir ya. Eli hâlâ suyun içinde bunlardan hangisini yapsın derken, parmakları sert bir şeyle - katı bir cisimle - buluştu; büyük şekilsiz bir yumruyu yavaş yavaş yerinden oynatıp dışarı çıkardı. Üstündeki kumları temizleyince cismin yeşil rengi belirdi. Neredeyse ışığı geçirmeyecek denli katı bir cam parçasıydı bu; denizin deviniminden köşeleri ve şekli öylesi kütleşmişti ki, eskiden şişe miydi, bardak mı, yoksa pencere camı mı söylemek mümkün değildi; camdı işte; değerli bir taş gibiydi. Şöyle bir altın çerçeve geçirilse ya da zincir takılsa kolaylıkla bir mücevher haline getirilebilirdi, diyelim

bir kolye ucu ya da parmakta yeşil tok bir pırıltı. Belki de gerçek bir mücevherdi; koy boyunca kayığın arkasına oturmuş parmağını suda gezdiren, bir yandan da kürek çeken kölelerin şarkılarını dinleyen kara kuru bir Prenses'in taktığı türden. Belki de Elizabeth devrinden bir batık hazine sandığının meşe gövdesi dağılmış, yuvarlanmış, yuvarlanmış, sonunda zümrütleri karaya vurmuştu. John camı elinde evirdi çevirdi; ışığa tuttu; öyle tuttu ki yamru yumru şekli arkadaşının bedenini ve ileri uzattığı sağ kolunu örtüverdi. Yeşillik göğe ya da insan vücuduna tutuluşuna göre hafifsten artıp azalıyordu. Bu çok hoşuna gitmişti; tabii şaşırtmıştı da; denizin belirsizliği ve kumsalın pusu yanında cisim nasıl da sert, yoğun ve belirgin kalıyordu.

Derken bir nefes sesiyle dağılıverdi dikkati - arkadaşı Charles'ın çevredeki tüm yassı taşları fırlattığına ya da fırlatmanın anlamsızlığına karar verdiğine dikkat çeken derin, kararlı bir nefes. Birlikte sandöviçlerini yediler. Bitince silkelenip ayağa kalktılar, John cam yumruyu almış sessizce inceliyordu. Charles da cama bakıyordu. Fakat camın yassı olmayışı hemen çekti dikkatini; piposunu doldururken aptalca bir düşünceyi terketmenin verdiği canlılıkla:

'Dediklerime dönersek-' dedi.

John'un yumruya bir süre baktıktan sonra kararsız cebine atıverdiğini görmemiş, görmüşse de farketmemişti. Bu ani güdü belki de çakıllı bir yolda bir çocuğu çakıl taşlarından birini almaya iten türdendi, hani çocuk taşa odasındaki rafta sıcak bir yaşam ve güven sunar, böyle bir davranışın verdiği güç ve iyi yüreklilik duygularıyla coşar, taşın yüreğinin milyonlarca benzeri

içinden seçilmekten deliye döndüğüne, yollarda soğuk, ıslak bir yaşam yerine bu nimetin tadını çıkardığına inanır ya, o türlü bir şey işte. 'Milyonlarca taştan biri olabilirdi bal gibi, ama benim işte, ben, ben, ben.'

John'un aklından bunlar geçti ya da geçmedi, cam yumru raftaki yerini aldı, evrak ve mektup desteleri üzerine tüm ağırlığıyla kuruldu, sadece kullanışlı bir kağıt ağırlığı değil, genç adamın gözlerini kitabından kaldırınca bakabileceği ilginç bir nesneydi. Yarım bilinçle defalarca bakılan bir cisim kendisini o an düşünülen şeye öyle derinden katar ki, gerçek şekli yiter, biraz rötuşla en umulmadık anlarda zihne takılıp kalan mükemmel bir şekle bürünüverir. Artık John ne zaman yürüyüşe çıksa sırf cam parçasını hatırlatan bir şey gördü diye antikacı dükkanlarının vitrinlerine kapılmış buluyordu kendini. Şöyle yuvarlakça, belki kütlesinin derinliklerinde son bir alev gizli herhangi bir şey, yeter ki bir cisim olsun, herhangi bir şey - porselen, cam, kehribar, kaya, mermer - hatta tarih öncesi çağlardan düzgün, oval bir kuş yumurtası bile yetiyordu. Bu arada özellikle civarda, evlerdeki işe yaramaz eşyanın atıldığı izbe yerlerde de gözlerini yerden ayıramaz olmuştu. Böyle cisimler çokluk oralarda bulunuyordu, atılmış, işe yaramaz, biçimsiz cisimler. Bir kaç ay içinde dört beş şey daha toplanmış, raftaki yerini almıştı. Aslında işe de yarıyorlardı, çünkü parlak bir meslek hayatının başında, Parlamento'ya aday birinin düzenli durması gereken bir dolu kağıdı olur - seçmenlere hitaben konuşmalar, politikasını açıkladığı metinler, bağış formları, yemek davetiyeleri ve daha neler neler.

Birgün Temple'daki odasından çıkmış seçmenlere yapacağı bir konuşma için trene yetişmeye çalışırken

gözleri şu kocaman devlet dairelerinden birinin etrafını çevreleyen küçük çim kümeleri arasında yarı gizli duran ilginç bir cisime takıldı. Parmaklıklar arasından bastonuyla zar zor dokunabildi ama tıpkı bir deniz yıldızına benzeyen çok ilginç bir porselen parçası olduğunu açıkça farketti. Şekil verilmiş ya da kazayla böyle şekilsiz fakat beş uç halinde kırılmış bir parçaydı bu. Rengi temelde maviydi, aralara yeşil çizgiler, noktalar dağıtılmıştı; kırmızı çizgiler de en gözalıcısından renk ve parlaklık veriyordu. John ona sahip olmaya kararlıydı fakat o ittikçe cisim geri kaçıyordu. Çok uzaklaşınca odaya dönüp bir sopanın ucuna tutturulmuş bir tel halka icat edivermek zorunda kaldı; sonunda büyük dikkat ve ustalık göstererek porselen parçasını bununla elinin ulaşabileceği yakınlığa çekmeyi başardı. Uzanıp eline almasıyla bir zafer çığlığı attı. O an saatin sesi duyuldu. Artık konuşmaya yetişmesi söz konusu değildi. Toplantı onsuz yapıldı. Acaba porselen parçası nasıl olup da böyle ilginç bir şekilde kırılmıştı? Dikkatli bir inceleme yıldız şeklinin kesinlikle tesadüfi olduğunu gösteriyordu, bu da durumu daha bir ilginç kılıyor, evrende bir benzeri daha olamazmış gibi geliyordu. Rafta, kumdan çıkarılmış cam parçasının karşısında uzaydan gelmiş bir yaratık gibi görünüyordu - tıpkı bir soytarı gibi tuhaf ve olağandışı. Boşlukta gerçek bir yıldız gibi yanıp sönerek tüy hafifliğinde dolaşır gibiydi. Son derece canlı ve hareketli görünen porselenle, dilini yutmuş, durgun cam arasındaki fark onu büyülüyordu, merakla, şaşkınlıkla bu ikisinin aynı odada aynı dar mermer parçası üzerinde durmak bir yana nasıl olup da aynı dünyaya ait olduklarını soruyordu kendine. Sorusu cevapsız kaliyordu.

Artık demiryolları arasındaki, yıkılmış evlerin

çevresindeki her izbe köşeyi, Londra dışındaki fakir mahalleler gibi porselen kırıkları açısından en zengin yerleri keşfe çıkar olmuştu. Ne ki porselen çok nadir atılır yüksek yerlerden; pek az yaptığı birşeydir bu insanın. Şöyle çok yüksek bir ev ve aşağıda kim var aldırmadan tutup kavanozunu, kabını pencereden küt diye atacak kadar düşüncesiz ve siniri başına vurmuş bir kadın bulmak gerekir. Kırık porselen çoktur ama evin içinde anlamsız bir kazayla kırılmış hiç bir özelliği olmayan porselendir bunlar. Yine de işin içine iyice girdikçe sırf Londra'da bulunan kırık şekillerinin bile akıl almaz çeşitliliğinden sıkça hayrete düşer olmuştu. Kalite ve desen farkları ise başka bir hayret ve düşünme konusuydu. En güzel parçaları eve taşıyıp rafın üzerine, giderek ne yazık daha çok, bir süs aracı olarak yerleştiriyordu; çünkü artık üzerine ağırlık konması gereken pek fazla kağıdı kalmamıştı.

İşlerini ihmal ediyor, ya da dalgınlıkla yapıyor, belki de rafın görüntüsü ziyaretine gelen seçmenleri olumsuz yönde etkiliyordu. Nasıl olduysa oldu onları Parlamento'da temsil etmek üzere seçilemedi, olanları çok ciddiye alıp üzüntüsünü paylaşmaya koşan arkadaşı Charles ise onu bu felakete öyle az üzülür buldu ki henüz meselenin ne denli ciddi olduğunu farkedemediğini düşündü arkadaşının.

İşin aslı John o gün Barnes Mahallesi'ne gitmiş, orada bir katırtırnağı çalılığının dibinde çok ilginç bir demir parçası bulmuştu. Şekli camınkinin neredeyse tıpatıp aynıydı, okkalı ve küre biçimliydi ama öylesine soğuk ve ağır, kara ve madeniydi ki, bu haliyle yeryüzüne yabancı olduğu, sönmüş yıldızların birinden geldiği, belki de ay madeni olduğu apaçık ortadaydı. Cebi, ağırlığından aşağı

çökmüştü; rafı da çökertirdi, soğuk ışınlar saçıyordu. Şüphesiz bu meteor artığı da cam parçası ve yıldız şekilli porselenle aynı düzenlemde yerini almakta gecikmedi.

Gözleri her birinde tek tek dolaşırken artık bunları da aşan cisimlere sahip olma tutkusu genç adamı yiyip bitiriyordu. Kendini giderek daha bir kararlılıkla araştırmaya adadı. Bu tutku onu bitirmemiş ve ödülünün bir gün keşfedilmeye hazır yeni bir çöp yığını olacağına inanmamış olsaydı, yorgunluk ve alay konusu olmak bir yana, uğradığı hayal kırıklıkları bile bu sevdadan vazgeçmesine yeterdi. Eline bir çanta, ucu uzayıp kısalan çengelli bir baston alıvermeye görsün, yerkürenin tüm döküntülerini talan etmeye koyuluyor; arap saçı gibi çatallı çalıların altından girip üstünden çıkıyor; bu tip atılmış cisimlerin bulunabileceğini öğrendiği tüm sokak aralarını duvar diplerini karış karış arıyordu. Beğenme ölçüleri yükselip, zevki daha bir keskinleştikçe hayal kırıklıklarının sayısı da artıyordu; yine de hep bir umut ışığı, ilginç kesimli ya da kırıklı bir porselenin, cam parçasının hayali inançla sürdürmesine yetiyordu yaptığı işi. Günler günleri kovalıyordu. Artık genç sayılmazdı. Mesleği, yani politikacılığı, tarihe karışmıştı. Ziyaretine gelen de kalmamıştı. Yemeğe çağırılmaya değmeyecek denli sessiz biri olup çıkmıştı. Ciddi tutkularından kimseye söz edemiyordu; anlamayacakları hallerinden açıkça belliydi.

Şu an koltuğunda geri yaslanmış Charles'ın raftaki taşları defalarca bilinçsiz kaldırıp sırf hükümetin tutumu ile ilgili görüşlerini vurgulamak için sertçe yerlerine bırakışını izliyordu.

'Şu işin aslı neydi John?' diye sordu aniden dönüp Charles'la yüz yüze gelerek. 'Her şeyi böyle bir kalemde

bırakmanın nedeni neydi?'

'Ben bir şey bırakmadım' diye cevapladı John.

'Fakat artık şans denen şeyin zerresi kalmadı ki senin için, 'dedi Charles sertçe.

'İşte o konuda yanılıyorsun' dedi John inanmışlıkla. Charles ona baktı, büyük bir huzursuzluğa kapıldı; zihnini en akıl almaz kuşkular sardı; tuhaf bir his ona aynı şeyden sözetmediklerini söylüyordu. Bu korkunç huzursuzluğu dindirecek bir şeyler arar gibi bakındı; oysa odanın dağınık görüntüsü sıkıntısını daha da artırıyordu. Duvarda asılı şu baston ile eski püskü aba çanta da neyin nesiydi? Ya şu taşlar? John'a baktı, yüzüne çakılı o uzak ifade aklını başından aldı adeta. Arkadaşının kürsünün üzerinde görünmesinin dahi söz konusu olamayacağını iyice anladı o an.

'Ne şirin taşlar' dedi olabildiğince neşeli; ve bir randevuya yetişmek bahanesiyle John'dan ayrıldı-sonsuza dek.

AYNADAKİ KADIN

Bir Yansıma

İnsanların nasıl çek defterlerini ya da korkunç suçların itiraf edildiği mektuplarını ortalıkta açık bulundurmamaları gerekiyorsa odalarında da ayna bulundurmamaları gerekir. O yaz günü öğleden sonra koridorda asılı duran büyük aynaya bakınaktan alamıyordunuz kendinizi. Kaderin düzenlemesiydi bu. Oturma odasındaki divarın gerisinden bakan biri İtalyan stili bu aynada sadece karşıdaki mermer masayı değil, daha ötede kalan bahçenin bir ucunu da görebilirdi. Büyük çiçek sıraları arasından uzanan uzun çim yolu da aynanın altın yaldızlı çerçevesiyle kesilip yokolana dek izleyebiliyordunuz.

Ev boştu, bu da size oturma odasındaki tek kişi olduğunuz için, hani şu çimenler ve yapraklarla örtünüp en ürkek hayvanları bile - porsuk, su samuru, yalı çapkını - gözleyebilen doğa aşıkları gibi kendinizi göstermeden rahatça hareket etme fırsatı veriyordu. O öğleden sonra oda işte böyle ürkek yaratıklar, ışıklar, gölgeler, sallanan perdeler, düşen çiçek yaprakları ile - insan bakıyorsa hiç yokmuş gibi görünen şeylerle - doluydu. Kilimleri, taş bacası, kırık kitap rafları ve kırmızılı yaldızlı vitrinli dolapları ile bu tipik, sessiz kırevi odası bu tür

gizemli varlıklarla doluydu. Hepsi kuyrukları geride parmaklarının ucunda zarif adımlarla sürünüyor, turnalar ya da pembeleri solmuş zarif bir flamingo sürüsü, yelpazeleri gümüş ışıltılı tavus kuşları gibi hayali gaga darbeleriyle oda boyunca fır dönüyorlardı. Bir de orada burada sanki bir mürekkep balığı ansızın silkinip ortalığı mora boyamış gibi ışıltı ve karartılar vardı; odanın da tıpkı bir insan gibi her yanını saran kendine özgü arzuları, öfkeleri, kinleri ve üzüntüleri vardı. Hiçbir şey iki saniye bile aynı şekilde kalmıyordu.

Dışarıya gelince, ayna girişteki masayı, ay çiçeklerini bahçe yolunu öyle eksiksiz ve net gösteriyordu ki sanki hepsi orada kendi gerçeklikleri içinde kaçınılmaz bir şekilde dondurulmuşlardı. Tuhaf bir zıtlık vardı - içeride herşey değişim içinde iken, dışarıda kıpırtı dahi yoktu. İnsan bir buraya bir oraya bakmaktan kendini alamıyordu. Bu sırada, sıcaktan tüm kapı ve pencereler açık olduğu için, aynadaki herşey nefesini tutmuş, ölümsüzlük boyutunda çıt çıkarmadan durduğu halde, odada sürekli bir soluma sesi duyuluyor, ardından da bir sessizlik oluyordu, sanki bir insanın nefes alıp verişi gibi kısa aralıklarla bir duyulup bir yokoluyordu.

Evin hanımı Isabella Tyson yarım saat önce üstünde ince yazlık elbisesi, elinde bir sepetle çim yol boyunca yürüyüp aynanın yaldızlı çerçevesi dışına çıkarak gözden kaybolmuştu. Büyük olasılıkla bahçenin aşağı kısmına çiçek toplamaya, daha doğrusu yolgeçen çiçeği, şöyle güzel, yaprağı bol sarmaşık cinsi bir şeyler, belki de beyazlı morlu tomurcuklarıyla çirkin görünüşlü duvarları çepeçevre saran, her yerde açan şu güzel kokulu kahkaha çiçeklerinden toplamaya gitmişti. Dimdik duran yıldız çiçekleri, sert yapraklı Meksika bitkisi ya da

gül ağaçlarının sütun gövdeleri üzerinde pırıl pırıl yanan ateş rengi güllerden çok bu büyüleyici, narin kahkaha çiçeklerini andırıyordu. Bu karşılaştırma insanın bunca yıldan sonra onun hakkında ne kadar az şey bildiğini gösteriyordu aslında; ellibeş altmış yaşlarında etten kandan bir kadının çelenk ya da ince bir filiz olması mümkün değildir ne de olsa. Bu tür karşılaştırmalara boş ve yüzeysel demek yetmez acımasız oldukları bile söylenebilir - insanın gözü ile gerçek arasında gidip gelen kahkaha çiçeği örneği düşünülünce acımasıza girerler. Bir gerçek olmalı, bir duvar olmalı. Yine de insanın bunca yıldır tanısa da İsabella ile ilgili gerçeğin ne olduğunu söyleyememesi; hâlâ kahkaha çiçeği ve yolgeçen çiçeği gibi laflar edip durması ne tuhaf. Gerçeklere gelince, evde kalmış olduğu, zengin olduğu birer gerçek; bu evi satın alıp - şu an insanın gözleri önünde karanlık yaşamlarını sürdüren - kilimleri, koltukları, vitrinli dolapları, çoklukla dünyanın en ücra köşelerinden zehirli hayvan, ya da Doğu'ya özgü salgın hastalık tehlikelerine göğüs gererek kendi elleriyle bulup getirdiği de bir gerçek. Bazen insana üzerlerinde oturduğu, bir şeyler yazdığı, büyük bir dikkatle yürüdüğü bu eşyalar onu bizden çok daha iyi tanıyor gibi geliyor. Vitrinli dolapların her birinin küçük çekmeceleri vardı, hemen hepsi kurdelelerle bağlanıp destelenmiş, lavanta ya da gül yapraklarıyla bezenmiş mektuplarla doluydu. Çünkü - gerçekleri sıralamaya devam ediyorsak - İsabella'nın bir vakitler pek çok insan tanıdığı, çok arkadaşı olduğu da bir gerçekti; bunun için de biri çekmeceleri açıp mektuplarını okuma kabalığını gösterecek olursa bulacağı, pek çok coşkulu anın, buluşma kararlarının, buluşulamamışsa kızgınlıkların izlerini taşıyan mektuplar, sevgi ve

içtenlik dolu uzun mektuplar, kıskançlık ve azar dolu sert mektuplar, acı ayrılık kelimeleri olacaktı - tüm tanışmalar, buluşmalar boşa çıkmıştı çünkü - hiç evlenmemişti yani, yine de yüzündeki maskeye benzer o ilgisiz ifade aşklarını borularla tüm dünyaya ilan edenlerden yirmi kat daha fazla ihtiras ve tecrübe yaşadığını söylüyordu. İsabella ile ilgili düşüncelerin verdiği ağırlık odasına daha gölgeli ve özgün bir hava vermiş, köşeler daha bir karanlık olmuş, koltuk ve masaların bacakları daha ince, uzun, resim yazısını andıran bir hal almıştı.

Aniden bütün yansımalar bıçak gibi sessiz sedasız kesiliverdi. Aynada büyük kara bir şekil belirdi; herşeyi kararttı, masaya pembe gri damarlı bir deste mermer tablet yayıp gitti. Şimdi tüm görüntü değişmişti. Artık herşey tanınmaz, mantığa sığmaz, darmadağınık bir haldeydi. Bu tabletlerin hangi amaçla bırakıldığını anlamak mümkün değildi. Sonra yavaş yavaş mantıksal bir süreç devreye girdi, onları işlemeye, düzenleyip sıraya koymaya, günlük herhangi bir olay dizisi içine oturtmaya başladı. En sonunda bunların mektuptan başka bir şey olmadığı anlaşıldı. Gelen postacıydı.

Hepsi orada, mermer masada ilk bakışta ışık ve renk yüklü, yarım kalmış, özümlenmemiş duruyor. Nasıl da sıraya konup düzenlendiklerini, genel görüntünün bir parçası haline geldiklerini ve aynadan yayılan o sessizlik ve sonsuzluk havasına girdiklerini görmek ilginçti. Orada öylece dururuyorlar, masadan ancak bir keski yardımıyla kazınabilecek gibi büyük bir ağırlık kazanmış, yeni bir gerçeklik ve öneme bürünmüşler. Bir yanılsama mı, değil mi bilinmez, sanki basit bir deste mektup değil de ilahi gerçeğin kazındığı tabletler gibi görünüyorlar - insan onları okuyunca İsabella hakkında,

aslında hayat hakkında, bilinecek ne varsa öğrenivere-recekti. Bu mermer görünüşlü zarfların içindeki sayfalar derin oyulmuş, içlerine yüklü anlamlar çentilmiş olmalı. İsabella gelecek, onları alıp her birini tek tek yavaş yavaş açacak, kelime kelime dikkatle okuyacak. sonra da herşeyin sonunu görmüş, kavramış gibi derin bir iç çekecek, zarfları küçük küçük yırtacak, mektupları desteleyip dolabın çekmecesine kilitleyecekti, bilinmesini istemediği şeyleri saklamaya kararlıydı.

Bu düşünce yeni bir konu getirdi gündeme. İsabella bilinmek istemiyordu - fakat artık daha fazla kaçamazdı. Bu çok saçma, çok caniceydi. Bu denli saklanıyor, bir o denli de çok biliyorsa insan onu eline geçen ilk aletle - hayal gücüyle - uğraşıp açmalı. Şu an tüm düşünceler onun üzerinde yoğunlaşmalı. Onu bağlayıp oturtmalı. Artık günlük şeylerle - söylenenlerle, yapılanlarla, akşam yemekleri, ziyaretler ya da kibar sohbetlerle - vakit yitirmemeli. Ta ayakkabılarının içine girmeli. Ayakkabı deyince, gerçekten de şu an içinde yürüdüğü ayakkabıları bahçenin aşağı kısmında görmek mümkündü. Çok dar, uzun, son moda görünüyorlardı - en yumuşak ve esnek deriden yapılmışlardı. Giydiği herşey gibi çok seçkindi ayakkabıları. Şu an bahçenin aşağısında yüksek çalıların altında makasını göğsüne dayamış kuru çiçekleri, fazla uzanmış dalları kesiyordu. Güneş yüzüne vuruyor, gözlerinin içine giriyor, gözlerindeki ifadeye anlaşılmaz bir hava veriyordu - alaylı mı, şefkatli mi, zeki mi, donuk mu anlaşılmıyor. Giderek kaybolan belli belirsiz şeklini, göğe bakan güzel yüzünü görebilirdiniz. Belki de çilekler için yeni bir örtü ısmarlaması, Johnson'ın dul eşine çiçek göndermesi, gidip Hipplesleyleri yeni evlerinde ziyaret etmesi gerektiğini düşünüyordu.

Bunlar akşam yemeğinde sözünü ettiği şeylerdi. Aslında akşam yemeklerinde söylediği şeyler bıkkınlık veren cinstendi. İnsanın yakalayıp kelimelere dökmek istediği hali daha bir derin, beden için nefes almak neyse zihin için aynı görevi gören mutluluk ya da mutsuzluk diyebileceğimiz o haliydi. Bu söylediklerimizle mutlu olması gerektiği iyice açıklığa kavuşuyor. Zengindi, seçkindi; pek çok arkadaşı vardı, her yeri gezmiş - Türkiye'den kilimler, İran'dan mavi çömlekler almıştı. Makası elinde, dantelimsi bulutlar yüzünü gölgelerken sarkan dalları kesmek üzere durduğu yerden dört bir yana yol yol mutluluk yayılıyordu.

Tam o anda hızlı bir makas darbesiyle yolgeçen çiçeğinin dalını kesti, dal yere düştü. Düşmesiyle de odaya biraz ışık girdi, artık varlığının biraz daha derinliklerine inilebilirdi. Aklı o an güzel duygular ve pişmanlıklarla dopdoluydu... Fazla uzamış bir dalı kesmek onu üzüyordu, çünkü bir zaman bu dal da canlıydı, yaşam çok önemliydi İsabella'nın gözünde. Bu arada elbette dalın düşüşü gün gelip kendisinin de öleceğini, herşeyin faydasızlığını, yokolmanın kaçınılmazlığını hatırlatıyordu. Fakat bu duygudan hemen silkinip anında iyimserliğini takınarak hayatın kendisine hiç de kötü davranmadığını düşündü, evet kendisi de yokolacaktı, ama toprağın üzerinde tatlı tatlı çürüyüp yavaş yavaş menekşe köklerine karışmacasına. Bunları düşündü bir süre. Düşüncelerini sessizlik bulutları içine hapseden ağzı sıkı insanlardan olduğu için hiçbir düşüncesini şekillendirmeden öylece düşüncelerle yüklü duruyordu. Zihni odası gibiydi; ışıklar bir vurup bir çekiliyor, fır dönüyor, dansediyor, kuyruklarını savuruyor, yollarını seçiyorlardı; derken tüm varlığı yine odası gibi, derin bir bilgi, dile

gelmemiş bir pişmanlık bulutu ile yıkandı; sonra kilitli çekmecelerle, mektuplarla doldu, dolapları gibi. Sanki bir istiridyeden sözeder gibi onu kırıp açmaktan sözetmek, bunun için en iyi, en bulunmaz, en usta aletleri değil de ele ne geçerse onu kullanmak fikri ne saçmaydı. Hayal etmeliydi - işte orada aynanın içindeydi İsabella. İnsanı irkiltiyordu bu.

Önce iyice seçilemeyecek denli uzaktaydı. Duralaya duralaya, şu gülün kökünü sağlamlaştırıp bu pembe gülü alıp koklaya koklaya ağır ağır yaklaşıyordu, hiç durmadan yaklaştı, giderek aynada daha da büyüdü, büyüdü, aklının içini okumaya çalıştığımız kişi haline geldi herşeyiyle. Yavaş yavaş gerçeklik kazanıyor, keşfettiğimiz tüm özellikler bu görünür bedende yerini alıyordu. Gri-yeşil bir elbisesi, uzun ayakkabıları, sepeti, boynunda da parıldayan bir şey vardı. Öyle yavaş yaklaşıyordu ki aynadaki görüntüyü bozmuyor, sadece kibarca kendisine yer açmalarını ister gibi diğer cisimleri hafifçe oynatarak yerlerini değiştiriyor, araya yeni bir şey yerleştiriyordu. Aynada, beklemekte olan mektuplar, masa, çim, patika ve ayçiçekleri ayrılıp aralarından kendisinin seçilebileceği bir yer açıldı. Sonunda oraya, koridora varmıştı. Pat diye durdu. Masanın yanında durdu. Hiç kıpırdamadan durdu. Ayna hemen üzerine onu sabitleştirir gibi görünen bir ışık yaydı; önemsiz, yüzeysel şeyleri yakıp yok eden, sadece gerçeği açığa çıkarmaya yarayan bir asitti sanki bu. Büyüleyici bir görüntü oluştu. Üzerindeki herşey düştü - bulutlar, elbise, sepet, elmas - sarmaşık mı kahkaha çiçeği mi demiştik her ne varsa. İşte herşeyin altındaki sert duvardı ortaya çıkan. İşte kadın olduğu gibi ortadaydı. Acımasız ışık altında çırılçıplak duruyordu. Hiçbir şeyi yoktu. Tümüyle boştu İsa-

bella. Hiçbir düşüncesi yoktu. Hiçbir arkadaşı yoktu. Hiç kimseye aldırmıyordu. Mektuplarına gelince, hepsi faturaydı. Bakın orada yaşlı, bir deri bir kemik, damarlı ve kırışıklıklar içinde kat kat boynu, sivri burnuyla durrken onları açmaya yeltenmiyordu bile.

İnsanlar odalarında ayna bulundurmamalıdırlar.

DÜŞES İLE KUYUMCU

Oliver Bacon Green Park'a bakan bir binanın en üst katında yaşıyordu. İçinde uygun köşelere yerleştirilmiş deri kaplı koltukları, pencere boyunca goblen örtülü divanları olan bir dairesi vardı. Pencereler, yani, üç geniş pencere, gösterişsiz desenli saten tül perde ile örtülüydü; maun büfe en iyi marka brendi, viski ve likör şişelerinin ağırlığıyla gösterişsizce bel vermişti. Oliver ortadaki pencereden aşağıya, Piccadilly'nin dar sokaklarına yığılmış son model arabaların parlak tepelerine baktı. Bundan daha merkezi bir yer olamazdı. Sabah sekizde uşak kahvaltısını tepside getirecek; yine uşak koyu kırmızı robdöşambrını tutacak; mektuplarını sivri tı nıaklarıyla kendisi açacak, düşesler, kontesler, vikontesler ve Saygıdeğer Hanımefendilerin armalarıyla dikkati çeken davetiyeleri bir kenara ayıracaktı. Ardından yıkanacak; sonra tostunu yiyecek; daha sonra da elektrikli şöminenin parlak ışığında gazetesini okuyacaktı.

'İşte, Oliver', diyecekti içinden. 'Yaşama dar bir sokak arasında gözlerini açan sen, sen...' ardından güzelim pantolunu içinde son derece düzgün duran bacaklarına, çizmelerine, kısa tozluklarına bakacaktı. Hepsi birbirinden şık, pırıl pırıl; Savile Row'un en iyi makasları, en

iyi kumaşlardan hazırlamış. Fakat o fırsat buldukça bu görüntüyü bozup tekrar karanlık bir sokak arasındaki küçük çocuk oluveriyordu. O zamanlar Whitechapel' daki zengin hanımlara çalıntı köpek satmak idealiydi. Bir defasında da aldatılmıştı. 'Ah Oliver', diye feryatlar etmişti annesi. 'Ah Oliver! Oğlum sen ne zaman akıllanacaksın?...' Derken tezgah başına geçip ucuz saatler satmış, ardından Amsterdam'a mal kaçırmıştı... Bunu hatırlayınca hep keyifle gülerdi yaşlı Oliver. Evet, o üç elması iyi halletmişti; bir de zümrütlerden aldığı komisyon vardı tabii. Ondan sonra Hatton Garden'daki dükkanın arkasında terazileri, kasası, kalın camlı büyüteçleri ile özel bir odası olmuştu. Sonra... sonra... yine keyifle güldü. Sıcak akşamüstleri fiyatları, altın madenlerini, elmasları, Güney Afrika'dan gelen haberleri tartışan kuyumcuların önünden her geçişinde içlerinden biri parmağıyla burnunun kenarını sıvazlayıp manalı bir 'Hım-m-m,' çekerdi. Bir mırıltıdan, şöyle bir dürtüşten, buruna götürülen bir parmaktan, sıcak bir öğle sonrasında Hatton Garden'da kuyumcular arasında dalga dalga yayılan bir fısıltıdan başka hiçbir şey yoktu ortada, yıllar yıllar önceydi bu. Oliver yine de her dürtüşün, fısıltının 'Bakın, bakın genç Oliver, genç kuyumcu - işte geçiyor' anlamına geldiğini hissediyor, her mırıltı bedenini temelinden sarıyordu. O zamanlar gençti. Giderek giyimi düzeliyordu; önce gösterişli bir araba kiralamış, sonra bir tane almıştı; tiyatroya gider olmuş, piyesleri önceleri balkondan izlemiş, sonra ön sıralara kurulmuştu. Richmond'da nehire bakan, etrafı güller içinde bir villa almıştı, Matmazel her sabah bir gül koparıp ceketinin yakasına iliştiriyordu.

'İşte böyle,' dedi Oliver ayaklarını esneterek, 'işte

böyle...'

Sonra şömine üzerindeki yaşlı kadın resmi altmda durdu, ellerini kaldırdı. 'Sözümü tuttum' dedi avuç içleri birbirine yapışık, sanki ona ayinsel bir saygı gösterisinde bulunuyordu. 'Dediğimi yaptım'. Doğruydu; İngiltere'nin en zengin kuyumcusuydu. Oysa bir fil hortumunu andıran uzun, kıkırdaklı burun deliklerindeki o tuhaf titreme (titreyen sadece delikler değil, tüm burundu sanki) hiç de öyle demiyordu; henüz doymadığını, yerin daha da derinliklerinden yeni kokular aldığını söylüyordu. Mantar kaynayan bir otlakta koca bir domuz düşünün; bir o mantarı bir bunu eşeleyip çıkardıktan sonra bile aranır, ilerlerde yerin derinliklerinde daha büyük, daha siyah bir mantarın kokusunu alır. İşte Oliver da Mayfair'in zengin topraklarında hep derinliklerdeki daha siyah, daha büyük bir mantarın kokusunu alıyordu.

O sırada kravatındaki inciyi düzeltti, şık mavi paltosuna sarındı; sarı eldivenlerini ve bastonunu aldı, salınarak merdivenlerden indi, Piccadilly'e çıkınca uzun, duyarlı burnuyla etrafı şöyle bir koklayıp iç geçirdi. Çünkü her ne kadar dediğini yapmışsa da hâlâ mutsuz, doymamış, gizli birşeylerin arayışı içinde olduğu bir gerçek değil miydi?

Salına salına yürüyordu; hani hayvanat bahçesindeki develer ellerindeki parlak ambalajlardan birşeyler atıştıran, bitince de kağıtları parça parça edip yerlere atan kadınlı erkekli ahalinin iki yandan çevirdiği asfalt yol boyunca salına salına yürürler ya, aynen öyle. Deve izleyenlere tepeden bakar; yerinden hoşnut değildir; mavi gölü ve eteğindeki sıra sıra palmiye ağaçlarını düşler.

Büyük kuyumcumuz, dünyanın bu en büyük kuyumcusu da o şık giysisine, eldivenlerine, bastonuna karşın hâlâ doyumsuz, Piccadilly boyunca sallana sallana Bond Caddesi'ndeki küçük karanlık dükkana yürüdü - Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve tüm Amerika'da tanımayan yoktu bu dükkanı.

Çalışanların dördü de, yaşlı Marshall ile Spencer, genç Hammond ile Wicks ayakta dimdik gıpta ile ona baktıkları halde her zamanki gibi hiç konuşmadan dükkandan içeri girdi. Onların varlığından haberdar olduğunu gösteren tek şey kehribar sarısı eldiveninin sallanan bir parmağıydı. Odasına girip kapıyı arkasından kapadı.

Sonra pencere kafesini açtı. Bond Caddesi'nin gürültüsü, uzaktaki trafiğin uğultusu içeri doldu. Dükkanın arka tarafındaki lambaların gür ışığı yukarı vuruyordu. Tek bir ağaçta altı yeşil yaprak sallanıyordu, çünkü Haziran'dı. Matmazel bölgedeki bira imalathanesinden Mrs. Pedder'la evlenmişti - yani artık ceketinin yakasına gül iliştiren kimse yoktu.

'İşte böyle,' dedi yarı iç geçirip, yarı homurdanarak, 'işte böyle-'.

Duvardaki bir noktaya dokundu, tahta kaplama yavaş yavaş kayarak açıldı, hepsi pırıl pırıl cilalı, beş, hayır altı çelik kasa ortaya çıktı. Bir anahtar soktu, birini açtı, sonra bir diğerini. Herbiri koyu kırmızı kadife kaplıydı; hepsi mücevher doluydu - bilezikler, kolyeler, yüzükler, taçlar, dikalık taçları, cam kutularda işlenmemiş taşlar; yakutlar, zümrütler, inciler, elmaslar. Hepsi güvenli, pırıl pırıl, soğuk ama yine de güzel, kendi küçük ışıklarıyla sonsuza dek alev alev.

'Gözyaşları!' dedi Oliver incilere bakıp.

'Yüreklerdeki kan!' dedi yakutlara bakıp.

'Barut!' dedi ardından elmasları parlayıp ışık saçsınlar diye oğuşturarak.

'Mayfair'i havaya uçurmaya yetecek kadar barut - göğe en tepeye, tepeye, tepeye!' Bunu söylerken başını geriye atıp kişner gibi bir ses çıkardı.

Telefon masasının üstünde kısık, hürmetkar bir sesle vızıldadı. Kasayı kapadı.

'On dakika sonra,' dedi. 'Daha önce olmaz'. Sonra masanın başına oturup kol düğmelerindeki kabartma Roma İmparatorluğu kafalarına baktı. Derken yine o anki varlığından sıyrılıp, bir pazar günü çalıntı köpeklerin satıldığı sokak arasında bilyeleriyle oynayan küçük çocuğa dönüverdi. Tekrar o ıslak kiraz dudaklı, haylaz, kurnaz küçük çocuk oluverdi. Parmaklarını işkembe parçalarına sokup çıkarıyor, onları balık kızartılan tavalara daldırıyor; kalabalığa girip çıkıyordu. Cılız ama çevikti, gözleri küçük taşları andırıyordu. Şimdi - evet şimdi - saatin tiktakları duyuldu, bir, iki, üç, dört.... Lambourne Düşesi onun paşakeyfini bekliyordu. Yüzlerce Kontun soyundan gelme Lambourne Düşesi. Tezgahın yanındaki koltukta on dakika bekleyecekti. Onun keyfinin gelmesini bekleyecekti. O kendisini görmeye hazır olana kadar bekleyecekti. Beyimiz sağrı kenarlıklı saatte baktı. Saat her vuruşuyla sanki ona birşeyler - kaz ciğeri ezmesi, bir kadeh şampanya, bir başka kadehte brendi, bir ginelik purolardan sunuyor gibiydi. On dakika dolduğunda saat bunların hepsini önündeki masaya sermişti. Derken koridorda tıkırtılar, usul usul yaklaşan ayak

sesleri duydu. Kapı açıldı. Hammond duvara yapıştı.

'Sayın hanımefendi!' diye gelişini duyurdu.

Ve duvara dayalı öylece bekledi.

Oliver doğrulurken koridor boyunca ilerleyen Düşesin elbisesinin hışırtısını duyabiliyordu. Derken Düşes göründü, önce kapı sonra odanın içi bir anda koskoca bir dalga halinde gelmiş geçmiş tüm Dük ve Düşeslerin kokusu, saygınlığı, kibiri, gösterişi ve gururu ile dolmuştu. Otururken tıpkı bir dalganın kıyıda patlayıp dağılışı gibi Oliver Bacon'un, büyük kuyumcunun, üstünde gürültüyle kırıldı, kırılmasıyla da onu kıvılcımlar halinde parlak renklere, yeşillere, pembelere, morlara, kokulara, yanardönerlere, parmaklarının üstündeki tüylerden yayılan ve ipekte parlayan ışınlara buladı. Düşes pembe taftaya sıkı sıkıya sarıldı, çok iri ve şişmandı, gençlik yıllarını çoktan geride bırakmıştı. Zengin fırfırlı bir güneş şemsiyesinin kapanışı, bol tüylü bir tavuskuşunun tüylerini içeri çekişi gibi o da kendini kapamış, sörumüştü deri koltuğa gömülürken.

'Günaydın, Mr. Bacon,' dedi Düşes. Beyaz eldiveninden çıkardığı elini uzattı. Oliver bu eli sıkarken iyice eğildi. Elleri birbirine değdiğinde aralarında tekrar bir bağ oluştu, lehimlenmiş gibiydiler. Dosttular, aynı zamanda düşmandılar; biri beyefendi, diğeri hanımefendiydi; birbirlerini aldatıyor, birbirlerinden korkuyor, birbirlerine ihtiyaç duyuyorlardı; şu an dışarıdaki beyaz ışık, altı yaprağı kalmış ağaç ve uzakta caddenin sesleri arasında, arkalarında kasalar, bu karanlık küçük odada ellerinin her birbirine değişinde bunu bir kez daha hissediyor, anlıyorlardı.

'Söyleyin Düşes, bugün-bugün sizin için ne yapabilirim?' dedi Oliver yumuşak bir sesle.

Düşes yüreğini, herkesten gizlediği yüreğini araladı, sonuna dek açtı, hiç konuşmadan içini çekerek çantasından ince soluk bir deri kese çıkardı - sarı cılız bir sansarı andırıyordu. Sonra sansarın karnındaki bir yarıktan inciler çıktı, tam on inci. İlahi bir kuşun yumurtaları gibi bir, iki, üç, dört diye sırayla yarıktan yuvarlanıp saçıldılar.

'İşte elimde kalanların hepsi bu sevgili Mr. Bacon,' diye söylendi. Beş, altı, yedi - bir bir aşağı, dizleri arasındaki dar vadiye açılan geniş dağ yamacının eteklerinden aşağı yuvarlandılar; sekizinci, dokuzuncu ve onuncu. Orada, şeftali çiçeği rengi taftanın parıltısı içinde duruyorlardı. On inci.

'Appleby kemerinden,' diye üzgün üzgün söylendi. 'Kalanlar.... son kalanlar.'

Oliver uzanıp incilerden birini işaret ve baş parmakları arasına aldı. Yusyuvarlak, pırıl pırıldı. Fakat gerçek miydi, yoksa sahte mi? Yine yalan mı söylüyordu? Cesaret edebilir miydi buna?

Düşes yumuşak tombul parmağını dudaklarına götürüp, 'Dük bilse...' diye fısıldadı. 'Sevgili Mr. Bacon talihsizlik işte...'.

Yoksa yine kumar mı oynamıştı?

'Ah o serseri! O yankesici!' diye soludu.

Çöküк elmacık kemikli adam mı acaba? Serserinin teki. Uzun favorileri ile o çakı gibi Dük benim bildiklerimi bilse onu kapatır, diye geçirdi Oliver kasaya baka-

rak.

'Araminta, Daphne, Diana,' diye inledi Düşes. Hep onlar için'.

Araminta, Daphne, Diana hanımlar - kızları. Onları tanırdı, hepsine de hayrandı. Fakat o Diana'ya aşıktı.

'Tüm sırlarımı bilirsiniz', diye yan gözle süzdü Oliver'ı. Kiraz çiçeklerini andıran yanaklarının çıkıntılarından süzülen o elmas gibi yaşlar pudraları kümeleyerek aşağı döküldü.

'Eski dostum,' diye mırıldandı, 'eski dost'.

'Eski dostum,' diye yineledi Oliver, kelimelerle oynuyormuş gibi, 'eski dost'.

'Ne kadar?' diye sordu kuşkulu.

'Kadın incileri eliyle örtüp, 'Yirmi bin' diye fısıldadı.

Şu elinde tuttuğu gerçek miydi yoksa sahte mi? Appleby kemeri - onu çoktan satmamış mıydı? Spencer'ı ya da Hammond'u çağıracaktı. 'Şunu alın inceleyin' diyecekti. Zile uzandı.

'Yarın geleceksiniz değil mi?' diye sıkıştırarak lafa girdi Düşes. 'Başbakan- Majesteleri ...' Duraladı. 'Ve Diana...' diye ekledi.

Oliver elini zilden çekti.

Bakışları kadını aşıp Bond Caddesi'ndeki evlerin arkalarına yöneldi. Ama gördüğü Bond Caddesi'nin evleri değil, çukurda kalmış bir dere, zıplayan bir alabalık, bir som balığı, Başbakan, beyaz yeleği içinde kendisi ve derken Diana'ydı. Yeniden elindeki inciye baktı. Gerçek olup olmadığını nasıl anlayacaktı; nehirin pırıltısında

mı, Diana'nın gözlerinin pırıltısında mı? Düşes'in gözleri ise üzerindeydi.

'Yirmi bin,' diyordu iniltiyle. 'Tüm şerefim!'

Diana'nın annesinin şerefi! Çek defterini önüne alıp kalemini çıkardı.

'Yirmi-' yazdı. Derken durdu. Resimdeki yaşlı kadının gözlerini üzerinde hissetti- yaşlı kadının, annesinin.

'Oliver!' diye uyarıyordu kendisini. 'Aklını başına topla! Aptallık etme!'

'Oliver!' dedi Düşes yalvarırcasına - şimdi Mr. Bacon değil 'Oliver' olmuştu. 'Hafta sonunda kalmaya geleceksin değil mi?'

Koruda Diana'yla başbaşa! Ağaçlar arasında Diana'yla ata binmek!

'Bin' yazdı, imzaladı.

'İşte buyrun' dedi.

Düşes koltuktan kalkarken güneş şemsiyesinin tüm fırfırları, tavuskuşunun tüm tüyleri, dalganın ışıltısı, Agincourt'un kılıç ve mızrakları tekrar açılıverdi. Yaşlı Spencer ile Marshall, genç Wicks ile Hammond Oliver'in kadını dükkanın kapısına kadar geçirişini tezgahın gerisinde gıpta ile izlediler. Oliver sarı eldivenini yüzlerine sallıyor, kadın ise şerefini - onun imzasını taşıyan yirmi bin poundluk çeki elinde sımsıkı tutuyordu.

Oliver odasının kapısını kaparken 'Sahte mi, gerçek mi?' diye kendi kendine sordu. İşte hepsi oradaydı. Masadaki kurutma kağıdının üzerinde on inci. Alıp pencere kenarına götürdü. Hepsini bir bir büyütecinin altında ışığa tuttu... Demek toprağın altında aradığı mantar buy-

du! İçten içe çürümüş!.

'Ah, bağışla beni anneciğim!' diye elini sanki resimdeki kadından özür diler gibi kaldırdı, içini çekti. Yine pazarları köpeklerin satıldığı sokak arasındaki küçük çocuk oluverdi.

'Çünkü', diye mırıldandı avuçiçlerini birleştirip oğuşturarak,' uzun bir hafta sonu olacağa benziyor.'

VAROLUŞ ANILARI

'SLATER'IN İĞNELERİNİN BAŞI YOK'

'Slater'in iğnelerinin başı yok- Hiç dikkatini çekti mi?' dedi Miss Craye. Fanny Wilmot'ın elbisesindeki gül yere düşünce arkasına dönmüştü. Fanny de kulakları müzikle dolu iğneyi aramak üzere yere eğilmişti.

Mrs. Craye'in Bach füğünün son noktasında ettiği bu sözler; Fanny'yi çok şaşırtmıştı. Fanny Wilmot bir an donup kalmış, kendi kendine acaba Miss Craye gerçekten Slater'a gidip iğne mi alıyor, diye düşünmüştü. Tezgahın önünde sıradan biri gibi bekliyor, bakır iğnelerin sarılı olduğu kağıdı alıp cüzdanına atıyor, bir saat sonra da tuvalet masasının başında durup iğneleri çıkarıyor muydu? İğnelere ne ihtiyacı olabilirdi ki? Öyle ahım şahım giyinmezdi, kabuğuna büzülmüş bir kınkanat böceği gibi kışın mavi, yazın yeşile bürünürdü. Bach füglerinin serin, donuk dünyasında yaşar görünen, kendi kendine ne isterse çalan ve sadece Archer Street Müzik Okulu'nda (okulun müdüresi Miss Kingston'ın dediğine göre) sırf kendisine faydası olsun diye lütfen bir ya da iki öğrenci kabul eden, 'kendine her yönden hayran' Julia Craye'in iğneye ne ihtiyacı olabilirdi ki? Miss Kingston'a

bakılırsa Miss Craye erkek kardeşinin ölümünden sonra çok perişan olmuştu. Ah, Salisbury'de yaşadıkları günler ne güzeldi, erkek kardeşi Julius tartışmasız çok ünlü bir adamdı, tanınmış bir arkeologdu. Onlarla birlikte oturmak büyük bir ayrıcalıktı Miss Kingston'ın dediğine göre (Ailem onları eskiden beri tanırdı - Canterbury'nin köklü ailelerindendiler' diyordu Miss Kingston) yine de bir çok çocuk için bu o denli de ürkütücüydü; insanın kapıları çarpmamaya ya da odaya lambur lumbur girmemeye özen göstermesi gerekiyordu. Miss Kingston sözünün burasında durup gülümsemişti; bu küçük karakter analizlerini ders yılının çekleri alıp faturaları yazdığı ilk gününde yapıyordu. Evet, oldukça erkeksi tavırlı bir kız olduğu doğruydu; içeri lambur lumbur dalıp Romalılardan kalma bütün yeşil bardak ve eşyaları dolaplarında şöyle bir zıplatırdı. Crayeler çocuklara alışkın değillerdi. İkisi de bekardı. Kedi beslerlerdi; insana sanki kedileri de Roma devri kap kacak ve eşyaları konusunda herkes kadar bilgi sahibi gibi geliyordu.

'Benden çok daha fazla bilgiliydiler!' dedi Miss Kingston neşeyle; pulun karşısına kıvrak, canlı, cüsseli eliyle adını yazıyordu, her zaman böyle pratikti. Ne yapsın hayatını böyle kazanıyordu.

Fanny Wilmot iğneyi ararken belki de Miss Craye şu 'Slater'ın iğnelerinin başı yok' lafını demin öylesine söyleyiverdi, dişe düşündü. Crayelerin ikisi de bekardı. Kadın iğneler hakkında birşey - hem de hiçbir şey bilmiyordu. Sadece evin üzerinde dolaşan büyüyü bozmak; kendilerini diğer insanlardan ayıran camı kırıp atmak istemişti. O küçük kız, Polly Kingston, kapıyı hızla çarpıp Roma vazolarını şöyle bir titrettiğinde Julius hiçbir zarar olmadığını görür (ilk düşündüğü bu olurdu, ama do-

lap pencereye yerleştirildiği için vazolar zarar görmezdi) evden kırlara kaçan Polly'e ablasının sık sık yaptığı gibi gözlerini dikip sert bir bakışla bakardı.

'Yıldızlar, güneş, ay, çimler üstündeki papatya, alevler, pencere camındaki kırağı gönlüm size akıyor,' der gibiydi bakarken, bir yandan da cama sen kırıyor, kaçıyor, gidiyorsun, diyordu sanki. Bakışı hem istek hem düş kırıklığı ile söylenmiş 'Sana yetişemiyorum - seni yakalayamıyorum' sözleri içinde her iki ruh halinin yoğunluğuna da sahipti. Yıldızlar sönmüş, çocuk gitmişti. İşte sözünü ettiğimiz büyü, Miss Craye'in, en gözde öğrencisine (Fanny Wilmot Miss Craye'ın en gözde öğrencisi olduğunu biliyordu) ödül olarak güzel güzel Bach çalarken kendisinin de tüm diğer insanlar gibi iğnelerden anladığını göstererek kırmak istediği cam yüzey böyle bir şeydi. Slater'ın iğnelerinin başı yoktu.

Evet, 'ünlü arkeolog'da tıpkı böyleydi. 'Ünlü arkeolog' - çekleri onaylayıp tarih atarken neşeli ve samimi bir sesle bunu söylediğinde sesinde tuhaf birşeyler vardı Miss Kingston'ın, Julius Craye'de bir tuhaflık sezen, betimlemesi zor bir hava; belki Julia'nın tuhaflığı da bunun aynısıydı. Fanny Wilmot iğneyi ararken, insan bu kadının partilerde, ayinlerde (Miss Kingston'ın babası rahipti) bir parça dedikodu, bazen sadece bir gülümseme ya da kendisine Julius Craye'le ilgili 'bir fikir' verecek bir konuşma yakaladığına yemin edebilir, diye düşündü. Şüphesiz bunu kimseye söylememişti. Belki kendisi de bundan ne kastettiğini pek bilmiyordu. Fakat ne zaman Julius'dan sözetse ya da sözedildiğini duysa aklına ilk bu geliyordu; insanın aklı yatmıyor değildi bu düşünceye; Julius Craye'de bir tuhaflık vardı.

Piyanonun taburesinden şöyle gülümseyerek yarım döndüğünde Julia'da da aynı şey vardı. Kırlarda, camda, gökyüzünde-güzellik; bense ona ulaşamıyorum, elde edemiyorum - ardından da ekler gibiydi o tümüyle kendine özgü el hareketleriyle - güzelliğe böylesine hayran, sahip olmak için tüm dünyayı feda edebilecek olan ben! Fanny iğneyi ararken o da yere düşmüş olan karanfili eline aldı. Fanny onun çiçeği inci üzerine suluboya desenli yüzüklerle dolu ince damarlı pa makları arasında şehvetle ezdiğini farketti. Parmaklarının tüm gücü çiçekteki o en gözalıcı öğeyi büyütmeye; ortaya çıkarmaya; daha gösterişli, taze ve kusursuz kılmaya koyulmuş gibiydi. Belki de kardeşinin ve onun tuhaflığı işte parmağın bu eziş ve kavrayışının sonsuz bir umarsızlıkla içiçe oluşuydu. Karanfil de böyle olmuştu. Onu eline almış sıkmış fakat bir türlü herşeyiyle sahip olamamış, tadına varamamıştı.

Crayelerin ikisi de bekardı diye düşündü Fanny Wilmot. Bir akşam ders her zamankinden çok uzayıp hava kararkdığında Julia Craye'in nasıl 'erkeklerin işlevi şüphesiz bizleri korumaktır' deyiverdiğini anımsadı. Ayağa kalkmış pelerininin önüne kapatırken yüzündeki o hep aynı tuhaf gülüşle söylemişti bunu; o haliyle Fanny'ye tıpkı çiçek gibi parmaklarının ucuna dek taze ve gözalıcı görünüyordu; ama ne yapacağını bilmez gibiydi, yine, tıpkı çiçek gibi.

'Ama ben korunmak istemiyorum' diye gülmüştü Fanny; Julia Craye o kendine özgü bakışını yüzüne dikip bundan pek emin olmadığını söylediğinde Fanny onun gözlerindeki hayranlık ifadesinin etkisiyle esaslı kızarmıştı.

Erkeklerin tek işlevi bu, diyordu. Fanny gözlerini yere kaçırmış, acaba bunun için mi hiç evlenmemiş? diye geçirmişti. Aslında tüm hayatı Salisbury'de geçmemişti. 'Kensington,' demişti bir keresinde 'Londra'nın en güzel yeri (tabii onbeş - yirmi yıl öncesinden sözediyorum). On dakikada varıyordunuz Bahçeler'e- kırların göbeği gibiydi Bahçeler. İnsan ayağında terliklerle soğuk almadan dışarıda yemek yiyebilirdi. Tabii o zamanlar Kensington bir köy gibiydi' demişti.

Sözünün burasında durup kızgınlıkla Metro'daki hava akımından yakınmıştı.

'Erkeklerin işlevi buydu,' demişti ardından tuhaf, anlamsız bir burukluklа, Bu neden evlenmediği sorusuna bir ışık tutabilir miydi? İnsan gençliğini düşününce ona her türlü macerayı yakıştırabilirdi; belki de güzel mavi gözleri, düz, ciddi ifadeli burnu, güvenli seçkin havası, piyano çalışı, muslin elbisesinin göğsünde temiz arzularla açan gülü ile o zamanlar Crayelerin evindeki o güzelim şeylerin, porselen çay fincanları, gümüş şamdanlar ve işlemeli masaların büyüsüne kapılan delikanlıları daha ilk bakışta cezbetmişti. Bu delikanlılar yeterince seçkin olmayan, katedral kasabasının hayal peşinde koşan delikanlılarıydı. Öncelikle onları cezbetmiştir, sonra da kardeşinin Oxford ya da Cambridge'den arkadaşlarını. Yazın gelip onu nehirde kayıkla gezdirmiş, Browning'i tartışmayı mektuplarında sürdürmüş, belki de, çok seyrek olmakla, Londra'da kaldığı zamanlar ona Kensington Bahçeleri'ni gezdirmeyi planlamışlardır.

'Kensington Londra'nın en güzel yeri (tabii onbeş - yirmi yıl öncesinden sözediyorum)' demişti bir keresinde.

On dakikada varıyordunuz Bahçeler'e kırların göbeğine. Fanny Wilmot, insan istediğini yapmaz mı böyle bir durumda, diye düşündü, sözgelimi şu eski arkadaşı Mr. Sherman'ı seçip güneşli bir Haziran günü ağaçlar altında çay içmeye davet ettirmez mi kendisini? Hani insanın soğuk alma korkusu olmaksızın terliklerle dolaşabildiği şu partilerden birinde tanışmışlardı. Onlar Yılantaşı'na bakarken teyzesi, ya da yaşlı bir akrabası, her kimse, orada beklemek zorunda kalmıştı. Yılantaşı'na bakmışlardı. Belki de adam onu kayıkla karşı kıyıya geçirmiştir. O nehirle Avon'u karşılaştırmışlardır. Julia kızmıştır bu benzetmeye. Onun gözünde önemli olan nehirlerin görünüşleriydi. Sırtını biraz kamburlaştırıp eğilmiş kayığı kullanıyordu; o haliyle bile güzeldi. O önemli anda - adam artık konuşması gerektiğine karar vermişti - bu onu yalnız yakalayabileceği tek fırsattı, başı alakasız bir yere dönük, omuzunun üzerinden konuşuyordu, çok heyecanlıydı - işte tam o anda Julia sözünü sertçe kesti. Köprü'ye sürükleniyoruz, diye bağırmıştı. Bu her ikisi için de hayal kırıklığı ve gizli her ne varsa ortaya dökme anıydı. Julia, elde edemiyorum, bir türlü sahip olamıyorum, diye düşünüyordu. Adam ise, öyleyse neden benimle gelmeyi kabul etti, diye geçiriyordu aklından. Küreği suya genişçe daldırıp kayığın yönünü değiştirdi. Sırf kendisini böyle aşağılamak için mi? Julia'yı kıyıya çıkarıp elveda dedi.

Fanny Wilmot bu sahnenin geçtiği yer isteğe göre değiştirilebilir diye düşündü (Şu iğne de nereye düşmüştü?). Ravenna'da ya da kardeşi için bir ev aldığı Edinburgh'da da olabilirdi. Genç adam ve sahnenin genel havası da değiştirilebilirdi, fakat değiştirilemeyecek bir şey vardı - Julia'nın reddedişi, çatık kaşları, sonra kendi

kendine kızışı, bağırıp çağırışı ve rahatlayışı - evet kuşkusuz o müthiş rahatlayışı. Belki de hemen ertesi gün saat altıda kalkacak, pelerinini giyip Kensington'dan nehire kadar tüm yolu yürüyecekti. Henüz insanlar uyanmadan, herşey en güzel görünümündeyken gidip seyretme hakkını kullandığına öyle memnundu ki - isterse o da yatağında kahvaltı edebilirdi. Oysa özgürlüğünü feda etmemişti.

Evet, Julia alışkanlıklarına hiç zarar getirmemiş, diye gülümsedi Fanny Wilmot. Hepsi yerli yerinde; evlenmiş olsaydı alışkanlıkları çok zarar görecekti. Bir akşam yeni evlenmiş bir kız öğrencisi ona kocasının merak edeceğini söyleyip telaşla evinin yolunu tuttuğunda yarı gülerek 'Onlar insan yiyen canavar gibidir' demişti.

'İnsan yiyen canavar gibiydiler' demişti acımasız bir gülüşle. Böyle bir canavar belki yatakta edilen kahvaltılara, şafakta nehire kadar yapılan yürüyüşlere bile karışırdı. Bir de çocukları olsa (düşünmesi bile zor ya) ne yapardı? Soğuğa, yorgunluğa, ağır yiyeceklere, yanlış beslenmeye, hava cereyanına, çok sıcak odalara, Metro yolculuklarına karşı akıl almaz önlemleri vardı, çünkü bunlardan hangisinin hayatını bir savaş alanına çeviren o korkunç başağrılarının gerçek nedeni olduğunu hiç bilemiyordu. Aklı fikri düşmanlarını alt etmekteydi, öyle ki an geliyor bu kovalamaca başlı başına çekicilik kazanıyordu; sonunda düşmanı yenebilse bu sefer de hayat biraz sıkıcı gelmeye başlayacaktı. Durum buydu, bu halat çekme oyununun sonu yoktu - bir yanda tutkuyla sevdiği bir bülbül ya da bir manzara - gerçekten de manzaraya ve kuşlara duydukları tutku derecesindeydi; öte yanda ise ertesi gün mutlaka keyfini kaçıracak, o

başağrılarından birine neden olacak ıslak bir patika ya da dik bir yamacın tepesine korkunç uzun bir tırmanış. Bu nedenle zaman zaman gücünü toplamayı başarıp çiğdemlerin en gözalıcı olduğu hafta Hampton Court'a gezmeye çıkabilse bu bir zafer oluyordu. Hep hatırlayacağı, sonsuza dek önemini yitirmeyecek bir şeydi. Öğleden sonrayı anılar kolyesine geçiriyordu. Kolye şunu ya da bunu, şu manzarayı, bu şehri hatırlayamayacağı, herbir anıyı eşsiz kılan şeye dokunup, hissedip iç geçirerek tadına varamayacağı kadar uzun değildi.

'Geçen cuma hava öyle güzeldi ki oraya gitmem gerektiğine karar verdim'. Demek ki tek başına Waterloo'ya - Hampton Court'a gezmeye gitmişti. İnsan kendini, aslında belki de aptalca bir duyguyla, ona acınmasını hiç istemediği bir konuda acımaktan alamıyordu (gerçekten de çok ketum bir yapıdaydı, sadece sağlığ ndan, o da bir savaşçının düşmanından sözedişi gibi sözederdi) - insan ona her zaman herşeyi yalnız yaptığı için acıyordu. Erkek kardeşi ölmüştü. Kızkardeşi astımlıydı. Edinburgh ikliminin ona iyi geleceğini duymuştu. Julia için çok sertti. Belki de erkek kardeşi, ünlü arkeolog, orada öldüğü için üzücü şeyler geliyordu aklına. Brompton Yolu'nun aşağısında küçük bir evde yapayalnız yaşıyordu.

Fanny Wilmot iğneyi gördü; yerden aldı. Miss Craye'e baktı. Çok mu yalnızdı Miss Craye? Hayır, Miss Craye sadece o an için bile olsa haz dolu, mutlu bir kadındı. Fanny onu bir coşku anında basmıştı. Orada piyanodan yarım dönmüş, karanfili sımsıkı kavrayan elleri kucağında kavuşmuş öylece oturuyordu. Arkasında ise perdesiz, geceleri mora çalan, eşyası az müzik odasında gölge bırakmadan yanan parlak elektrik ışığında daha bir morlaşan pencerenin köşesi kare şeklinde görünüyordu.

Çiçek elinde, tortop oturan Julia Craye Londra gecesinin içinden çıkıp gelmiş, geceyi de bir pelerin gibi arkasına takınmıştı sanki; gecenin çıplaklığı ve yoğunluğu ruhunun akıp gidişi ile birleşip bedenini çepeçevre saran birşey oluşturuvermiş gibiydi. Fanny bakakalmıştı.

Bir an için Fanny Wilmot'ın gözüne herşey saydam göründü; Miss Craye'in içini seyrediyor gibiydi, varlığının saf gümüş damlalar akıtan kaynağına kadar görüyordu. İyice geride geçmişinin derinliklerini, ta derinliklerini görüyordu. Vitrindeki yeşil Roma vazolarını gördü; korodaki çocukların kriket oynayışını duydu; Julia'nın kavisli merdivenlerden usulca bahçeye inişini gördü; derken sedir ağacının dibine çay döktüğünü gördü; yaşlı babasının ellerini kendi elleriyle yumuşacık sarmıştı, yaşadıkları o eski Katedral'in koridorları boyunca elinde marka işlenecek havlularla gidip geldiğini de görebiliyordu; yol boyu günlük hayatın sıradanlığından, gün be gün yaşlanmaktan, yaz gelince bazı giysileri giyememekten - çünkü onun yaşında giyilmeyecek denli afilliydiler - yakınıyordu. Hasta babasına bakışını; tüm benliği ile o tek hedefine yönelmiş, yoluna çıkabilecek herşeyi daha bir kararlılıkla küreyip temizleyişini; ucuza çıkardığı gezileri, sıkı sıkıya kapalı cüzdanından bu yolculuk ya da şu eski ayna için ne kadar çıkacağını hesaplayışını; insanlar ne düşünürse düşünsün aldırmadan kendi zevklerine sıkıca bağlı kalışını görüyordu. Julia'yı görüyordu kısacası.

Julia alevlenmişti. Julia tutuşmuştu. Gecenin içinde sönmüş beyaz bir yıldız gibi yanıyordu. Julia kollarını açtı; geldi kendisini dudaklarından öpüverdi. İşte Julia sonunda elde etmişti o şeyi.

'Slater'ın iğnelerinin başı yok' dedi Miss Craye tuhaf bir gülüşle kollarını gevşetirken. Çiçeği göğsüne iğnelerken Fanny Wilmot'ın parmakları titriyordu.

İNSANLIK SEVGİSİ

Prickett Ellis o öğledensonra Dennis Yard'da hızla yürürken Richard Dalloway'e rastladı, daha doğrusu tam geçerlerken birbirlerine şapkanın altından, omuz üzerinden attıkları kaçamak yan bakış büyüyüp tanımaya dönüşüverdi; yirmi yıldır görüşmemişlerdi. Aynı okulda okumuşlardı. Acaba Ellis ne yapıyordu? Baro işi? Evet, evet - davayı gazetelerden izlemişti. Fakat burada konuşmanın imkanı yoktu. O gece gelemez miydi? (hâlâ aynı yerde oturuyorlardı - tam köşeyi dönünce). Bir iki kişi çağrılıydı. Belki Joynson. 'Öyle züppe oldu ki' dedi Richard.

'Güzel - öyleyse bu gece görüşmek üzere' dedi Richard ve okuldan beri bir parça olsun değişmemiş şu ilginç dostunu (hâlâ o zamanki tombul, toparlak küçük çocuktu, müthiş önyargılı fakat aşırı zekiydi, Newcastle'i kazanmıştı) görmüş olmaktan 'korkunç mutlu' (yalan da değildi) yoluna gitti. Evet-uzaklaştı.

Oysa Prickett Ellis durmuş Dalloway'ın gözden kayboluşunu izlerken şu an onunla karşılaşmamış olmayı ya da en azından, çünkü insan olarak severdi onu, partisine gitmeye söz vermemiş olmayı diliyordu. Dalloway evliydi, partiler verirdi; bu ise hiç ona göre değildi. Şık giyin-

mesi gerekecekti. Yine de akşam ilerledikçe bir kez söylemiş bulunduğu ve kabalık etmek istemediği için gitmesi gerektiğine karar verdi.

Fakat ne korkunç bir eğlenceydi! Joynson da oradaydı; konuşacak ortak hiçbir konuları yoktu. Eskiden burnu büyük bir çocuktu Joynson, giderek kendisini daha fazla önemser olmuştu - hep buydu; orada Prickett Ellis'in tanıdığı bir kul daha yoktu. Bir tane bile. Yine de kendini tümüyle görevlerini yerine getirmeye vermiş, beyaz yeleği ile etrafta koşturup duran Dallowey'e birşey söylemeden bir anda kaçamayacağı için orada öyle durmak zorundaydı. Bu midesini bulandıran türden bir durumdu. Yetişkin, sorumluluk sahibi bay ve bayanların bunu hayatlarının her gecesi yaptığını düşünün. Çıt çıkarmadan duvara yaslandığında traşlı sağlıklı yanaklarındaki çizgiler derinleşti, çok fazla çalışmasına karşın hareket yaparak formunu koruyordu, buz tutmuş gibi dik bıyıklarıyla sağlam,sert bir görünüşü vardı. Doğruldu; dişlerini gıcırdattı. Aşırı özensiz giysisi onu derbeder ve sıska gösteriyordu.

Aylak, çene çalıp duran, kafaları bomboş fakat çok şık giyimli bu kibar hanımlar ve beyler konuşup gülüşmeye devam ediyorlardı; Prickett Ellis onları izlerken Fenner Bira Fabrikası'na karşı açtıkları davayı kazanıp iki yüz pound tazminat aldıklarında (ki almaları gerekenin yarısı bile değildi) gidip beşte birini kendisine saat almaya harcayan Brunnerlarla kıyasladı. Bu davranışları çok inceydi; insanın hoşuna giden türden birşey; şimdi bu aşırı giyimli, fesat, şanslı insanlara her zamankinden daha sert bakıyor, şu anki duygularını o sabah saat onbirde yaşlı Brunner ile eşi, bu son derece saygın ve temiz görünüşlü insanlar, ona bu küçük hediyeyi

vermek için aradıklarında, yaşlı adam 'davamızı büyük bir beceriyle götürdüğünüz için duyduğumuz minnet ve saygı'yı ifade eden konuşmasını hazırolda yapıp saati verdiğinde, Mrs. Brunner incecik sesiyle herşeyi nasıl ona borçlu olduklarını belirttiğinde duyduklarıyla karşılaştırıyordu. Tokgözlülüğünü yürekten takdir etmişlerdi - çünkü onlardan dava ücreti almamıştı.

Saati alıp şöminesinin rafına koyarken içinden hiç kimsenin o an yüzünü görmemesini dilediğini farketmişti. Bunun için uğraşmıştı - ödülü buydu; şu an gözlerinin önündeki insanlara o görüntü boyunca evinin odalarında dansedip durmuşlar da birden ortada bırakılmışlar gbi baktı; şimdi görüntü kaybolurken - Brunnerlar kaybolurken - sanki o görüntüden artakalan birşey gibi bu düşman kalabalığın karşısında yalnız kalmıştı; tümüyle sade ve basit bir insan, çok kötü giyimli, hiçbir havası ve hoşluğu olmaksızın orada bakaduran halktan bir insan (vücudunu dikleştirdi), basit bir adam, kötülüğe, toplumun acımasızlığı ve yozlaşmasına karşı duran sıradan bir insanoğlu olarak bir başına. Artık onları izlemeyecekti. Gözlüklerini takıp resimleri incelemeye koyuldu. Kitap isimlerine göz attı, çoğu şiir kitabıydı. Eskiden sevdiklerinden bir kısmını - Shakespeare'i Dickens'ı - tekrar okumayı ne kadar isterdi; keşke Ulusal Galeri'ye gidebilseydi yine, fakat yapamazdı - hayır, yapamazdı. Gerçekten yapılamazdı - dünyanın şu günkü haliyle. İnsanlar gün boyu sizden yardım ister, yardım etmeniz için gürültüler koparırken olmazdı. Zaman keyif zamanı değildi. Koltuklara, kağıt bıçaklarına ve güzel ciltli kitaplara baktı, asla kendine böyle lüksler edinecek zamanı ve çok şükür hevesi olmadığını bilerek başını salladı. Buradaki insanlar tütününe kaç para ver-

diğini, üstündeki giysileri ödünç aldığını bilseler düşüp bayılıverirlerdi herhalde. Tek lüksü Norfolk Broads'daki küçük yatıydı. Bunun için kendine izin vermişti. Yılda bir kez herkesten kaçıp kırlarda sırtüstü uzanmaya bayılıyordu. Eski kafalılıkla doğa, ağaç ve kır sevgisi diyebileceği o şeyden -ta çocukluğundan beri- ne kadar zevk aldığını bir bilseler şu nezih topluluğun ne kadar şaşıracağını düşündü.

Evet bu kibar insanlar şaşırırlardı. Gerçekten orada durmuş gözlüklerini tekrar cebine koyarken kendini her an daha da şaşkınlık verici bulmaya başlamıştı. Çok rahatsız edici bir duyguydu bu. Bunları - yani insanlığı sevdiğini, otuzbeş gram tütüne sadece beş pens verdiğini, doğaya bayıldığını - hissetmek huzursuzluk veriyordu. Bu zevklerin her biri isyana dönüşmüştü. Küçümsediği bu insanların onu durup kendini savunmaya, haklı çıkarmaya zorladıklarını hissetti. 'Ben sıradan bir insanım' deyip duruyordu. Daha sonra söylediği şeyi ise söylemiş olmaktan gerçekten utanıyordu fakat bir kez söylemişti. 'Ben kendi neslim için bir günde sizin tüm hayatlarınız boyunca yaptıklarınızdan fazlasını yaptım. 'Gerçekten kendine hakim olamıyordu, anı üstüne anı hatırlıyor, Brunnerların kendisine saat verişleri gibi - insanların iyiyürekliliğine, cömertliğine, onlara nasıl yardımcı olduğuna ilişkin ettikleri güzel sözleri kendine hatırlatıp duruyordu. Kendisini insanlığın sağduyulu, hoşgörülü bir uşağı olarak görüyordu. Övgülerini yüksek sesle tekrarlayabilmeyi isterdi. İyiliğine ilişkin bu hissin içinde kaynayıp duracak olması hoşuna gitmiyordu. İnsanların kendisi için söylediklerini kimseye söyleyememek daha da kötüydü. Tanrı'ya şükür, deyip duruyordu, yarın yeni işimde olacağım. Yine de şu an kapıya

doğru süzülüp eve dönmek tatmin etmeyecekti onu. Kalmalı, kendisini temize çıkarana dek kalmalıydı. Fakat nasıl yapacaktı bunu. Bütün bu oda dolusu insan içinde konuşabileceği tek bir kul bile tanımıyordu.

Sonunda Richard Dalloway çıkageldi.

'Miss O'Keefe'i tanıştırmak istiyorum' dedi. Miss O'Keefe gözlerinin ta içine baktı. Otuz yaşlarında, olduk-

ça mağrur ve ters tavırlı bir kadındı.

Miss O'Keefe dondurma ya da içecek bir şey istedi. Bunu getirmesini Prickett'dan istemesinin nedeni, ki çok küstahça ve anlamsızdı, o sıcak öğle sonrasında kare parmaklıklara abanıp içeriye bakan çok fakir, perişan bir kadın ile iki küçük çocuk görmüş olmasıydı. Onlar da içeri alınamazlar mı? diye düşünmüştü bir an acıma hissi bir dalga gibi kabarıp öfkesi taşarak. Fakat hayır, bir an sonra sanki kendi elleriyle kulaklarına bir tokat indirmiş gibi kendini kabaca payladı. Dünyanın tüm güçleri bile yapamazdı bunu. Topu alıp hemen geri fırlattı. Dünyanın tüm güçleri bile bunu yapamaz, dedi öfkeyle, işte onun için de bu tanımadığı adama emir verir gibi 'Bana bir dondurma getirin' demişti.

Daha yemeğe başlamamıştı ki, hiçbir şey yemeden yanında duran Prickett Ellis onbir yıldır partiye gitmediğini söyledi; üzerindeki elbiseyi kayınbiraderinden ödünç aldığını da; bu tür toplantılardan hoşlanmadığını, sıradan insanları oldum olası daha çok seven basit bir insan olduğunu da söyleyebilse çok rahatlayacaktı, ardından ona Brunnerlardan ve saatten sözedecekti (sonra da bundan çok utanacaktı) ki kadın:

'Fırtına'yı gördünüz mü?', diye sordu

Ardından (çünkü Fırtına'yı görmemişti) falanca kitabı okumuş muydu? Yine hayır, ardından, dondurmasını kenara koyarken, hiç şiir okumamış mıydı?

Prickett Ellis içinde bu genç kadının başını koparacak, kurban edecek, katledecek bir güç hissederek onu orada boş bahçede bir sandalyeye oturttu; herkes yukarı katta olduğu için burada kendilerini kimse rahatsız edemezdi; sadece hayali bir orkestranın çimenler üzerinde sinsi sinsi sürünen bir kediye, yaprakların sallanışına ve bir o yana bir bu yana yapalayan çin fenerlerini andıran sarılı kırmızılı yemişlere çılgınca eşliği gibi bir vızıltı, bir uğultu, bir çatırtı, bir şıngırtı duyuluyordu. Konuşmaları çok gerçekçi ve acı dolu bir zemin hazırlayan çılgın bir iskelet dansı müziği gibiydi.

'Ne kadar güzel!' dedi Miss O'Keefe.

Güzeldi tabii, küme küme siyah, göğe yükselen Westminster Kuleleri'yle çevrelenmiş şu küçük çim parçası, hele salondan sonra; sessizdi, o gürültüden sonra. Şu perişan kadın ve çocukların varlığı ise hâlâ bir gerçekti.

Prickett Ellis piposunu yaktı. Bu, kadını çok şaşırtacaktı; pipoyu sert tütünle doldurdu - otuzbeş gramı beş pens, yarım peni yani. Teknesinde nasıl uzanıp pipo içeceğini düşündü, kendisini gece yıldızlar altında, yalnız başına pipo içerken görebiliyordu. Çünkü bu gece hep buradaki insanların kendisini görecek olsalar ne düşüneceklerine kafa yorup durmuştu. Kibritini çizmesinin tabanında yakarken Miss O'Keefe'e orada öyle özellikle güzel birşey göremediğini söyledi.

'Belki' dedi Miss O'Keefe, 'siz güzelliğe önem vermiyorsunuz'.

(Ona Fırtına'yı görmediğini; kitap okumadığını; söylemişti ya; Bıyıkları, çenesi, gümüş saat zinciriyle çok da derbeder görünüyordu). Kadın bunun için bir kuruş bile harcamaya gerek olmadığını düşündü. Müzeler ücretsizdi, Ulusal Galeri de öyle tabii, kırlar da. Ne bahane gösterileceğini biliyordu tabii - bulaşık, yemek, çocuklar; fakat herşeyin kökeninde yatan, hepsinin söylemeye çekindiği şey şuydu; mutluluk aslında çok ucuzdu. Güzelliğe hiç bir bedel ödemeden sahip olunabilir.

Prickett Ellis kadını bunu yaşamaya bıraktı - bu solgun, mağrur ve ters kadını. Ona sert tütününden nefesler çekerek o gün neler yaptığını anlattı. Altıda uyanış; görüşmeler; pis bir gecekondu mahallesinde lağım kokuları arasında, ardından mahkeme.

Burada ona biraz kendi yaptıklarından sözetme isteğiyle duraladı. Bunun önüne geçmeyi başardı, yine de ara ara ima etmekten geri duramadı. İyi beslenen, iyi giyimli kadınların (kadın dudaklarını oynattı, çünkü zayıftı, giysisi de standartlara uymuyordu) güzellikten sözettiklerini duymaya gelemeyeceğini söyledi.

'Güzellik!' dedi. İnsanın dışında bir güzellik düşünemiyordu.

Böylece birlikte ışıkların sallandığı, bir kedinin pençesi havada ortada durup durduğu boş kahveye baktılar.

İnsansız bir güzellik? Bununla ne demek istemişti? Kadın aniden sordu.

Evet şimdi: Her yanını heyecan sarmış bir halde ona, duyduğu gururu gizlemeye çalışmadan Brunnerler ve saat hikayesini anlattı. İşte bence güzellik bu, dedi.

Kadın bu hikayenin kendisinde yarattığı dehşeti be-

lirtecek kelime bulamadı. Öncelikle kendini beğenmişliği, sonra insan duygularından sözedişindeki kabalık; bu dine küfretmek gibi bir şeydi; dünyada hiç kimse kendi neslinden olanları nasıl sevdiğini gösteren bir hikaye anlatmak zorunda değildi. Yine de adam o anları - yaşlı adamın nasıl ayakta dimdik konuşma yaptığını - anlatırken gözleri yaşla doldu; ah keşke ona da biri böyle deseydi. Fakat ardından yine insanlığın lanetlenmesine neden olan şeyin işte bu olduğunu; asla saatler süren dokunaklı sahnelerden öteye gidilemeyeceğini düşündü; Brunnerlar boyuna Prickett Ellislere konuşma yapacak, Prickett Ellisler de her zaman insan neslini nasıl sevdiklerini söyleyecekler; hep tembel, uzlaşmacı ve güzellikten korkar olacaklardı. Böylece tembellik, korku, dokunaklı sahne merakı derken tepkiler şiddetlendi. Bu adam hâlâ Brunnerlarıyla övünüp duruyordu; kadın da içeriye alınmayan fakir kadınlar için sonsuza, ta sonsuza dek acı çekmekle cezalandırılmıştı adeta. Öylece sessiz oturdular. İkisi de çok mutsuzdu. Çünkü Prickett Ellis kendi söylediklerinden hoşnut değildi; kadının dikenini koparacağına içeri itmişti; sabahla ilgili mutlu hayalleri berbat olmuştu. Miss O'Keefe'in aklı karışmış, canı sıkılmıştı.

'Korkarım ben kendi neslini seven şu çok sıradan insanlardan biriyim, dedi Prickett Ellis kalkarken.

Bunun üzerine Miss O'Keefe neredeyse bağırdı: 'Ben de öyle'.

İnsanlığın bu iki aşığı birbirlerinden nefret ederek, onlara bu güç, bu tüm gerçekleri ortaya seren akşamı yaşatan bir ev dolusu insandan nefret ederek kalktılar, bir kelime bile etmeden bir daha görüşmemek üzere ayrıldılar.

PROJEKTÖR

Onsekizinci yüzyıl Kont unun malikhanesi yirminci yüzyılda Klüp olarak kullanılıyordu. Büyük salonda sütunlar ve pırıl pırıl yanan avizelerin ışığı altında yemek yiyip Park'a bakan balkona çıkmak çok hoş oluyordu. Ağaçlar baştan aşağı yaprak doluydu, ay olunca insan kestane ağaçlarının üzerindeki pembe ve krem rengi süsleri görebilirdi. O gece ay yoktu, güzel bir yaz gününün ardından son derece ılık bir geceydi.

Mr. ve Mrs. Ivimey dostları ile balkonda kahvelerini yudumluyor, sigaralarını içiyorlardı. Onları konuşma zahmetinden kurtarmak, hiç çaba göstermeden eğlenmelerini sağlamak istercesine ışık demetleri dolaşıyordu gökyüzünde. Gerçi barış zamanıydı ama hava kuvvetleri tatbikat yapıyor, gökyüzünde hayali düşman uçakları arıyordu. Işık şüpheli bir noktayı ortaya çıkarmak için biraz duralıyor sonra bir yel değirmeninin kanatları ya da koskoca bir böceğin antenleri gibi dönüyor, oracıktaki cansız bir taş yüzeyini, tümden tomurcuğa durmuş bir kestane ağacını gözler önüne seriyordu. Derken aniden balkona vurdu, bir saniye öylece bir daire halinde ışıldadı - bu belki de bir kadının çantasındaki aynaydı.

'Bakın' diye bağırdı Mrs. Ivimey.

Işık geçip gitmişti. Tekrar karanlıkta kalmışlardı.

'Bu bana neyi hatırlattı asla tahmin edemezsin!' diye ekledi. Tabii hepsi tahminde bulundular.

'Hayır, hayır, hayır' diye karşı çıktı. Kimse tahmin edemezdi; sadece kendisi biliyordu; sadece o bilebilirdi, çünkü o adamın özbeöz torununun torunuydu. Hikayeyi de o anlatmıştı kendisine. Ne hikayesi? İsterlerse anlatmaya çalışacaktı. Oyuna daha zaman vardı.

'Nereden başlasam?' diye düşündü. '1820 yılından mı? Büyükbabamın çocukluk yılları olmalı o yıllar. Ben de çok genç sayılmam' (değildi ama çok bakımlı ve güzeldi), 'ben çocukken, yani hikayeyi bana anlattığında, çok yaşlıydı. Yer yer beyazlamış saçları ve mavi gözleriyle çok hoş bir yaşlı adam. Çocukken mutlaka çok güzeldi. Ama tuhaftı.. Tabii nasıl yaşadıklarını düşünce çok doğal geliyor' diye açıkladı. 'Adları Comber'dı. Para durumları kötülemişti. Aslında soyluydular; Yorkshire'da toprakları vardı. Onun çocukluğunda ise sadece kule kalmıştı. Kırların içinde küçük bir çiftlik evleri vardı. Biz on yıl önce gördük, gidip her yerini gezdik. Arabayı yolda bırakıp tarladan yürümemiz gerekti. Evin yolu yok. Öyle yapayalnız duruyor, otlar çit boyu uzamış... Etrafı gagalayan, odaların içine girip çıkan bir dolu civciv vardı. Herşey bozulup çürümeye terkedilmiş gibiydi. Kuleden aniden bir taş atıldığını hatırlıyorum.' duraladı. 'İşte orada yaşıyorlardı,' dedi sonra, 'yaşlı adam, kadın ve oğlan. Kadın karısı değildi, ne de çocuğun annesi. Bir çiftlik işçisi, yaşlı adamın karısı ölünce yanında kalsın diye aldığı bir kızdı. Belki de hiç ziyaretçileri olmayışının - evin tümden çürümeye terkedilişinin bir nedeni

de büydu. Kapının üzerinde bir arma; kitaplar, küflenmiş eski kitaplar hatırlıyorum. O tüm bildiklerini bu kitaplardan kendisi öğrenmiş. Eski kitapları, sayfalarından haritalar sarkan kitapları okur dururmuş, böyle derdi bana. Onları kulenin tepesine, yukarıya çekmişti - ip hâlâ duruyor, kırık basamaklar da. Pencere önünde hâlâ altı çıkmış bir sandalye var; pencere açık sallanıp durur, camları kırık, önünde kırlar boyunca, millerce uzanan manzara'.

Kulenin tepesindeymiş de açık sallanan pencereden bakıyormuş gibi durdu.

'Ne yazık ki,' dedi 'teleskobu bulamadık'. Arkada yemek salonunda tabak çanak gürültüsü arttı. Balkonda ise Mrs. Ivimey'in kafası karışmış görünüyordu, teleskobu bulamamıştı.

'Neden teleskop?' diye sordu biri.

'Neden mi? Çünkü teleskop olmasaydı,' deyip güldü, 'şimdi burada oturuyor olmayacaktım'.

Evet şu an gerçekten orada oturuyordu - bakımlı omuzlarına mavi bir şey atmış orta yaşlı bir kadın.

'Orada olmalıydı' diye toparladı, 'çünkü bana her gece büyükler yattıktan sonra teleskopla yıldızlara bakarak pencerede oturduğunu anlatırdı. Jüpiter, Aldebaran, Cassiopeia. 'Elini ağaçların üzerinde belirmeye başlayan yıldızlara doğru' salladı. Hava iyice kararıyordu. Projektör gökyüzünü, dolaşıyor orada burada durup yıldızlara bakıyor, her zamankinden daha bir parlak görünüyordu.

'Hepsi oradaydı' diye sürdürdü, 'yıldızlar. Ve o, benim büyük büyükbabam - o çocuk, kendi kendine: "Bunlar

ne? Niye varlar? Ya ben kimim?" diye sorular soruyordu, konuşacak hiç kimsesi olmayan, yalnız başına oturup yıldızlara bakan biri başka ne yapsın?

Susmuştu. Hepsi ağaçların üzerinden karanlığın içinden beliren yıldızlara baktılar. Öyle durağan, öyle değişmez görünüyordu ki yıldızlar. Londra'nın gürültüsü derinlere gömülmüştü. Bir yıl hiç bir şey değildi sanki. Çocuğun da onlarla birlikte yıldızlara baktığı duygusuna kapıldılar. Onunla birlikte kulede olduklarını, hepberaber yıldızlara baktıklarını hissettiler.

Derken arkalarında bir ses 'çok haklısın Cuma' dedi.

Hepsi dönmüş, hayalden kurtulup küt diye yeniden balkona düşmüşlerdi.

'Oysa bunu ona söyleyecek hiç kimse yoktu' diye mırıldandı. Mrs. Ivimey. Bir çift kalkıp uzaklaştı.

'Yalnızdı' diye söze başladı yeniden. 'Güzel bir yaz günüydü. Bir Haziran günü. Herşeyin sıcakta kıpırtısız durduğu o güzel yaz günlerinden biri. Tavuklar çiftliğin avlusunda yemliyor, yaşlı at ahırda tepiniyor, beybaba şekerleme yapıyordu. Mutfağa bitişik bulaşık bölmesinde de kadın bakraçları yıkıyordu. Galiba kuleden aşağı bir taş düşmüştü. Gün hiç bitmeyecek gibi görünüyordu. Çocuğun konuşacağı hiç kimse yoktu - yapacak hiç ama hiç bir şeyi de. Tüm dünya önünde uzanıyordu. Kırlar yükselip alçalıyor, gökyüzü kırlarla buluşuyordu, yeşil ve mavi, yeşil ve mavi, sonsuza ta sonsuza uzanan'.

Loş ışıkta Mrs. Ivimey'in sanki bu kulenin tepesinden kırlara bakar gibi çenesi ellerine dayalı balkondan sarktığını görebiliyorlardı.

'Sadece kırlar ve gökyüzü, kırlar ve gökyüzü, sonsuza,

ta sonsuza uzanan' diye mırıldanıyordu.

Derken bir şeyi yerine oturtmaya çalışır gibi bir hareket yaptı.

'Acaba teleskoptan yeryüzü nasıl görünüyordu?' diye sordu.

Parmaklarıyla bir şeyi döndürür gibi kısa hızlı bir hareket daha yaptı.

'Teleskobu çevirdi' dedi. 'Yeryüzüne ayarladı. Ufuk çizgisinin üzerindeki karanlık ağaç kümesinin üstüne ayarladı. Ayarladı ki görebilsin... her bir ağacı... her ağacı tek tek... ve kuşları... uçan ve konan... duman bulutunu... orada... ağaçların ortasında... ardından... aşağıda... daha aşağıda... (anlatırken o da aşağı çevirdi gözlerini)... bir ev vardı... ağaçlar arasında bir ev... bir çiftlik evi... herbir kiremiti seçiliyordu... kapının iki yanında tarhlar... içlerinde mavi, pembe çiçekler, belki ortancalar... 'Durdu...' Derken evden... başına mavi bir şey takınış bir kız çıktı... ve orada durup... kuşlara... güvercinlere yem attı... hepsi kızın etrafında kanat çırparak dolanıyordu... Ardından... bakın... Bir adam... Bir adam! Köşeyi dönüp çıkageldi. Kızı kollarının arasına aldı! Öpüştüler... öpüştüler'.

Mrs. Ivimey birisini öpüyormuş gibi kollarını açıp kapadı.

'Hayatında ilk kez - teleskobuyla kırların millerce ötesinde,bir erkeğin bir kadını öpüşünü görüyordu!'

Elindeki bir şeyi öne uzatır gibi oldu - büyük bir olasılıkla teleskoptu bu. Koltuğunda doğruldu.

'Derken çocuk merdivenlerden koşarak indi. Tarlalar boyunca koştu. Dar yollar boyunca, ana yolun başına

çıkana dek, ağaçlar arasından koştu. Millerce koştu, tam yıldızlar ağaçlar üzerinden görünmüşken eve vardı... her yanı toz toprak içinde, ter içinde....'

Sanki onu görmüş gibi durdu Mrs. Ivimey.

'Sonra, sonra... sonra ne yaptı? Ne söyledi? Ya o kız...' diye sıkıştırdı dinleyenler.

Mrs. Ivimey'in üzerine bir ışık demeti düştü; sanki biri bir teleskobun merceğini üzerine odaklanıştı (Düşman uçağı arayan hava kuvvetleriydi bu). Ayağa kalkmıştı. Başında mavi bir şey vardı. Bir kapı eşiğinde şaşkın durur gibi ellerini kaldırmıştı.

'Ah, evet şu kız... O benim-', sanki 'benim' diyecekmiş gibi duraladı. Hemen kendine gelip durumu düzeltti. 'O benim büyük büyükannemdi' dedi.

Mantosunu aranarak döndü. Arkasındaki sandalyenin üzerindeydi.

'Söylesene - şu öbür adam, köşeyi dönüp gelen adam ne oldu?' diye sordular.

'Adam mı? Ha şu adam' diye mırıldandı Mrs. Ivimey, mantosunu el yordamıyla almak üzere eğilmişti (çünkü projektör artık balkona vurmuyordu), 'O galiba ortadan kayboldu'.

'Işık' dedi giyinmeyi sürdürerek' sadece oraya buraya düşüyor'.

Projektör geçip gitmişti. Artık Buckingham Sarayı'nın düz geniş yüzeyine vuruyordu. Onların da oyuna gitme vakitleri gelmişti.

MİRAS

'Sissy Miler'a' Gilbert Clandon karısının çalışma odasındaki küçük masanın üzerinde yığılı yüzük ve broşlar arasında duran inci broşu alırken üzerindeki yazıyı okudu: 'Sissy Miller'a, sevgilerimle'.

Sisy Miller'ı, yani sekreterini, bile hatırlamış olmak tam Angela'ya yakışır bir davranıştı. Yine de Gilbert Clandon Angela'nın her şeyi böylesine düzenli bırakmış olmasına, dostlarının herbirine şöyle ya da böyle küçük bir armağan hazırlamış olmasına bir kere daha hayret etmekten alamadı kendini. Sanki ölümünü önceden görmüştü. Oysa, altı hafta önce, bir sabah evden çıkana; Piccadilly'de kaldırırndan inip de o arabanın altmda kalana dek sapasağlamdı.

Sissy Miller'ı bekliyordu. Gelmesini o istemişti; yanlarında çalıştığı onca yıldan sonra bu kadına bir şekilde teşekkür etmek gerektiğini düşünüyordu. Gerçekten, diye geçirdi, orada oturmuş beklerken, Angela'nın herşeyi böylesi düzenli bırakmış olması ne kadar tuhaf. Herbir dostuna sevgisini gösteren şöyle ufak bir armağan bırakılmıştı. Her yüzüğün, her kolyenin, her ufak çin işi kutunun - küçük kutalara tutkundu karısı - üzerine bir isim yazılmıştı. Herbir parçanın Gilbert'ta anısı vardı. Bunu kendisi almıştı ona; birgün Venedik'te bir arka sokakta

üzerine atıldığı şu şeyi - yakut gözlü, mineli yunusu. Sevinçten nasıl da küçük bir çığlık attığını hatırlayabiliyordu. Kendisi için, günlüğü dışında, özel hiçbir şey bırakmamıştı. Yeşil deri kaplı onbeş küçük cilt, arkada yazı masasının üzerinde duruyordu. Çok ender - tartışmalarının diyemedi, atışmalarının diyelim - bir kısmı bu günlük yüzündendi. Ne zaman içeri girip karısını yazarken bulsa Angela hemen günlüğünü kapatır ya da elini sayfaya koyardı. 'Olmaz, olmaz, olmaz' deyişi kulaklarındaydı'. Ben öldükten sonra - belki'. İşte miras olarak bunu bırakmıştı kendisine. O yaşarken paylaşmadıkları tek şeydi bu. Karısının kendisinden çok yaşayacağına kesin gözle bakmıştı hep. Keşke o an durup önüne bakmış olsaydı; şimdi hayatta olacaktı. Oysa kaldırımdan dosdoğru inivermişti, şöför soruşturmada böyle demişti. Adama durma fırsatı vermemişti... Derken koridordaki sesler düşüncelerini böldü.

'Miss Miller, efendim' dedi hizmetçi kız.

Kadın içeri girdi. Onu şimdiye dek hiç yalnız görmemişti, ne de gözyaşları içinde. Çok perişandı, bu da doğaldı. Angela onun için bir patrondan çok öteydi. Bir dosttu. Gilbert ona bir sandalye çekip oturmasını söylerken içinden, kendi ayarındaki herhangi bir kadından farkı yok, diye geçirdi. Binlerce Sissy Miller vardı - ellerinde evrak çantaları siyahlar giymiş ufak tefek silik kadınlar. Oysa Angela insanları anlamadaki o üstün dehası ile Sissy Miller'ın her yönünü keşfedivermişti. Öylesine ağzısıkı, öylesine sakin, öylesine güvenilirdi ki, insan ona bir çırpıda herşeyini anlatabilirdi.

'Özür dilerim, Mr. Clandon' dedi.

Gilbert birşeyler geveledi. Elbette anlıyordu. Zaten bu

çok doğaldı. Karısının onun için ne anlam taşıdığını tahmin edebiliyordu.

'Burada çok mutluydum' dedi etrafa bakınarak. Gözleri Gilbert'in arkasında kalan yazı masasına takıldı. Burada çalışıyorlardı - o ve Angela. Çünkü Angela şöhretli bir politikacının karısının payına düşen işlerden nasibini almıştı. İşinde kocasının en büyük yardımcısıydı. Çokluk onu ve Sissy'yi o masada oturur - Sissy daktilonun başında onun dikte ettirdiği mektupları yazarken görürdü. Şu an Miss Miller da bunu düşünüyor olmalıydı. Şimdi tüm yapacağı karısının bıraktığı broşu ona vermekti. Hiç de uygun bir hediye gibi görünmüyordu ya. Ona bir miktar para ya da daktiloyu bırakmış olsa daha iyiydi. Ama üzerine yazılmıştı - 'Sissy Miller'a sevgilerimle' diyordu. Broşu alıp önceden hazırladığı küçük bir konuşma eşliğinde ona verdi. Bunun değerini bileceğinden emindi, öyle dedi. Karısı bunu sık sık takardı... Alırken kadın da önceden tasarlamış gibi hep değerli bir varlığı olarak kalacağını söyledi. Herhalde, diyordu Gilbert, bu inci broşu takabileceği başka giysileri vardır. İş üniforması gibi kısa siyah bir ceketle etek vardı üzerinde. Birden, tabii ya, yasta olduğunu hatırladı. O da bir felaket geçirmişti - çok sevdiği erkek kardeşi Angela'dan bir iki hafta kadar önce ölmüştü. Bir kazaydı yanılmıyorsa? Tam hatırlayamıyordu - Angela'dan duymuştu o kadar. İnsanların hislerini paylaşmadaki eşsiz yeteneği ile Angela perişan olmuştu. O arada Sissy Miller kalkmış eldivenlerini giyiyordu. Belli ki kendisini rahatsız etmemesi gerektiğini düşünmüştü. Fakat ona geleceği ile ilgili birşeyler sormadan gitmesine izin veremezdi. Bir planı var mıydı? Herhangi bir şekilde yardımı olabilir miydi?

Bir zaman daktilo yazdığı, şimdi ise günlüğün durduğu masaya bakıyordu kadın. Angela'nın anısıyla dopdolu, yardım teklifine bir süre cevap veremedi. Bir an anlamamış gibi baktı. Bunun üzerine Gilbert 'Planlarınız nedir, Miss Miller?' diye yineledi.

'Planlarım mı? Ah, önemli değil, Mrs. Clandon,' dedi. 'Lütfen benim için endişelenmeyin'.

Bunu para konusunda yardıma ihtiyacı olmadığı şeklinde yorumladı. Bu türden herhangi bir teklifi mektupla yapmak daha iyi olurdu diye düşündü. Şu an tek yapabileceği elini tutup, 'Unutmayın, Miss Miller, herhangi bir şekilde yardımcı olabilirsem, sevinirim...' demekti. Ardından, kapıyı açtı. Kadın bir an aklına ansızın bir şey gelmiş gibi eşikte duraladı.

'Mr. Clandon' dedi ilk defa dosdoğru gözlerine bakarak, Gilbert da ilk kez gözlerindeki o anlayışlı fakat kuşkulu ifadeyle karşılaştı. 'Ne zaman olursa' dedi, size yardım edebileceğim bir şey olursa, unutmayın bunu karınızın anısına, bir zevk sayarım...'

Böylece çıktı, gitti. Sözlerinde ve onlara eşlik eden bakışında tuhaf bir şey vardı. Neredeyse Gilbert'ın ona mutlaka ihtiyacı olacağına inanmış ya da bunu umuyor gibiydi. Yerine dönerken aklına ilginç hatta saçma bir fikir geldi. Yoksa onca yıl dönüp bakmadığı bu kızcağız, romanlardaki gibi, kendisine karşı birşeyler mi beslemişti? Geçerken aynadaki yansısına takıldı. Ellisini geçmişti; aynadaki haliyle hâlâ son derece seçkin görünüşlü bir adam olduğunu kabul etmekten de kendini alamadı.

'Zavallı Sisy Miller!' dedi içten içe gülerek. Bu espriyi karısıyla paylaşmayı ne denli isterdi! Farkında olma-

dan onun günlüğüne gitti ayakları. Rasgele bir yerini açıp okudu: 'Gilbert öyle harika görünüyordu ki...' Sanki kafasındaki soruya cevap vermişti Angela. Elbette kadınlar seni çekici buluyor, demeye getiriyordu. Şüphesiz Sissy Miller da onlar arasındaydı. Okumaya devam etti. 'Onun karısı olduğum için öyle gurur duyuyorum ki!' Kendisi de hep gururlanmıştı onun kocası olmaktan. Dışarıda yemek yediklerinde, kaç kez masadan ona bakıp kendi kendine, 'Buradaki en güzel kadın O!' demişti. Okumaya devam etti. Parlamento'ya aday olduğu o ilk yıl. Seçim bölgesini birlikte dolaşmışlardı. 'Gilbert oturduğunda büyük bir alkış koptu. Dinleyicilerin tümü ayağa kalkıp "O çok iyi bir dosttur' şarkısını söylediler. Çok duygulandım. 'Bunu o da hatırlıyordu. Tam yanındaki sırada oturmuştu. Kendisine bakışını, gözlerinin nasıl yaşardığını dün gibi hatırlıyordu. Sonra? Sayfaları çevirdi. Venedik'e gitmişlerdi. Seçimden sonraki o mutlu tatili hatırladı. 'Florian'da dondurma yedik'. Gülümsedi - öyle çocuksuydu ki; dondurmaya bayılırdı. 'Gilbert bana Venedik tarihiyle ilgili çok ilginç bilgiler verdi. Dedi ki eski Venedik dükaları...' bütün bunları o okullu küçük kız yazısıyla karalamıştı. Angela'yla seyahat etmenin keyifli yanlarından biri öğrenmeye çok hevesli oluşuydu. 'Öyle cahilim ki', derdi, sanki çekici taraflarından biri de bu değilmiş gibi. Ardından - bir sonraki cildi açtı - Londra'ya geri dönmüşlerdi. 'İyi bir etki bırakmayı çok istiyordum. Nikah elbisemi giydim.' Şu an onu yaşlı Sir Edward'ın yanında oturmuş, bu heybetli koca adamı, patronunu, fethederken görüyor gibiydi. Bölük pörçük yazdıklarını bir anıdan diğerine atlayıp tamamlayarak okumaya hızla devam etti. 'Avam Kamarası'nda yemekteydik... Lovegrovelarda gece toplantısı. Lady L.

bana Gilbert'in karısı olarak sorumluluklarımın farkında mıyım diye sordu?' Derken, yıllar geçtikçe - yazı masasından yeni bir cilt almıştı - kendisini işine daha bir vermiş olmalıydı... Tabii karısı da daha çok yalnız kalıyordu... Belli ki çocuklarının olmayışını epey dert ediyordu. Bir bölümde 'Gilbert'e bir oğul vermeyi ne kadar isterim!' diyordu. Tuhaf, kendisi ise bunu hiç dert etmemişti. Yaşamları zaten dolu ve renkliydi. O yıl hükümette küçük bir görev almıştı. Sadece ufak bir görev, karısının yorumu ise şöyleydi: 'Artık onun Başbakan olacağından iyice eminim! 'Evet işler farklı gelişseydi olabilirdi de. Burada durup, neler olabilirdi diye geçirdi içinden. Politika bir kumar diye düşündü; fakat oyun henüz bitmemişti. Daha ellisindeydi. Gözleri hızla önemsiz küçük ayrıntılarda, karısı için yaşamın ta kendisi demek olan ufak tefek, mutlu günlük olaylarda gezindi.

Başka bir cildi alıp rasgele açtı. 'Ah ne korkağım! Bu şansı da elinden kaçırdım. Fakat düşünmesi gereken onca şey varken kendi işlerimle başını ağrıtmak bencillik gibi geldi. Başbaşa geçirdiğimiz akşamlar çok azaldı'. Bu ne demek oluyordu? Evet, işte açıklaması buradaydı - Doğu Yakası'ndaki işini kasdediyordu. 'Tüm cesaretimi toplayıp sonunda Gilbert'le konuştum. Öyle tatlı, öyle iyiydi ki. Hiç karşı çıkmadı'. O konuşmayı hatırlıyordu. Ona kendini çok boş, işe yaramaz hissettiğini söylemişti. Kendine ait bir işi olsun, birşeyler yaparak insanlara yardım etsin istiyordu - tam şu koltukta oturmuş bunu söylerken nasıl da tatlı tatlı kızardığını hatırladı. Ona biraz takılmıştı. Eviyle, kocasıyla uğraşmak nesine yetmiyordu? Yine de bu onu mutlu edecekse elbette itirazı yoktu. Ne istiyordu? Bir kampanya mı? Komite mi? Yalnız kendisini hasta edene kadar çalışmayacağına söz

vermeliydi. Ondan sonra her Çarşamba Whitechapel'a gittiği anlaşılıyordu. Gideceği günler giydiği elbiselerden nasıl nefret ettiğini hatırlıyordu. Fakat belli ki Angela işini çok ciddiye almıştı. Günlük şu tip notlardan geçilmiyordu: 'Mrs. Jones'u gördüm... On çocuğu var... Kocası kolunu kazada kaybetmiş... Lily'e iş bulmak için elimden geleni yaptım'. Sayfa atlaya atlaya devam etti. Kendi adı giderek daha az geçmeye başlamıştı. İlgisi dağıldı. Hele bazı kısımlar onun için hiç bir anlam taşımıyordu. Örneğin: 'B.M. ile sosyalizm üzerine ateşli bir tartışmaya girdik'. Bu B.M. de kimdi? Baş harflerinden çıkaramadı; belki toplantılarından birinde tanıdığı bir kadındır diye geçirdi. 'B.M. zengin zümreye ağır bir dille saldırdı... Toplantıdan sonra eve B.M. ile yürüdüm, onu ikna etmeye çalıştım. Fakat öyle dediği dedik bir adam ki'. Demek B.M. erkekti - hiç şüphe yok şu kendini 'aydın' sayan, Angela'nın deyimiyle son derece katı, dediği dedik tiplerdendi. Karısının onu çağırıp görüştüğü de açıktı. 'B.M. akşam yemeğine geldi. Minnie'nin elini sıktı!'. Bu ünlem işareti kafasındaki tiplemeye ufak bir değişiklik getirdi. Öyle görünüyordu ki bu B.M. mutfak hizmetçilerine pek alışık değildi, gidip Minnie'nin elini sıkmıştı. Herhalde havasını gelip hanımların salonlarında atan bir parça evcilleşmiş işçilerdendi. Gilbert iyi tanırdı bu tipleri, ve bu tür insanlardan - şu B.M. kim olursa olsun - özellikle hoşlanmıyordu. Al işte yine o. 'B.M. ile Londra Kulesi'ne gittik... Devrimin eli kulağında dedi... Dedi ki bir Yalancı Cennet'te yaşıyormuşuz'. Bu tam B.M.'nin edeceği türden bir laftı. Gilbert sesini duyar gibiydi. Tipini de iyice net canlandırabiliyordu - hayatında bir gün olsun hakkıyla çalışmamış o tipler gibi tüvit giymiş, kırmızı kravat takmış, sert sakallı ufak tefek tıknaz bir adam.

Şüphesiz Angela onun ruhunu okuyacak kadar akıllıydı. Okumaya devam etti. 'B.M. - hakkında hiç de hoş olmayan şeyler söyledim'. İsim dikkatle karalanmıştı. 'Ona - 'ın aşağılanmasını artık dinlemeyeceğimi söyledim'. İsim yine silinmişti. Kendi ismi olabilir miydi bu? İçeri girdiğinde Angela neden telaşla sayfayı kapatmıştı? Bu düşünce B.M.'ye karşı nefretini daha da artırdı. Bu odada kendisiyle ilgili laflar etmek küstahlığını göstermişti. Angela neden kendisine sözetmemişti acaba? Birşeyler saklamak huyu değildi; doğruluk timsaliydi o. B.M. ile ilgili her cümleyi okuyarak sayfaları çevirdi 'B.M. bana çocukluğunu anlattı. Annesi temizliğe gidermiş... Bunu düşününce böyle lüks içinde yaşamaya dayanamıyorum... Bir şapkaya altmış pound!' Keşke anlayamayacağı kadar güç sorularla o küçücük kafasını karıştırmak yerine kendisiyle konuşsaydı. Ona kitaplar vermişti.. Karl Marx, Yaklaşan Devrim. B.M. başharflerini, B.M., B.M. sürekli yineleniyordu. Neden ismi açık açık yazmıyordu hiç? Bu başharflerin kullanımında Angela'ya yakıştıramadığı bir teklifsizlik, bir yakınlık vardı. Yüzüne de B.M. mi diyordu? Okumayı sürdürdü. 'Akşam yemeğinden sonra B.M. çıkageldi. Allahtan yalnızdım. 'Topu topu bir yıl önce oluyordu bu. 'Allahtan' - neden Allahtan - 'yalnızdım'. O gece kendisi neredeydi? Randevu defterinde o tarihi aradı. Mansion House'da yemek yenen geceydi. B.M. ile Angela da geceyi başbaşa geçirmişlerdi! O geceyi hatırlamaya uğraştı. Eve döndüğünde Angela yatmamış bekliyor muydu? Oda her zamanki gibi mi görünüyordu? Masada kadehler var mıydı? Koltuklar birbirine yaklaştırılmış mıydı? Mansion House'daki yemekte yaptığı konuşma dışında hiçbir şey, en ufak bir şey bile hatırlamıyordu. Olanlar, karısının kendisinin tanıma-

dığı bir erkeği yalnızken eve alması, ona giderek daha da anlaşılmaz geliyordu. Belki bir sonraki ciltte bir açıklama bulabilirdi. Hızla, günlüklerin karısının ölümüyle yarım kalan son cildine uzandı. İşte daha ilk sayfada yine o lanet herif. 'B.M. ile birlikte yemek yedik... Çok sıkıntılı bir hali vardı. Artık birbirimizi anlamaya geldi sıra, dedi... Dinletmeye çalıştım. Fakat boşunaydı. Beni tehdit etti; eğer yapmazsam...' sayfanın geri kalan kısmı kazınmıştı. 'Mısır, Mısır, Mısır' yazmıştı tüm sayfaya boydan boya. Tek bir kelime bile anlayamıyordu; bunun ancak bir anlamı olabilirdi: Bu aşağılık herif ona metresi olmasını teklif etmişti. Bu odada yalnızlarken! Kan Gilbert Clandon'un beynine sıçradı. Sayfaları hızla çevirdi. Karısının yanıtı ne olmuştu? Başharfler yoktu artık. Sadece 'o' diye sözediyordu. 'Yine geldi. Ona karar veremediğimi söyledim... Beni bıraksın diye yalvardım'. Demek adam ona kendi evinde zor kullanmaya kalkmıştı. İyi ama karısı neden ona açık açık söylememişti? Bir an bile olsa nasıl kararsızlık gösterebilmişti? Ya sonra: 'Ona bir mektup yazdım'. Sonraki sayfalar boş bırakılmıştı. Ardından şu yazılıydı: 'Mektubuma cevap yok'. Yine boş bir kaç sayfa ve ardından : 'Dediğini yaptı'. Sonra, ondan sonra ne vardı? Sayfaları ardı ardına çevirdi. Hepsi boştu. Fakat ölümünden tam bir gün önce şu not vardı: 'Ben aynı cesareti gösterebilecek miyim?' Bitmişti.

Defter Gilbert Clandon'ın elinden kayıp yere düştü. Karısı geliyordu gözünün önüne. Piccadilly'de kaldırımda duruyordu. Gözlerini bir noktaya dikmiş, yumruklarını sıkmıştı. Tam o an gelmişti araba...

Buna dayanamıyordu. Gerçeği öğrenmeliydi. Telefona ilerledi.

'Miss Miller!' Sessizlik oldu. Ardından odada kıpırtılar duydu.

'Buyrun, ben Sissy Miller' - sonunda cevap gelmişti.

'Bu B.M. de kim?' diye kükredi.

Telefondan odadaki ucuz saatin tik taklarını duydu, ardından derin bir iç çekiş geldi. Sonunda şöyle dedi:

'Kardeşimdi.'

Demek kardeşiydi; intihar eden kardeşi. Sissy Miller'in 'Açıklamamı istediğiniz bir şey var mı?' dediğini duydu.

'Hayır, yok!' diye haykırdı. 'Yok!'

İşte mirasını teslim almıştı. Karısı ona gerçeği bırakmıştı. Sevgilisine kavuşmak için kendini yolun ortasına atmıştı. Kocasından kurtulmak için atmıştı.

AYRI DÜNYALAR

Mrs. Dalloway tanıştırdı ikisini, bu adamdan hoşlanacaksın dedi. Konuşmaları daha bir şey söylenmeden bir kaç dakika önce başlamış sayılırdı aslında. Çünkü Mr. Serle de Miss Anning de göğe bakıyordu, gözyüzü ikisinin de zihninde apayrı fikirler uyandırıyordu; ta ki Miss Anning Mr. Serle'ü yanında iyice ayrımsayıp artık göğü olduğu gibi değil de Roderick Serle'ün uzun gövdesi, kara gözleri, kır saçları, kenetli elleri ve ciddi, hüzünlü (gerçi ona 'sahte hüzün' diyorlardı ya) yüzüyle daha bir anlam kazanmış halde görünceye dek; aptalca olduğunu bile bile kendini 'Ne güzel bir gece' demek zorunda hissetmişti.

Ne aptallık! Hem de büyük aptallık! Tabii insan kırkında gökyüzü karşısında aptallaşmasın da ne yapsın? En bön ahmakları, saman kafalıları da, Mrs. Dallaway'ın penceresinde atom zerreleri gibi duran şu kadın ile Mr. Serle'ü de bir ayışığı bulutu ardında böcekten farksız gösteren gökyüzü.

'Evet!' dedi Miss Anning, divanın yastığına pat pat vurarak. Adam da yanına oturmuştu. Dedikleri gibi 'sahte hüzün' müydü yüzündeki? Söylenen, yapılan herşeyi anlamsız kılan gökyüzünün de etkisiyle son derece beylik

bir laf daha etti:

'Ben küçük bir kızken Canterbury'de bir Miss Serle vardı.'

Aklı gökyüzünde, Mr. Serle'ün gözünde hemen tüm atalarının mezarları mavi romantik bir ışıkla canlandı, gözleri iri açılmış, koyulaşmış bir halde 'Evet', dedi.

'Kökenimiz Kral William ile gelen Normandiya'lı bir aileye dayanır. Katerdal'de gömülü bir Richard Serle vardır. Nişan almış bir şövalyeydi'.

Miss Anning büyük bir şans eseri kör atışla doğru adamı vurduğunu anladı. Ayın da etkisiyle (ay onun gözünde erkeklerin sembolüydü, şu an ayı perde aralığından görüyor ve kana kana yudumluyordu) herşeyi söyler olmuştu, sahtesinin altına gömülü doğru adamı kazıp çıkarmaya koyulmuştu kendince: 'Hadi Stanley, hadi,' diyerek - anahtar kelimelerindendi bu, gizli bir mahmuz ya da orta yaşlıların kökleşmiş kötü bir huyu kırbaçlamak için sıkça kullandıkları bir kırbaç gibiydi bu kelimeler, onun kötü huyu ise acınası utangaçlığı, daha doğrusu üşengeçliğiydi, çünkü cesaretsizliğinden değil enerjisizlikten kaynaklanıyordu, özellikle de bir anlamda kendisini korkutan erkeklerle konuşurken, sözleri hep sıkıcı, beylik laflara dönüp tükeniveriyordu, çok az erkek arkadaşı vardı zaten - çok az yakın arkadaş demeli, diye düşündü, iyi de onları gerçekten istiyor muydu? Hayır. Sarah vardı, sonra Arthur, kulübe, yiyecekler ve bir de şu şey, diye düşündü; şu an Mr. Serle'ün yanında otururken bile diğer insanlarda olmadığına inandığı bir deste mucizeye sahip olma duygusuna kendini kapıp koyveriyordu (Arthur'un, Sarah'ın, kulübenin ve yiyeceklerin tek sahibi kendisiydi çünkü). O derin sahiplen-

me hissine bir kere daha bıraktı kendini, bu his ve ay (müzikti o şey, aydı) vardı ya onların sayesinde her an bu adamı ölmüş Serlelerin gururuyla başbaşa bırakıp gidebilirdi. Hayır! Bu tehlikeliydi - böylesi uyuşukluğa dalmamalıydı - daha bu yaşta. 'hadi Stanley, hadi,' dedi içinden ve sordu:

'Canterbury'i bilir misiniz?'.

Canterbury'i bilir miymiş! Ne saçma bir soru diye düşünerek gülümsedi Mr. Serle - büyük olasılıkla bir müzik aleti çalan, akıllı görünüşlü, güzel gözlü, çok güzel bir antika kolye takmış olan bu sessiz, tatlı hanımın bunun ne demek olduğunun farkında bile olmadığını düşünüyordu. Centerbury'i bilir miymiş! Yaşamının en güzel yılları, tüm anıları, hiç kimseye söyleyemediği ancak yazmaya çalıştığı (bir iç geçirdi) ah, yazmaya çalıştığı herşey Canterbury'de geçmişti; gülesi geldi birden.

İç çekişi, ardından gülüşü, hüznü ve mizah duygusu insanların onu beğenmelerine yetiyor da artıyordu, o da biliyordu bunu fakat beğenilmek hayak kırıklığını onaramıyordu, eğer insanların beğenisiyle geçiniyorsa (sevimli hanımlara uzun, uzun, uzun ziyaretlerde bulunuyorsa biraz da), içi burkularak yapıyordu bunu, çünkü hayatta elde edebileceklerinin, küçükken Canterbury'de yapmayı düşlediklerinin onda birini bile yapabilmiş değildi. Bir yabancının yanında ümitleri tazeleniyordu, çünkü kendisine verdiği sözleri tutmadığını hatırlatan olmuyordu, cazibesine kapılarak herşeye baştan başlayabileceğini hissettiriyorlardı ona - ellisinde! Bu kadın bahar gibi gelmişti. Tarlalar, çiçekler ve gri yapılar damla damla zihnine süzülüyor, tenhalarda, zihninin karanlık duvarlarında gümüş damlalar oluşturup düşüyor-

lardı. Böyle hayallerle başlardı hep şiirleri. Şu an bu sessiz kadının yanında otururken hayal kurma isteği duyuyordu.

'Evet, Canterbury'yi bilirim' dedi anı yüklü, duygulu bir sesle; Miss Anning ihtiyatlı soruları davet ettiğini düşündü bu sesin, zaten Mr. Serle'ün çoğu insana ilginç gelen yönü de buydu; aslında büyük talihsizliği, konuşmaya girişteki müthiş rahatlık ve uyumuydu; her parti sonunda (bir mevsim boyu her gece dışarıda olduğu olurdu) yaka düğmelerini çıkarıp, anahtarlarını ve bozukluklarını tuvalet masasına koyarken, kahvaltıya inerken, masada karısının karşısında birden değişip aksi ve kaba konuşurken aklından hep talihsizliği geçerdi. Karısı yatalaktı, dışarı çıkamıyordu, bazen eski arkadaşları ziyaretine gelirdi, çoklukla Hint felsefesi, değişik tedavi şekilleri ve yeni doktor isimleriyle ilgilenen kadınlardı bunlar; bu konulara Roderick'in tepkisi ise karısının hafif bir sitem ve bir iki damla yaş dışında karşılık veremeyeceği cinsten iğneli bir küçümseme olurdu - başarısızlığının nedeninin kendisini bir türlü toplumdan, kadınlarla arkadaşlık etmekten, ki bu çok önemliydi onun için, uzak tutup yazmaya veremeyişi olduğunu düşünürdü hep. Kendini hayata öyle derinden kaptırmıştı ki işin burasında hep bacak bacak üstüne atıp (her hareketinde bir özgürlük, bir seçkinlik vardı) suçu kendisinde değil Wordsworth'ünkine benzettiği o çok yönlü kişiliğinde aramaya koyuluyordu. İnsanlara bu denli çok şey verdiğine göre, başını ellerine dayamış düşünüyordu, onlar da karşılık olarak kendisine yardım etmeliydiler; işte konuşmasının büyüleyici, heyecan verici, biraz da iddialı prelüdü buydu; zihninde hayaller son hız köpürüp taşıyordu.

'Tıpkı bir meyve ağacı gibi şu kadın - çiçeğe durmuş bir kiraz ağacı gibi' dedi gençten, saçında hoş kırlar olan bir kadına bakarak. Hayal etmesi güzel diye geçiriyordu öte yanda Ruth Anning - çok güzel, fakat bu seçkin, hüzünlü havalı adamdan ve hareketlerinden hoşlandığını söyleyemeyecekti; insanın duygularının böylesi etki altında kalması tuhaf diye düşündü. Şu an liflerini tıpkı bir deniz lalesinin uzantıları gibi doymaz bir iştahla oraya buraya fırlatmış, kah korkutuyor, kah azarlıyordu; beyni ise miller ötede sessiz, uzak, ta yükseklerde ileride işine yarayacak mesajlar toplamakla meşguldü. Birileri Roderick Serle'den bahsedecek olursa duraksamadan 'hoşlanıyorum,' ya da 'hoşlanmıyorum,' deyiverecekti, sonra da bu görüşü hiç değiştirmeden her yerde kullanacaktı. İnsan ilişkilerine ışık tutan, tuhaf ağır bir düşünce.

'Sizin Canterbury'yi bilmenize şaşırdım doğrusu' dedi Mr. Serle. 'İnsan,' diye devam etti (kır saçlı kadın geçmişti) ' şans eseri, kazara kendisi için büyük önem taşıyan bir şeye ucundan dokunan biriyle karşılaşınca hep şaşkınlığa düşer, eminim sizin için de Canterbury şirin eski bir kasabadan başka bir şey değil. Bir yaz teyzenizle filan mı kaldınız orada?' (Ruth Anning de Canterbury gezisi ile ilgili tam bunları anlatacaktı ona). 'Çevreyi gezip gitmiş bir daha da görmemişsinizdir'.

Varsın öyle düşünsündü, bu adamı sevmemişti, kendisi hakkında saçma sapan şeyler düşünerek gitmesine aldırmayacaktı. Çünkü Canterbury'de geçirdiği o üç ay son derece ilginçti. Gerçi hiç hesapta yoktu böyle bir gezi, teyzesinin bir arkadaşının, Miss Charlotte Serle'ün yanına gitmişti, herşeyi en ince ayrıntısına kadar hatırlıyordu. Şu an bile Miss Serle'ün gökgürültüsü için söylediklerini kelime kelime tekrarlayabilirdi. 'Gece ne za-

man uyansam ya da gökgürültüsü duysam "Biri öldü" diye düşünüyorum. 'Kalın, tüylü, elmas motifli halıyı, elinde boş çay fincanı gökgürültüsü üzerine laflar eden yaşlı kadının kırpıştırıp durduğu kızarık, kahverengi gözlerini görür gibiydi. Canterbury de hep gözünün önündeydi; her yanda fırtına bulutları, kurumuş elma çiçekleri ve uzun gri sırtlı binalar.

Gökgürültüsü onu orta yaşın aşırı uyuşukluğuyla düştüğü kayıtsızlıktan kurtarıvermişti; 'Hadi Stanley, hadi' dedi içinden; bu adam da herkes gibi yanlış anlayıp benden kaçıp gitmemeli; ona gerçeği söyleyeceğim, demekti bu.

'Canterbury'yi çok sevmiştim' dedi.

Bu sözler adamı anında etkiledi. Ödülü, hatası, kederi hep oradaydı çünkü.

'Demek sevdiniz' diye yineledi. 'Sevdiğiniz belli oluyor'.

Kadının uzantıları Roderick Serle'ün hoş biri olduğu mesajını getirdi.

Gözleri buluştu; daha doğrusu çarpıştı, çünkü ikisi de bu gözlerin gerisinde fırsatçı ortağı herşeyi karıştırıp, ilgi çeker ve işi idare ederken karanlık köşesine sinmiş oturan inzivadaki benliklerinin ansızın dimdik doğrulduğunu; pelerinini atıp ortağına kafa tuttuğunu hissediyordu. Bu tehlike işaretiydi, korkunç bir şeydi. İkisi de yaşlı sayılmalarına karşın parıltılı yumuşacık bir cilaya bulanmışlardı. Roderick Serle belki bundan sonra da bir mevsimde oniki partiye gidecek; sıradan şeyler dışında bir şey hissetmeyecek ya da yalnızca duygusal pişmanlıklar, güzel hayaller kurma isteği (tıpkı çiçeğe

durmuş kiraz ağacı gibi) duyacak ve içinde hep o çevresindekilerden üstün olma duygusu ile, el değmemiş cevherleri olduğu bilinciyle hayattan, kendinden hoşnutsuz, bomboş, huysuz eve dönecekti. Oysa şu an apansız sisler içinde beyaz bir ok gibi (bu görüntü şimşeğin kaçınılmazlığı ile güçlenmiş, belirginleşmişti.) aniden çıkagelmişti: O eski yaşama tutkusu, o tutkunun yılmaz saldırısı; bu hoş bir duygu olmasa da coşturmaktan, can katmaktan, damarlarını ve sinirlerini iplik iplik buz ve ateşle doldurmaktan da geri kalmıyordu; korkunç bir histi. Hani insan gözünü alan bir ışığı gölgeler ya da çok güçlü, olgun, yüklü diye kızarmış bir şeftaliye yeşil bir yaprak örter ya, Miss Anning de işte öyle 'Yirmi yıl önceki Canterbury' demişti.

Bazen keşke evli olsam diyordu. Bazen de gökgürültüsüyle ve Canterbury'nin kurumuş elma çiçekleriyle karşılaştırınca orta yaşın zihni ve bedeni yaralanmaktan koruyan kalkanlarını ve o derin huzur hissini bayağı buluyordu. Şimşeğe benzer, hatta daha güçlü başka bir şeyler hayal edebilirdi. Fiziksel bir çekim düşleyebilirdi. Ve daha neler neler -

Bu adamı daha önce hiç görmemiş olduğu için duyuları, yani şu heyecanlanan, terslenen uzantıları artık tuhaf bir şekilde mesaj göndermez olmuşlar, sanki Mr. Serle ile kendisi çok iyi tanışıyormuş, aslında öyle yakınlarmış ki doğal olarak akıntı boyunca yan yana yüzmeye koyulmuşlar gibi bir kenara çekilmişlerdi.

İnsan ilişkileri kadar ilginç bir şey yoktur diye düşündü Miss Anning, çünkü değişir dururlar, aşırı tutarsızdırlar; nefreti artık en coşkulu aşk duygularına dönüşmüştü ama 'aşk' kelimesi aklına gelir gelmez reddet-

miş, yine insan zihninin tüm bu şaşırtıcı duygulara, bu acı ve zevk arasında gidip gelmelere bir iki kelimeden fazla isim bulamadığını düşünmüştü. İnsan bunlara ne isim verebilirdi ki? Şu an hissettikleri mesela; insanca sevginin yitişi, Serle'ün kaybolup gidişi ve insan doğasının hep derinlere gömülmeye çalışılan o en çaresiz, aşağılayıcı yönünü gizleme ihtiyacı - bu yitiriş, bu güvene ihanet ve insanca bilinen, kabul görecek bir gömülme yolu arayışı içinde şöyle dedi Ruth:

'Tabii ne yaparlarsa yapsınlar, Canterbury'i bozamazlar'.

Mr. Serle gülümsedi; onayladı; bu sefer öbür yöne bacak bacak üzerine attı. Kadın kendi üzerine düşeni yapmıştı, o da kendi üzerine düşeni. İşte sonuna gelmişlerdi. İkisinin de üzerine birdenbire felç edici bir duygu boşluğu çökmüştü; acı veriyordu bu boşluk, zihinlerinden hiç bir şey taşıp coşmuyordu; zihin çeperleri tahtalaşmış gibiydi; gözleri aynı noktaya - bir desene, bir kömür kovasına - takılıp kalmıştı, yüzlerindeki taş gibi katı ifade korku veriyordu, çünkü bu katılığı değiştirecek, canlandırıp güzelleştirecek hiç bir duygu, düşünce, ifade belirtisi yoktu; duygu çeşmeleri mühürlendiği, zihin katılaşınca vücut da donup heykel gibi kaskatı kesildiği için Mr. Serle de Miss Anning de ne kıpırdayabiliyor ne de hareket edebiliyordu; derken bir büyücünün eli değmiş gibi tutsaklıkları son buldu, o coşkun kaynak her bir damarı yaşam ırmağından dolduruverdi, işveli bir edayla Mr. Serle'ün omuzuna vuran Mira Cartwright'tı bu:

'Seni Meistersiriger'da gördüm, beni tanımazdan geldin. Çapkın şey seni.' diyordu Miss Cartwright, 'aslında seninle bir daha konuşmamam lazım ya'.

Artık ayrılabilirlerdi.

BİR YORUM

Mr. Bertram Pritchard Mrs. Latham'ı bahçeye götürdü, çünkü içerisi iyice sıcak ve kalabalık olmuştu, çünkü böyle rutubetli bir geceden insana zarar gelmezdi, çünkü Japon fenerleri büyülü bir ormamn derinliklerinde asılı kırmızı, yeşil yemişleri andırıyordu.

Açık hava ve dışarıda olma duygusu uzun boylu, güzel, oldukça da uyuşuk görünüşlü bir kadın olan Sasha Latham'ı sersemletmişti. Değerli varlığı öylesine etkiliydi ki bir partide bir şey söylemesi gerektiğinde insanlar onun kendisini yetersiz ve sakar hissettiğini asla getirmezlerdi akıllarına. Oysa bal gibi öyleydi ve şu an bahçede bile nefes almadan konuşacağını bildiği Bertram'la olmaktan memnundu. Adamın söylediklerini yazacak olsanız ortaya akıl olmaz bir şey çıkardı - söylediği herşeyin kendi başına anlamsızlığından öte ağzından çıkan değişik sözler arasında bir bağ kurmaya da imkan yoktu. Gerçekten de insan eline bir kalem alıp ağızından çıkanları kelimesi kelimesine yazsa - bir gece boyu ettiği laflardan bir kitap çıkardı - bunu okuyanlar bu zavallı adamın kafadan sakat olduğuna inanmakta tereddüt etmezlerdi. Tabii durum böyle değildi, çünkü Mr. Pritchard saygıdeğer bir devlet memuru ve Bath şehri Fahri Hem-

şehrisi idi; bundan daha tuhaf olan şey varsa o da bu adamın istisnasız herkes tarafından sevilmesiydi. Sesinde bir hava, bir vurgu, fikirlerinin tutarsızlığında bir ihtişam, kızıl gerdan kuşu benzeri gövdesinden, yusyuvarlak, tombul yüzünden yayılan bir şey, elle tutulamayan, yakalanamayan ve sözlerinden öte, hatta çoklukla onlara tezat, hüküm süren, etrafa yayılıp hissedilen bir şey vardı. O Devonshire'a yaptığı geziden otellerden ve otelci kadınlardan, Eddie ile Freddie'den, ineklerden, gece yolculuklarından, kremalardan, yıldızlardan, Avrupa içi demiryolu ağı ve Bradshaw'dan, morina balığı yakalamaktan, soğuk algınlığından, grip ve romatizmadan, Keats'den sözedip dururken Sasha Latham ise şunu düşünüyor olmalıydı - fazla incelenmezse insan olarak varlığı zevkli gelebilir; ve dinlerken onu söylediklerinden öte bir kişiliğe oturtuyordu, şüphesiz gerçek Bertram Pritchard buydu; her ne kadar bunu kanıtlaması imkansızsa da. İnsan onun aslında sadık bir dost, çok anlayışlı biri olduğunu nasıl kanıtlayabilirdi - şu an Bertram Pritchard'la konuşurken, çok sık yaptığı gibi, onun varlığını unutup başka şeyler düşünmeye başlamıştı.

Yukarı, gökyüzünün derinliklerine bakarak kendisini bir şekilde çekiveren geceyi düşünüyordu. Ansızın kokusunu aldığı kırları, tarlaların yıldızlar altında loş kıpırtısızlığını düşünüyordu; fakat burada, Westminis- ter'da Mrs. Dalloway'in arka bahçesinde, bu güzellik, kırsal alanda doğup büyümüş olmasına rağmen belli kı zıtlıktan ötürü, onu heyecanlandırmıştı; havada kuru ot kokusu, ötede ise insanlarla dolu odalar. Bertram'la yürüyordu; ayak bileklerini biraz zorlayarak bir erkek geyik gibi yürüyor, bir yandan da heybetli, vakur yelpazeleniyordu. Tüm duyuları tetikte, kulakları dikili, havayı

koklayan haliyle tıpkı gecenin tadını çıkaran vahşi fakat son derece kontrollü bir yaratık gibiydi.

Bu harikaların şahı, insan neslinin en üstün eseri, diye düşündü. Küme küme söğütlerin, bataklık boyunca kürekli kayıkların olduğu şu yer, tam şurası; içi değerli şeylerle dolu, birbirinin yanına gelen, birbirinden uzaklaşan, fikir alışverişi yapan, birbirine hava atan insanlarla kaynayan bu kasvetli, ağır, güzel yapılı evi düşündü bir de. Clarissa Dalloway evi gecenin derinliklerine açmıştı, bataklığı taşlarla doldurtmuştu, Bertram ile birlikte aslında çok küçük sayılabilecek bahçenin sonuna geldiklerinde şezlonglara oturdular, Sasha altından bir parıltıyla gözünü alan, duvarlarından derin bir şükran duygusuyla gözyaşları döker gibi duran eve saygı ve coşkuyla baktı. Evet utangaçtı, birden biriyle tanıştırılınca dili tutulurdu fakat temelde alçakgönüllü bir yapıya sahipti ve tüm diğer insanlara hayrandı. Onlar gibi olabilmek harika olurdu, oysa o kendisi olmaya mahkumdu ve sadece dışarıda bahçede otururken gösterdiği bu sessiz coşku ifadesi ile dışında olduğu insan topluluğunu takdir edebiliyordu. İnsanları öven ünlü dizeler dudaklarına kadar geldi; hayranlık uyandırıcı ve iyiydi hepsi, herşeyden öte de yürekliydiler, gecenin ve bataklığın üstesinden gelebilen, yaşam savaşını sürdüren, tehlikelere yelken açan bir maceracılar ordusuydular.

Kaderin kötü bir oyunu sonucu kendisi onların dışında kalıyordu, yine de - bu maceralı yolculukta kamarot ya da sıradan bir denizci, neşeyle ıslık çalarak gemi direklerine tırmanan biri olarak yer alan Bertram çene yaparken o da oturup insanları övebilirdi. Tam bunu düşünürken önünde bir ağaç dalı suya girdi ve üstünden

altın damlalar süzülen, bir asker gibi duran evdeki insanlara duyduğu hayranlığın içine gömüldü.

İçki alemindeki bu gösterişli kalabahğın bir parçası, ucunda bayrak dalgalanan bir gemi direğiydi. Duvarın ötesinde kova gibi bir şey vardı, bunu bile hoşgörüyordu Sasha.

Bertram aniden içinde bir telaş araziyi keşfetmek, bahçe duvarının ötesinde gözüne ilişen tuğla yığınının üzerine atlamak isteği ile tutuşuvermişti. Sasha da bahçe duvarının ötesine baktı. Bir bakraç belki de bir çizme gördü. Bir saniye içinde yanılsama kaybolup gitmişti. Yine Londra; uçsuz bucaksız, kaygısız, bireysellikten uzak dünya: otobüsler, işgüç, birahane önlerinde ışıklar ve esneyen polisler belirivermişti.

Bertram şimdi merakını doyurmuştu. Bir anlık sessizlikten yararlanıp gürül gürül akan laf çeşmesini tekrar suyla doldurmuş olarak iki sandalye daha çekti, Mr. ve Mrs. Falanca'yı da kendileriyle oturmaya davet etti. Yine aynı eve, aynı ağaca, aynı bakraca bakarak oturmayı sürdürdüler; artık sadece duvarın ötesine bakmak, bakraca, aslında kimseye aldırmadan yolunda giden Londra'ya, bir göz atmak Sasha'nın o altın bulutunu tekrardan dünyaya serpmesine yetmez olmuştu. Bertram konuşuyor bay ve bayan falanca - hayatı pahasına bile olsa isimleri Wallace mı yok Freeman mıydı hatırlayamayacaktı - karşılık veriyor ve tüm sözler ince bir altın pusundan geçip çiğ gün ışığına karışıyordu. Kupkuru, kasvetli Kraliçe Anne Malikanesi'ne baktı; okulda Thorney Adası, kayıklar içindeki insanlar, istiridyeler, yaban kazları ve sis ile ilgili öğrendiklerini hatırlamak için ne münıkünse yaptı; fakat bu ancak su kanalları ve

marangozlarla açıklanabilecek bir olay gibi geliyordu; partiye gelince; gece elbiseli insanlar topluluğundan başka bir şey değildi.

Ardından kendi kendine hangi görüntü gerçek diye sordu. Bakracı ve evi yarı aydınlık, yarı karanlıkta görüyordu.

Bu soruyu, tüm alçakgönüllülüğü ile, kafasında diğer insanların akıl ve güçlerini birleştirip yarattığı o kişiye soruyordu. Yanıt çoklukla şanseseri geliyordu - yaşlı spanyel köpeği de kuyruğunu sallayarak yanıtlardı hep.

Şu an tüm parıltısını, ihtişamını yitirmiş olan şu ağaç da ona yanıt bulur gibiydi; bataklığın bu tek ağacı artık toprakta duruyordu. Çok görmüştü onu; dalları arasından kırmızı ışıltılı bulutları ya da ayın dağılıp her yana düzensiz gümüş ışıklı oklar atışını izlemişti. Peki yamt neydi? Galiba ruhun doğa eseri yalnız yaratıldığıydı; şu ağaçta boynu bükük tüneyen eşini yitirmiş kuş gibi yapayalnız; çünkü içinde hep ökseye tutulmuş gibi çırpınan, kaçma yolları arayan bir varlığın hareketini hissediyordu, bazen ruh diyordu adına..

Derken Bertram, içeri girmelerinin daha iyi olacağını belirtti; elini hep yaptığı o hareketle Sasha'nın eli üzerine koyuvermişti; sanki onu doğduğundan beri tanıyordu.

Tam o anda bir arka sokaktan ya da birahaneden o alışıldık türden cinsiyeti belirsiz, ne dediği anlaşılmaz korkunç bir ses, bir çığlık, bir nara yankılandı. Eşini yitirmiş kuş ürktü, üzerine atılan bir taştan ürküp havalanan bir karga olup (kendince ruh dediği şeydi bu) giderek daha da genişleyen daireler çizerek uzaklaşıverdi.

İÇİNDEKİLER

Leonard Woolf'un Önsözü.....5
Perili Ev..... 7
Pazartesi Ya Da Salı..... 10
Yazılmamış Bir Roman..... 12
Yaylı Çalgılar Dörtlüsü.....28
Kew Bahçeleri..... 34
Duvardaki Leke..... 43
Yeni Elbise..... 53
Avcılar..... 64
Lappin ile Lapinova.....75
Somut Cisimler.....87
Aynadaki Kadın..... 95
Düşes ile Kuyumcu.....103
Varoluş Anıları..... 113
İnsanlık Sevgisi..... 123
Projektör.....131
Miras.....137
Ayrı Dünyalar.....147
Bir Yorum..... 155